

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Ondřej KRÁL

**ÚZEMNÍ ASPEKTY VOLEBNÍCH PREFERENCÍ OBYVATEL
TRUTNOVSKA V OBDOBÍ 1918-1938**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením
RNDr. Miloše Fňukala, Ph.D. a všechny použité zdroje jsem uvedl v seznamu literatury.

Olomouc, 7. května 2010

.....

podpis

Rád bych tímto poděkoval RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky při psaní této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Katedra geografie
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ondřej KRÁL**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**

Název tématu: **Územní aspekty volebních preferencí obyvatel Trutnovska
v období 1918-1938**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je prostorová a časová analýza volebních preferencí obyvatelstva okresu Trutnov v letech 1918-1938. Diferenciace tohoto jevu bude zpracována do úrovně obcí a bude dána do demografických souvislostí (především národnostních). Objektem zájmu budou také změny a trendy rozložení volební podpory tehdejších relevantních politických stran a také zhodnocení datové základny. Podle jejího stavu také autor zvolí typy a data voleb, kterými se bude zabývat podrobněji.

Osnova práce: 1. Úvod; 2. Cíle práce; 3. Metody zpracování, přehled literatury; 4. Přehled politického systému ČSR v letech 1918-1938 se zaměřením na Trutnovsko; 5. Volby na Trutnovsku v letech 1918-1938 (přehled, dostupnost výsledků); 6. Prostorová struktura volebního chování obyvatel Trutnosvska, její změny v čase; 7. Diskuse a závěr; Souhrn (česky, anglicky), přehled použité literatury a archivních pramenů.

Rozsah grafických prací: **mapy a grafy podle potřeb zadání**
Rozsah pracovní zprávy: **12 000 slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

1. práce o volbách a analýze volebních výsledků, především: Klokočka, V. (1991): Politická reprezentace a volby v demokratických systémech. Praha, Aleko. Volby v demokracii (1995). Brno, Mezinárodní politologický ústav Právnické fakulty Masarykovy univerzity.
2. regionálně-geografická a historická literatura, např.: Kolektiv (2007): Krkonoše - příroda, historie, život. Praha, Baset. Veteška, J. (2004): Úpicko tenkrát a dnes. Praha, Ostrov.
3. charakteristiky politického systému předválečné ČSR.
4. archivní primární zdroje - zápisy volebních komisí, přehledy výsledků, apod.

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **3. června 2009**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

OBSAH

1	ZKRATKY POUŽITÉ V TEXTU	8
2	ÚVOD	10
3	CÍLE PRÁCE	11
4	PŘEHLED RELEVANTNÍ LITERATURY A METODIKA	12
	4.1 PŘEHLED RELEVANTNÍ LITERATURY A PRAMENŮ.....	12
	4.2 METODIKA.....	13
5	CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ	15
	5.1 VYMEZENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ A JEHO SPRÁVNÍ VÝVOJ.....	15
	5.2 OBYVATELSTVO.....	16
6	VOLEBNÍ SYSTÉM ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY V LETECH 1918 – 1938	18
7	POLITICKÉ STRANY V ČSR V LETECH 1918-1938	21
8	PROSTOROVÁ STRUKTURA VOLEBNÍHO CHOVÁNÍ OBYVATEL TRUTNOVSKA A JEJÍ ZMĚNY V ČASE	29
	8.1 VOLBY V DUBNU 1920.....	29
	8.2 VOLBY V LISTOPADU 1925.....	31
	8.2.1 <i>Struktura volebních výsledků v roce 1925</i>	33
	8.3 VOLBY V ŘÍJNU 1929.....	37
	8.3.1 <i>Struktura volebních výsledků v roce 1929</i>	38
	8.4 VOLBY V KVĚTNU 1935.....	41
	8.4.1 <i>Struktura volebních výsledků v roce 1935</i>	43
9	PROSTOROVÁ STRUKTURA VOLEBNÍCH VÝSLEDKŮ JEDNOTLIVÝCH POLITICKÝCH STRAN	46
	9.1 NĚMECKÁ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ STRANA DĚLNICKÁ.....	47
	9.2 NĚMECKÁ KŘESŤANSKO-SOCIÁLNÍ STRANA LIDOVÁ.....	50
	9.3 SVAZ ZEMĚDĚLCŮ.....	52
	9.4 NĚMECKÁ NACIONÁLNÍ STRANA.....	54
	9.5 NĚMECKÁ NACIONÁLNĚ SOCIALISTICKÁ STRANA DĚLNICKÁ.....	56
	9.6 SUDETONĚMECKÁ STRANA.....	57
	9.7 KOMUNISTICKÁ STRANA ČESKOSLOVENSKA.....	60
	9.8 ČESKOSLOVENSKÁ STRANA NÁRODNĚ SOCIALISTICKÁ.....	62
	9.9 ČESKOSLOVENSKÁ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ STRANA DĚLNICKÁ.....	64
	9.10 ČESKOSLOVENSKÁ STRANA LIDOVÁ.....	65
	9.11 ČESKOSLOVENSKÁ ŽIVNOSTENSKO-OBCHODNICKÁ STRANA STŘEDOSTAVOVSKÁ.....	67
	9.12 REPUBLIKÁNSKÁ STRANA ZEMĚDĚLSKÉHO A MALOROLNICKÉHO LIDU.....	68

9.13 ČESKOSLOVENSKÁ STRANA NÁRODNĚ DEMOKRATICKÁ.....	69
9.14 NÁRODNÍ OBEC FAŠISTICKÁ	71
10 DISKUZE A ZÁVĚR.....	73
SUMMARY.....	75
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	76
SEZNAM PŘÍLOH.....	79

1 Zkratky použité v textu

BdL	Svaz zemědělců – Bund der Landwirte
ČSAK	Československá strana agrární a konzervativní
ČSDSD	Československá sociálně demokratická strana dělnická
ČSL	Československá strana lidová
ČSND	Československá strana národně demokratická
ČSNS	Československá strana národně socialistická
ČSR	Československá republika
ČSS	Československá strana socialistická
ČSÚ	Český statistický úřad
ČSŽOSS	Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská
DCV	Německá křesťansko-sociální strana lidová – Deutsche Christlichsoziale Volkspartei
DDFP	Německá demokratická strana svobodomyšlná – Deutsche Demokratische Freiheitspartei
DNP	Německá nacionální strana – Deutsche Nationalpartei
DNSAP	Německá nacionálně socialistická strana dělnická – Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei
DSDAP	Německá sociálně demokratická strana dělnická – Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei
DW20	Německá volební pospolitost – Deutsche Wahlgemeinschaft
DW29	Německé volební společenství – Deutsche Wahlgemeinschaft
HSD	Hospodářská strana dlužníků všech stavů
KSČ	Komunistická strana Československa
Liga	Liga proti vázaným kandidátním listinám
NárSj	Národní sjednocení
Nkom	Neodvislá strana komunistická v ČSR
NOF	Národní obec fašistická
NSP	Národní strana práce
PO	politický okres
PolŽid	Koalice polských a židovských stran
PS	Poslanecká sněmovna
RSČV	Republikánská strana Československého venkova a Domoviny

RSZML	Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu
SdP	Sudetoněmecká strana – Sudetendeutsche Partei
SO	soudní okres
SSČSLP	Socialistická strana československého lidu pracujících
SÚS	Státní úřad statistický
ŽS	Židovská strana

2 Úvod

Svobodné volby jsou významným prvkem demokratické společnosti. Občané jejich prostřednictvím mohou ovlivňovat na určité časové období chod státu. Jejich pomocí delegují do zákonodárných orgánů státu kandidáty, sdružené v politických stranách zastupujících zájmy nejrůznějších skupin občanů - voličů. Zároveň se jedná o způsob legitimizace státní moci a jsou tedy základem stability demokratického státu.

Československo v období první republiky bylo doslova politickými stranami přeplněné. Nemám zde na mysli jen skutečnost, že se zde o přízeň voličů ucházely strany československé, německé, slovenské, maďarské, polské, židovské i rusínské. Strany tehdy provázely „člověka doslova od kolébky až do hrobu“. Ve většině obcí, i těch poměrně malých, byste našli alespoň jednu místní organizaci politické strany. Ať už se jednalo o spolky, tělovýchovné organizace či odbory politickým stranám přidružené, ovlivňovaly strany život lidí v daleko větší míře než dnes. První republika, nazývaná „ostrovem demokracie“, prakticky jako jediná ve střední Evropě nesklouzla k autoritativnímu režimu. A to přes fakt, že v posledních letech jejího trvání značně sílily německé iredentistické a slovenské separatistické tendence. Nicméně i ony mají na konci meziválečného Československa svůj podíl.

Toto téma jsem si zvolil především proto, že nemám daleko k historii a Trutnovsko, respektive Úpicko je mým rodným krajem.

3 Cíle práce

Cílem této bakalářské práce je analýza volebního chování obyvatel Trutnovska, vymezeného tehdejším politickým okresem Trutnov. Zabývat se bude pouze volbami do Poslanecké sněmovny, které proběhly v letech 1920, 1925, 1929 a 1935. Jednotlivé volební výsledky budou zpracovány do úrovně obcí.

Obyvatelstvo trutnovského okresu bylo převážně německé, české pouze v oblasti Úpicka. Od této skutečnosti se také odvíjelo zaměření práce. Lze předpokládat, že v tomto rozmanitém prostředí bude podobně rozmanitá struktura politická. Svou roli bude jistě hrát i fakt, že se z velké části jedná o region s výrazným průmyslovým charakterem.

Analýza bude provedena z hlediska časového a prostorového. Bude zkoumán vývoj volební podpory jednotlivých stran, struktura jejich voličské základny, a rozložení jejich volební podpory. Cílem bude také hledání trendů volební podpory jednotlivých stran v regionu, které se vzhledem ke struktuře voličské základny, budou pravděpodobně lišit od situace na krajské a celostátní úrovni.

4 Přehled relevantní literatury a metodika

4.1 Přehled relevantní literatury a pramenů

Ke zpracování obecného přehledu volebního systému ČSR byly použity především publikace Krejčí, O. (2006), Filip, J., Schelle, K. (1992) a ČSÚ (2008). Poslední z jmenovaných publikací byla přínosná především tím, že obsahuje podrobnou charakteristiku jednotlivých voleb. Obecnému politickému systému první republiky se věnuje např. Broklová, E. (1992). Informace k přehledu jednotlivých politických stran, včetně jejich historie a programu byly čerpány z publikací Malíř, J., et al. (2005) a Knap, L., et al. (2008). Německými aktivistickými stranami se pak podrobněji zabývá Broklová, E. (1999).

K popsání vývoje správního členění politického okresu Trutnov byly využity především následující publikace: nejstarší vývoj státní správy po roce 1848 je obsažen ve vysokoškolských skriptech Janák, J. (1965), vývoj státní správy v období první republiky pak v knize Schelle, K. (1991) nebo také Hledíková, Z., Janák, J., Dobeš, J. (2005). Velmi užitečná byla i bakalářská práce Reil, R. (2001) zabývající se správním vývojem trutnovského okresu a kniha Schreiber, V. (1929), která se pak podrobně věnuje problémům správního členění Úpicka. Správní členění okresu před první světovou válkou obsahuje soubor mapových děl Bock, J., et al. (2004).

Nejdůležitější literaturou, použitou v této práci byly statistické přehledy jednotlivých voleb do Poslanecké sněmovny vydané Státním úřadem statistickým v letech 1922, 1926, 1930 a 1936. Ke zpracování výsledků jednotlivých voleb byly použity především krajské přehledy voleb které vydal SÚS v letech 1930 a 1935. Pro volby v letech 1920 a 1925 nebyly žádné publikace do úrovně obcí vydány. Výsledky voleb z roku 1925 byly získány v Národním archivu České republiky ve fondu Ministerstva vnitra – Stará registratura. Výsledky voleb roku 1920 na úrovni obcí se nepodařilo dohledat. Jediné podrobnější výsledky těchto voleb lze nalézt v dobovém tisku, konkrétně v Trutnovském listu Ostböhmsche Presse, kde byly ale uvedeny výsledky pouze německých stran z obcí v nejbližším okolí Trutnova, a jsou tedy neúplné.

Demografické údaje o obyvatelstvu byl čerpány ze statistických lexikonů vydaných v letech 1924 a 1934 na základě výsledků sčítání lidu v letech 1921 a 1930. Při hledání přesných demografických údajů, které by přesněji ilustrovaly situaci u voleb roku 1925 a 1935, kdy by údaje nebyly příliš aktuální, došlo k pokusu použít Catalogus venerabilis cleri. Avšak jeho údaje se ukázaly být příliš nespolehlivé. K jejich aktualizaci nedocházelo

každoročně a většinou vycházely ze sčítání lidu. K historii osídlení Krkonoš a Podkrkonoší a jazykovému vývoji oblasti se blíže věnuje publikace Flousek, J., et al. (2007). Z ní byly čerpány i údaje o nejdůležitějších průmyslových podnicích v regionu. Nejčinnější literaturou o ekonomickém složení obyvatelstva na Úpícku byla publikace Schreiber, V. (1929).

O statistickém zpracování dat např. Brázdil, R. (1981) nebo Fňukal, M., Ptáček, P. (2005).

4.2 Metodika

Základem pro zpracování bakalářské práce se stala data z jednotlivých voleb vydaná Státním úřadem statistickým a získaná z archivních materiálů. Tato data společně s těmi z jednotlivých sčítání lidu převedená do formátu .xls byla použita k dalšímu zpracování.

Tato data byla použita k výpočtu procentuelního vyjádření výsledků voleb na úrovni obcí a okresů. Bylo třeba také eliminovat některé změny, které nastaly mezi jednotlivými volbami. Obec Pilsdorf se před volbami roku 1929 spojila s Pilníkovem. Bylo proto nutné u některých výpočtů, údaje z roku 1925 sčítat (např. změna podpory jednotlivých stran, mapy národnostního a náboženského složení). V roce 1932 byla obec Rýchory podřízena okresnímu soudu v Žacléři. Před tím byla vždy v obvodu SO Maršov. Bylo opět nutné tuto změnu eliminovat, aby nedošlo k nežádoucímu zkreslení údajů. Veškeré výpočty byly provedeny v programu MS Excel.

Vytyčena byla také tzv. jádra volební podpory, ukazuje území s nejvyšší podporou, na kterém určitá strana získala 50 % svého celkového volebního zisku. Vypočítáno bylo tak, že jednotlivé obce byly seřazeny podle volebních výsledků určité strany od nejvyšších po nejnižší. Následně bylo vypočítáno, jakou částí se podílí hlasy z jednotlivých obcí na celkovém zisku strany. Tyto hodnoty byly kumulativně sčítány, dokud nedosáhly úrovně 50 %. Obce, které se staly součástí tohoto součtu, jsou jádrem volební podpory určité strany. Tzv. stabilní jádro volební podpory pak obsahuje obce, které vždy patřily do jádra volební podpory určité strany.

K analýze volebních výsledků byly použity také korelace. Ty vyjadřují vztah mezi dvěma skupinami dat. Jestliže jedna i druhá skupina dat vykazuje určitou podobnost v rozložení, předpokládá se mezi nimi určitá možná souvislost, kterou znázorňují, jejíž míru dokládají právě korelace. Hodnota tzv. korelačního koeficientu nabývá hodnot od -1 (nepřímá závislost) do +1 (přímá závislost). Když korelační koeficient dosahuje hodnoty 0,

statistická souvislost mezi oběma řadami dat neexistuje.¹ V této práci se za náznak korelace považuje hodnota 0,35, korelace je průkazná od hodnoty 0,7. Korelace nad hodnotu 0,35 je v tabulkách zvýrazněna. Korelace byly vypočítány opět v programu MS Excel pomocí funkce CORREL. Použitá demografická data byla rozvržena následovně: volby 1920 – korelace nelze provést, vzhledem k absenci podrobných volebních výsledků; volby 1925 – sčítání lidu 1921; volby 1929 – sčítání lidu 1930; volby 1935 – sčítání lidu 1930.

Značná část dat byla zpracována do mapové přílohy. Tato data (demografická skladba, volební podpora, jádra volební podpory) byla převedena do programu ArcGIS 9.2 kde byla následně zpracována až do finální podoby.

¹ BRÁZDIL, Rudolf, et al. *Statistické metody v geografii : cvičení*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně, 1981. 177 s.

5 Charakteristika území

5.1 Vymezení zájmového území a jeho správní vývoj (příloha č. 1)

Již vzhledem ke zpracovávanému tématu je nutné vymezit území, na kterém bude probíhat analýza volebního chování obyvatelstva. V období meziválečného Československa se území státu členilo na tzv. politické okresy. V našem případě tedy jde o politický okres Trutnov, který se dále členil na 4 okresy soudní (SO Maršov, SO Trutnov, SO Úpice, SO Žacléř). Základy politických okresů byly v podstatě položeny již v padesátých letech 19. století a v roce 1868 byly definitivně ustanoveny jako okresní hejtmanství.² K okresnímu hejtmanství Trutnov již náležely samosprávné okresní soudy v Trutnově, Maršově a Žacléři. Složitější byla situace na Úpicku, jehož celé území bylo kromě Úpice a Petrovic (toho času sloučených s Odolovem a Strážkovicemi) začleněno k okresnímu hejtmanství v Náchodě, později k hejtmanství v Novém Městě nad Metují. Samosprávný soudní okres Úpice vznikl 1. 6. 1876 v podobě, která vydržela až do roku 1928, kdy byl samosprávný úpický soudní okres zrušen a nadále podřízen okresnímu úřadu v Trutnově.³ Státní volební statistika nicméně i nadále používala soudní okres Úpice jako statistickou jednotku. Ke změně došlo také v roce 1932, kdy byla vládním nařízením vyloučena obec Rýchory z obvodu okresního soudu v Maršově a připojena k soudnímu okresu Žacléř.⁴ V tabulkách v této práci je nicméně tato změna pominuta a ponechán předešlý stav, za účelem porovnatelnosti dat. Mezi další změny patří rozdělení obce Petrovice na Odolov, Petrovice a Strážkovice v roce 1922.⁵ Krátce před volbami roku 1929 byla obec Pilsdorf sloučena s obcí Pilníkov pod názvem druhé jmenované. K některým výpočtům byly za účelem srovnatelnosti dat sečteny údaje obou obcí. Došlo také k přejmenování některých obcí. Bohuslavice byly roku 1922 přejmenovány na Bohuslavice nad Úpou. Změna podobného rázu se týkala Rтынě, která byla v roce 1931 přejmenována na Rтынi v Podkrkonoší.⁶ Pro úplnost bych měl ještě zmínit největší rozdíly v názvech některých obcí, které se odehrály po druhé světové válce. Maršov IV. je nyní Horní Maršov, Velká Úpa III. je dnes známa jako Pec pod Sněžkou. Původně

² JANÁK, Jan. *Vývoj správy v českých zemích v epoše kapitalismu : I. Období 1848-1918*. Praha : SPN, 1965. 189 s.

³ SCHREIBER, Vilém. *Sborník soudního okresu úpického : Popis, statistika i adresář*. Úpice : Knihovna V. J. Ehl, 1929. 166 s.

⁴ *Volby do Poslanecké sněmovny v květnu roku 1935*. Praha : Státní úřad statistický, 1936. 25*, 47 s.

⁵ SCHREIBER, Vilém. *Sborník soudního okresu úpického : Popis, statistika i adresář*. Úpice : Knihovna V. J. Ehl, 1929. 166 s.

⁶ REIL, Roman. *Správní vývoj okresu Trutnov po roce 1848*. Olomouc, 2001. 76 s. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra historie.

pouze německé názvy obcí Krinsdorf a Königshan byly počestěny na Křenov a Královec. Obec Sklenářovice po roce 1945 kvůli vysídlovacím procesům úplně zanikla.⁷

5.2 Obyvatelstvo (příloha č. 2,3)

Pohraniční Trutnovsko začalo být osidlované v průběhu 13. století z velké části i německým obyvatelstvem. Nově založené obce na Trutnovsku byly zpočátku převážně české (Poříčí, Libeč, Voletiny), ve druhé vlně osidlování však hráli prim kolonizátoři ze Slezska (Žacléř, Mladé a Staré Buky, Pilníkov). Samotný Trutnov založený na přelomu 13. a 14. století již vykazoval německý charakter.⁸ Jak německá kolonizace postupovala, docházelo k poněmčování původně českých vsí, až se jazyková hranice v průběhu 19. století ustálila a tento stav přetrval až do konce druhé světové války.⁹

Jazyková hranice mezi Němci a Čechy byla v těchto místech velice ostrá, neexistuje zde ani jedna obec, ve které kde by byl počet příslušníků obou národností vyrovnaný. Největší počty Čechů v německých obcích byly soustředěny ve městech, velkých obcích a například v obcích při hraničních přechodech a velkých průmyslových podnicích. Zde byly soustředěny příslušníci správního aparátu, policie a kvalifikovaní dělníci. Sociální struktura českého obyvatelstva v těchto obcích tak byla neúplná. V průběhu let se počet českého obyvatelstva v německých obcích zvyšoval. Jedinou významnější výjimkou byl Žacléř. V Úpickém okrese se počet obyvatel německé národnosti mírně zvyšoval, z velké části však šlo o obyvatele izraelského vyznání.

Tab. č. 1: Obyvatelstvo PO Trutnov podle národnosti v letech 1921 a 1930¹⁰

	Národnost				Národnost (%)			
	Německá		československá		německá		československá	
	1921	1930	1921	1930	1921	1930	1921	1930
SO Maršov	8 802	8 886	165	326	97,0	95,2	1,8	3,5
SO Trutnov	37 926	38 103	3 925	5 642	89,3	85,9	9,2	12,7
SO Úpice	329	521	14 874	16 095	2,2	3,1	97,4	96,2
SO Žacléř	8 678	8 723	1 107	1 122	87,2	87,2	11,1	11,2
PO Trutnov	55 735	56 233	20 071	23 185	72,6	69,9	26,1	28,8

⁷ KRULIŠ, Jan. *Zaniklé obce po roce 1945* [online]. 17.2.2006 [cit. 2010-05-05]. Sklenářovice (Glasendorf). Dostupné z WWW: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=1934>>.

⁸ LOUDA, Jiří; LABOREWICZ, Ivo. *Krkonoše : příroda, historie, život*. Praha : Baset, 2007. Od středověku po konec Třicetileté války, s. 397-408.

⁹ SKÁLA, Emil. *Krkonoše : příroda, historie, život*. Praha : Baset, 2007. Jazyk a nářečí, s. 443-445.

¹⁰ *Statistický lexikon obcí v Čechách*. Praha : Státní úřad statistický, 1924. 598 s.
Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha : Státní úřad statistický, 1934. 212 s.

V roce 1921 byla česká menšina měla nejvyšší zastoupení v Žacléři (21,9 %), více než 10% byla také v Trutnově, Bohuslavicích a Starém Sedloňově. Při sčítání obyvatelstva roku 1930 byla nejpočetnější česká menšina v Trutnově (24,4 %; 3 879 občanů československé národnosti). Více než 10% byla česká menšina ve Starém Sedloňově, Žacléři, Bohuslavicích nad Úpou, Poříčí a Königshanu.

Náboženské složení obyvatelstva se také v české a německé části okresu velmi lišilo. V německé části jasně dominovali katolíci, a evangelíci byli přítomni jen v několika menších komunitách v Jánských Lázních (7,6 %; 30 evangelíků) a ve městech. Největší podíl katolíků byl v okrese Maršov, který byl také nejvíce německý. Počet obyvatel československého vyznání v roce 1930 výrazně oproti roku 1921 přibylo, především v obcích s významnou českou menšinou. Obyvatelé bez vyznání byli soustředěni opět ve městech. Nejvýraznější židovská komunita byla přítomna v Trutnově a pohybovala se okolo 390 příslušníků.

V české části regionu bylo opět nejvíce katolíků a více než třetina obyvatel byla československého vyznání. Značný počet osob byl také bez vyznání a jejich počet se v průběhu let zvyšoval.

Tab. č. 2: Obyvatelstvo PO Trutnov podle náboženského vyznání v letech 1921 a 1930¹¹

	Náboženské vyznání							
	římskokatolické		evangelické		československé		bez vyznání	
	1921	1930	1921	1930	1921	1930	1921	1930
SO Maršov	8 902	8 987	98	140	2	33	33	110
SO Trutnov	40 096	39 914	793	1 091	194	875	879	1 979
SO Úpice	7 507	7 788	215	287	5 475	5 790	1 955	2 761
SO Žacléř	9 235	9 101	130	94	24	83	535	705
PO Trutnov	65 740	65 790	1 236	1 612	5 695	6 781	3 402	5 555
	Náboženské vyznání (%)							
SO Maršov	98,1	96,3	1,1	1,5	0,0	0,4	0,4	1,2
SO Trutnov	94,4	89,9	1,9	2,5	0,5	2,0	2,1	4,5
SO Úpice	49,2	46,6	1,4	1,7	35,9	34,6	12,8	16,5
SO Žacléř	92,8	91,0	1,3	0,9	0,2	0,8	5,4	7,0
PO Trutnov	85,7	81,8	1,6	2,0	7,4	8,4	4,4	6,9

¹¹ *Statistický lexikon obcí v Čechách*. Praha : Státní úřad statistický, 1924. 598 s.
Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha : Státní úřad statistický, 1934. 212 s.

6 Volební systém Československé republiky v letech 1918 – 1938

Podle československé ústavy z roku 1920 bylo zákonodárným orgánem Národní shromáždění. To se dále skládalo z Poslanecké sněmovny se 300 poslanci a Senátu se 150 senátory. Volby do těchto orgánů proběhly v letech 1920, 1925, 1929 a 1935. Do té doby stát řídilo Revoluční národní shromáždění, které bylo ustaveno podle klíče vycházejícího z voleb do Říšské rady v roce 1911 (bez účasti německých stran).¹²

Volební právo bylo dle ústavy obecné, rovné, přímé a tajné. Bylo přiznáno vojákům (jen do roku 1927) a poprvé i ženám. Tím se ČSR řadila mezi země s nejdemokratičtějším volebním právem.¹³

Při volbách do Poslanecké sněmovny měl aktivní volební právo občan ČSR, který dosáhl věku 21 let, a zároveň byl zapsán ve volebním seznamu obce, kdy jedinou podmínkou byl tříměsíční trvalý pobyt v obci. Volební seznam byl vystavován půl roku před začátkem voleb.¹⁴ Stanovena byla volební povinnost, i povolené důvody neúčasti u voleb (věk nad 70 let, zdravotní indispozice, neodkladné pracovní povinnosti, vzdálenost od obce více než 100 km a překážky v dopravě).¹⁵ Za neomluvenou neúčast ale nebyl stanoven žádný pevný trest, proto byly postihy spíše ojedinělé. Pro potřeby voleb bylo vytvořeno 23 volebních krajů, které měly podle počtu obyvatel i přidělený počet mandátů. Zákon se tak musel v závislosti vývoje počtu obyvatel před každými volbami aktualizovat. Vybíráno bylo z kandidátů starších 30 let na šestileté volební období.¹⁶

Při volbách do Senátu platily tytéž podmínky, pouze aktivní volební právo měli občané, kteří dovršili 26 let. Pasivní volební právo bylo od 45 let, s volebním obdobím na 8 let. Jinak byly stanoveny i volební kraje. Těch bylo jen 13. Navzdory různě dlouhému volebnímu období obou komor parlamentu, byly v praxi rozpouštěny současně a současně byly organizovány také volby (pouze roku 1920 proběhly volby do Senátu týden po volbách do Poslanecké sněmovny).¹⁷

Každá strana mohla od roku 1925 vypsat na kandidátní listinu pouze tolik kandidátů, kolik jich mohlo být za daný kraj obsazeno. Kandidátní listiny byly přísně

¹² KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. Praha : Professional Publishing, 2006. 481 s.

¹³ FILIP, Jan; SCHELLE, Karel. *Vývoj a současnost voleb a volebního práva v ČSFR*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1992. 128 s.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ *Volby do zákonodárných orgánů Československa a České republiky : 1920 - 2006*. Praha : Český statistický úřad, 2008. 310 s.

¹⁶ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. Praha : Professional Publishing, 2006. 481 s.

¹⁷ Tamtéž.

vázané, neexistovala tedy možnost preferenčního hlasu, volič neměl povoleno kandidátní listinu jakýmkoliv způsobem upravovat.¹⁸

Pro přepočítání hlasů byl použit princip poměrného zastoupení. Hlasy se zpracovávaly na úrovni volebního kraje. Po sečtení hlasů v obecních a obvodních volebních komisích se výsledky poslaly na krajskou volební komisi, která provedla první ze třech skrutinií, kterými se hlasy přepočítávaly na mandáty. První skrutinium bylo prováděno na základě Hareovy metody, takže volební číslo bylo získáno podílem celkového počtu platných hlasů a počtem mandátů, které měly být v kraji obsazeny. Další skrutinia prováděla na celorepublikové úrovni ústřední volební komise, v těch se postupně přidělovaly mandáty za hlasy nevyužité v prvním skrutiniu. Hlasy stran, které v kraji nezískaly ani jeden mandát nebo 20 000 hlasů, propadly a nepřeváděly se. Pro další dvě skrutinia byly vytvořeny nové kandidátní listiny z kandidátů neúspěšných v prvním skrutiniu. Podle Hagenbach-Bischoffovy metody bylo volební číslo druhého skrutinia získáno podílem všech zbylých hlasů z celé republiky a počtem neobsazených mandátů zvětšených o jeden. Přidělování hlasů bylo obdobné jako u prvního skrutinia. Třetí skrutinium přidělilo případné dosud neobsazené mandáty stranám, které vykazovaly největší zbytek nevyužitých hlasů.¹⁹

V roce 1925 bylo změněno přepočítávání hlasů ve druhém a třetím skrutiniu. Ve druhém skrutiniu byl podílem součtu všech zbytků hlasů a průměrem volebních čísel krajů získán počet mandátů, který se má v tomto skrutiniu obsadit. Pokud byl stejný nebo vyšší než počet dosud neobsazených mandátů, třetí skrutinium se vůbec nekonalo. V opačném případě se třetí skrutinium konalo a hlasy se poměrně složitým systémem přepočítávaly s přihlédnutím k národnostním menšinám (německé, maďarské a polské).²⁰

Volby v roce 1920

Volby do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění se konaly v neděli 18. dubna 1920 pouze ve 22 volebních krajích. Nevolilo se na sporných územích, konkrétně na Těšínsku, Hlučínsku, Vitorazku, Valticku, Podkarpatské Rusi, Oravě a Spiši. Dalším specifickým je také skutečnost, že legionáři měli vyhrazené 4 mandáty, které byly obsazeny až 8. června 1921.²¹

¹⁸ *Volby do zákonodárných orgánů Československa a České republiky : 1920 - 2006*. Praha : Český statistický úřad, 2008. 310 s.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. Praha : Professional Publishing, 2006. 481 s.

Ve volbách kandidovalo celkem 22 stran. Ve volebním kraji Hradec Králové se mělo obsadit 12 mandátů a kandidovalo zde 13 stran.²²

Volby v roce 1925

15. října 1925 byl vydán zákon č. 205/1925 Sb., který definitivně stanovil volební okresy a pozměnil systém přepočítávání hlasů. Kvůli vnitropolitické krizi se strany vládní pětky rozhodly vyhlásit předčasné volby. Samotné volby proběhly v neděli 15. listopadu 1925, jejich řádný termín měl být na jaře roku 1926.²³ Volilo se na celém území státu. Pasivní volební právo bylo také poprvé podmíněno minimálně tříletým státním občanstvím.²⁴

Celkem ve volbách kandidovalo 29 stran. Ve volebním kraji Hradec Králové mělo být obsazeno 12 mandátů a kandidátní listinu zde podalo 17 stran.²⁵

Volby v roce 1929

Volby konané 27. října 1929 byly opět předčasné. Jediným rozdílem proti volbám v roce 1925 bylo zrušení volebního práva vojáků a četnictva (zákon č. 56/1927 Sb.).²⁶

Ve volbách kandidovalo 19 stran, ve volebním kraji Hradec Králové kandidovalo 14 stran. Přiděleno měl 12 mandátů.²⁷

Volby v roce 1935

Volby do Poslanecké sněmovny proběhly 19. května 1935. K žádným významným změnám volebního zákona nedošlo, pouze byly mírně upraveny podmínky pro postup stran do druhého skrutinia. Počty mandátů, které měly obsadit jednotlivé kraje se nijak nezměnily.

V těchto volbách kandidovalo 16 stran, ve volebním kraji Hradec Králové 14 stran.²⁸

²² *Volby do zákonodárných orgánů Československa a České republiky : 1920 - 2006*. Praha : Český statistický úřad, 2008. 310 s.

²³ KVAČEK, Robert. Poctivost i v politice : Předčasné volby v roce 1925. *Dějiny a současnost*. 2006, č. 5, s. 38-41.

²⁴ FILIP, Jan; SCHELLE, Karel. *Vývoj a současnost voleb a volebního práva v ČSFR*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1992. 128 s.

²⁵ *Volby do zákonodárných orgánů Československa a České republiky : 1920 - 2006*. Praha : Český statistický úřad, 2008. 310 s.

²⁶ FILIP, Jan; SCHELLE, Karel. *Vývoj a současnost voleb a volebního práva v ČSFR*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1992. 128 s.

²⁷ *Volby do zákonodárných orgánů Československa a České republiky : 1920 - 2006*. Praha : Český statistický úřad, 2008. 310 s.

²⁸ Tamtéž.

7 Politické strany v ČSR v letech 1918-1938

V meziválečném Československu působilo více než 50 politických stran, které na rozdíl od současných stran hojně zasahovaly do tehdejší občanské společnosti a měly často širokou členskou základnu s řadou místních organizací. Vzhledem k absenci uzavírací klauzule při přepočítávání odevzdaných hlasů získala při volbách do parlamentu mandát většina kandidujících stran. V letech 1920, 1925 a 1929 získalo mandát 16 stran, roku 1935 to bylo 14 stran.²⁹ Pod stranu spadala zpravidla řada přidružených organizací a institucí, jako například příslušné odbory, výchovné a vzdělávací spolky. Velmi často také vlastnila alespoň jeden tiskový orgán a ve třicátých letech v důsledku vyostřené politické situace některé strany zřizovaly i své paramilitární organizace.³⁰

V následujícím výčtu je stručná charakteristika těch politických stran, které alespoň v jedněch volbách do poslanecké sněmovny získaly nejméně v jednom soudním okrese politického okresu Trutnov alespoň 5% podporu voličů. V posledním odstavci jsou uvedeny výsledky voleb v celorepublikovém měřítku.³¹

Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu

Strana navazovala na tradice České agrární strany, založené v roce 1899. Ta se zpočátku orientovala na bohatší sedláky a statkáře a nemohla proto oslovit širší masy. Tento stav změnila mladší stranická generace v čele s Antonínem Švehlou, která začala podporovat drobné a střední rolníky, čímž získala stabilní a početnou voličskou základnu. Změny se projeví i v přejmenování na Republikánskou stranu Československého venkova a Domoviny v roce 1919. Po sloučení strany se slovenskými agrárníky v roce 1922 vystupovala na celém území republiky pod názvem Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu. Po volbách roku 1935 byl do čela strany zvolen Milan Hodža. Konec agrární strany v Československu předznamenal vznik Strany národní jednoty, kam mnoho agrárníků přestoupilo. Vzhledem k tomu, že jen málo agrárníků se aktivně zapojilo do odboje za druhé světové války, byla strana na návrh komunistů po válce zakázána.

Ve svém programu byla strana konzervativní a hlásila se k agrární ideologii, prioritou tedy byla ochrana soukromého vlastnictví a hájení pozemkové reformy z let 1919

²⁹ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. Praha : Professional Publishing, 2006. 481 s.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Charakteristika jednotlivých stran je čerpána především z následujících publikací:

MALÍŘ, Jiří, et al. *Politické strany : Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2005. 1021 s.

KNAP, Ladislav, et al. *Historický přehled výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Československé republiky - Liberecký kraj*. Liberec : Český statistický úřad Liberec, 2008. 211 s.

– 1920. Opírala se také o velké množství stranických a agrárních organizací, které na venkově hojně působily. Strana měla velkou podporu především na českém venkově. Voliči německé národnosti kteří se k agrární myšlence hlásili, odevzdávali své hlasy především Svazu zemědělců (Bund der Landwirte).

V roce 1920 se ziskem 9,7 % hlasů zařadila na druhé místo v celostátním měřítku, roku 1925 ji zisk 13,7 % hlasů zajistil pozici nejsilnější strany. V roce 1929 stoupla podpora voličů na 15 % a roku 1935 získala 14,3 % hlasů, přestože voličů mírně přibýlo.³²

Československá sociálně demokratická strana dělnická

Strana byla založena roku 1878 jako Československá sociálně demokratická strana dělnická, jako organizační složka rakouské sociální demokracie. Osamostatnila se v roce 1893 a roku 1918 se spojila se Slovenskou sociálně demokratickou stranou Uherska (od uherských sociálních demokratů se začala oddělovat roku 1905). Tím se stala první stranou působící na území celého státu. Po vnitrostranické krizi v roce 1921 se od strany odštěpilo její radikální levicové křídlo, které založilo Komunistickou stranu Československa. V listopadu 1938 byla její činnost pozastavena a počátkem následujícího roku byla rozpuštěna.

Programově se hlásila k Socialistické dělnické internacionále, kde prosazovala demokratický socialismus. Po celou dobu deklarovala státotvornou politiku, což se projevilo tím, že se podílela na naprosté většině vlád. Voličskou základnu měla především mezi dělnictvem, malými úředníky a státními zaměstnanci. Značnou oporu měla také v odborových hnutích. Nejvýraznější postavou české sociální demokracie byl její dlouholetý předseda Antonín Hampl.

Největším úspěchem strany byly nepochybně volby roku 1920 kdy strana získala 25,7 % hlasů. Takovýto úspěch se již nikdy neopakoval, především proto, že značnou část hlasů odebrali straně komunisté. Roku 1925 získala jen 8,9 % hlasů, poté její podpora značně stoupla na 13,1 % v roce 1929 a na 12,6 % v roce 1935.³³

Československá strana národně socialistická

Od svého vzniku strana mnohokrát měnila svůj název, v důsledku měnícího se důrazu na národní či sociální složku, které byly hlavními tématy v programu strany.

³² *Volby do Národního shromáždění v dubnu roku 1920 a všeobecné volby do obecních zastupitelstev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v červnu roku 1919.* Praha : Státní úřad statistický, 1922. 168 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v listopadu roku 1925. Praha : Státní úřad statistický, 1926. 24*, 69 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v říjnu roku 1929. Praha : Státní úřad statistický, 1930. 25*, 47 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v květnu roku 1935. Praha : Státní úřad statistický, 1936. 25*, 47 s.

³³ Tamtéž.

Nejčastěji používaným názvem byla Česká strana národně sociální. Po první světové válce strana svou činnost pod vedením Václava Klobáče obnovila s názvem Česká strana socialistická a roku 1919 změnila název na Československou stranu socialistickou. Sjezd strany v roce 1926 potvrdil stávající program a stranu definitivně přejmenoval na Československou stranu národně socialistickou. Po tomto sjezdu se od strany oddělilo křídlo vedené Jiřím Stříbrným inklinující k fašismu. V této straně působil i druhý prezident Československé republiky Edvard Beneš. Strana se aktivně podílela na většině vlád až do září 1938.

Ve svém programu prosazovala rovnost politickou i sociální, které mělo být dosaženo odstraněním soukromého vlastnictví a rozsáhlým znárodněním. Kulturní program kladl především důraz na vzdělání a výchovu. Program schválený roku 1931 se zaměřil na úlohu státu, který neměl nikdy omezovat osobní svobodu. Díky svým zásadně antimilitaristickým postojům si získala poměrně širokou podporu u sociálně slabších voličů.

8,1 % hlasů získaných v roce 1920 řadily stranu na páté místo, to se nezměnilo ani v následujících volbách kdy získala 8,6 %. K mírnému zlepšení volebních výsledků došlo v dalších letech, roku 1929 měla podporu 10,4 % voličů a roku 1935 to bylo 9,2 %.³⁴

Československá strana lidová

Strana vznikla v září 1918 pod názvem Moravsko-slezská strana lidová sloučením dvou katolických stran působících na Moravě. Jejím předsedou byl zvolen Jan Šrámek, kterého ve funkci potvrdil lednový sjezd strany v Brně. Došlo také k přejmenování strany na Československou stranu lidovou. Vnitřně se členila na zemské organizace na Moravě a v Čechách, později na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Roku 1938 strana vstoupila do Strany národní jednoty.

Program se mírně lišil pro zemské organizace na Moravě a v Čechách. Společná byla pro stranu orientace na katolickou víru, důraz na křesťanskou solidaritu ve všech sférách života a s jistými výhradami podporovala zachování soukromého vlastnictví. Propagovala také církevní vliv ve školství. Z početných stranických organizací je známá především tělovýchovná organizace Orel. Nejmasovější podporu měla pochopitelně v regionech s obyvatelstvem silně nábožensky založeném. Tradiční lidoveckou baštou tedy byla Morava. Z velké většiny do strany vstupovali zemědělci a dělníci.

Velkým úspěchem strany byla druhá pozice ve volbách roku 1920, kdy získala 11,3 % hlasů, podobný úspěch znamenaly následující volby, kdy získala 9,7 % hlasů. Poté již pouze ztrácela. V roce 1929 získala podporu 8,4 % voličů, v roce 1935 jen 7,5 %.³⁵

³⁴ Tamtéž.

Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská

Strana vznikla roku 1919 sloučením České strany živnostenské a Politické strany Českého živnostenstva na Moravě. Byla konečným výsledkem dosud planých pokusů založit stranu zastupující živnostenské zájmy. Její vznik byl však poněkud pozdní, protože v době vzniku byla už velká část živnostníků soustředěna v jiných stranách. To je také důvod počátečních neúspěchů.

Strana byla vybudována, podobně jako agrární strana, na stavovském principu. Zastupovala zájmy středních vrstev, ochraňovala malovýrobce, řemeslníky a drobné obchodníky. Největší podpoře se těšila v malých městech.

Ve volbách roku 1920 získala pouze 2 % hlasů, roku 1925 to byla již 4 %, která jí zajistila vstup do vlády, roku 1929 získala 3,9 % a v roce 1935 zaznamenala nejvýraznější úspěch, kdy získala 5,4 % hlasů.³⁶

Československá strana národně demokratická

Strana vznikla na v únoru 1918 pod názvem Česká státoprávní demokracie. Její členové pocházeli ze stran, které se před tím dobrovolně rozpustily. Byly to strany mladočeská, pokroková, státoprávněpokroková a lidovo-pokroková. Jejím hlavním cílem bylo vytvoření samostatného československého státu. V březnu 1919 přijala nový název Československá strana národně demokratická. Jejími nejvýraznějšími představiteli byli první premiér Karel Kramář a první ministr financí Alois Rašín. Rok před volbami v roce 1935 se sloučila s Národní ligou a svůj název změnila na Národní sjednocení.

Ve svém programu se strana prezentovala jako celonárodní, zastupující všechny jeho složky a hlásila se k demokratickým a pokrokovým ideálům. Řady jejích stoupenců nebyly nikdy početné a postupně klesaly. Příčina byla především v rozdílných zájmech jednotlivých společenských vrstev ale také v nevybíravé kritice T. G. Masaryka a E. Beneše.

Největším úspěchem strany byly volby v roce 1920, kdy strana těžila z nesporných zásluh o samostatný československý stát. Získala 6,2% podporu voličů a připadlo jí více mandátů než při podobném úspěchu v roce 1935. V roce 1925 to byly 4 % hlasů a roku 1929 4,9 %. Spojení s národní ligou se straně vyplatilo protože ve volbách v roce 1935 získala 6,9 % všech platných hlasů.³⁷

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

Národní obec fašistická

Strana vznikla v březnu 1926 splynutím několika stávajících fašistických organizací. Do jejího čela byl následujícího roku jednomyslně zvolen Radola Gajda. Ve volbách roku 1929 kandidovala společně s šesti jinými stranami, z nichž jako nejvýznamnější by šla označit Radikální strana J. Stříbrného. Tento volební blok byl nazván Liga proti vázaným kandidátním listinám. Po volbách se rychle rozpadl a strana posléze vystupovala vždy samostatně. Roku 1938 se strana postavila tvrdě na obranu Československa, poté se stala součástí Strany národní jednoty a v průběhu druhé světové války zanikla.

Programem bylo nastolení fašistického režimu v Československu. Inspiraci vůdci strany hledali u italských fašistů. Úkolem strany byl také otevřený boj proti komunismu, prosazování národního státu a typický byl také vyhraněný antisemitismus. Strana měla i svá hnutí mládeže (např. Omladina), která byla určena k zastrašování politických rivalů.

Liga proti vázaným kandidátním listinám získala v roce 1929 pouhé 1 % hlasů a tři mandáty, v následujících volbách Národní obec fašistická svůj volební výsledek zdvojnásobila.³⁸

Svaz zemědělců (Bund der Landwirte)

Strana navazovala na Německou agrární stranu (Deutsche Agrarpartei) vzniklou na počátku 20. století. V Čechách byla založena v listopadu 1918 v České Lípě. Celostátní se strana stala až roku 1920. Původně odmítala československý stát, v roce 1926 vstoupila do vládní koalice a stává se stranou aktivistickou. K nejvýznamnějším představitelům patřil Franz Spina a Franz Křepek. Po roce 1933 stranu postihl odliv voličů k Sudetoněmecké straně, a během roku 1938 se novému vedení strany podařilo stranu rozpustit a členy nasměrovat do Sudetoněmecké strany.

Strana se hlásila k obdobným idejím jako čeští agrárníci. Prosazovala také rovnoprávnost žen. Program měl i svou národní část, ve které se podobal ostatním německým stranám. Požadovalo se v něm národní sebeurčení a uznání „republikánské formy státu“³⁹, byl taktéž proti přílišnému centralismu.

Roku 1920 strana získala 3,9 % hlasů a hned se řadí zařadila k větším německým stranám, roku 1925 se ziskem 8 % hlasů stává nejvlivnější německou stranou. Do voleb roku 1929 spojila kandidátku s dalšími dvěma německými stranami a společně získali 5,4 %

³⁸ Tamtéž.

³⁹ MALÍŘ, Jiří, et al. *Politické strany : Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2005. 1021 s.

hlasů, ve volbách roku 1935 ale strana utrpěla velkou porážku ziskem pouhých 1,7 % hlasů.⁴⁰

Německá sociálně demokratická strana dělnická (Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei)

Strana vznikla v září 1919 a stala se nejvýznamnější německou stranou v Československu. V jejím čele zpočátku stál Josef Seliger, který patřil k nejvýraznějším postavám se separatistickými snahami, proto se strana stala aktivistickou až s příchodem Ludwiga Czecha do jejího čela, který byl Československu loajální. Stala se tak po BdL a DCV třetí a poslední německou stranou, která se podílela na vládě. V roce 1921 se od strany oddělilo radikální levicové křídlo pod vedením Karla Kreibicha, které se začlenilo do nově vzniklé Komunistické strany. Tím strana přišla více než o polovinu členů. Ve třicátých letech došlo k dalšímu odlivu voličů k německým nacionálním stranám. Strana podporovala německou antifašistickou emigraci a začala těsněji spolupracovat s československou sociální demokracií. V době mnichovské krize se strana stavěla na obranu republiky.

Strana se hlásila k podobným cílům jako její československý protějšek, se zaměřením na národnostní požadavky. Její odborová organizace patřila k významným stranickým satelitům s velkou členskou základnou. Strana byla nejsilnější v regionech s velkým počtem dělníků, především v severních a severozápadních Čechách.

Ve volbách roku 1920 zaznamenala výrazný úspěch ziskem 11,1 % hlasů, v parlamentních volbách roku 1925 se odrazil odliv hlasů ke komunistické straně v zisku 5,8 % hlasů. Ve volbách roku 1929 získala 6,9 % hlasů a v roce 1935 poklesla podpora voličů na 3,6 %, přesto se strana udržela ve vládě.⁴¹

Německá křesťansko-sociální strana lidová (Deutsche Christlichsoziale Volkspartei)

V Československu byla strana založena v listopadu 1919. Poté co ve straně získalo převahu aktivistické křídlo vedené Robertem Mayr-Hartingem, byla strana zastoupena i ve vládě. Po výrazném odlivu členů do Sudetoněmecké straně, v roce 1938 strana svou činnost

⁴⁰ *Volby do Národního shromáždění v dubnu roku 1920 a všeobecné volby do obecních zastupitelstev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v červnu roku 1919.* Praha : Státní úřad statistický, 1922. 168 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v říjnu roku 1929. Praha : Státní úřad statistický, 1930. 25*, 47 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v říjnu roku 1929. Praha : Státní úřad statistický, 1930. 25*, 47 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v květnu roku 1935. Praha : Státní úřad statistický, 1936. 25*, 47 s.

⁴¹ Tamtéž.

ukončila. Programem se opět podobala svému československému protějšku, s národními požadavky. Ideově se opírala o křesťanský socialismus.

Ve volbách roku 1920 získala 3,4 % hlasů, v následujících volbách si polepšila na 4,4 % a roku 1929, kdy kandidovala společně s německými živnostníky získala 4,7 %. Ve volbách roku 1935 se již projevila radikalizace voličů a strana získala pouhá 2 % hlasů.⁴²

Německá nacionální strana (Deutsche Nationalpartei)

Založena byla roku 1919. Strana to byla krajně pravicová, prosazující německé právo na sebeurčení a velkoněmecké ideje. Do voleb roku 1925 stranu vedl radikál Rudolf Lodgman von Auen a strana v nich ziskem pouhých 3,4 % propadla. Vnitřní rozpory a oddělení skupiny Alfreda Rosche, který nesouhlasil s přetrvávajícím negativismem vůči československému státu způsobily, že její vliv postupně slábl a do voleb roku 1929 měla společnou kandidátku se Sudetoněmeckým svazem venkova (Sudetendeutscher Landbund). Ani teď se strana výrazněji neprosadila (2,6 %). V roce 1933 jí byla pozastavena činnost, v roce 1935 opět povolena, avšak její předáci již dali přednost Sudetoněmecké straně.⁴³

Německá nacionálně socialistická dělnická strana (Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei)

V Československu strana vznikla v listopadu 1919. Svým programem navázala na Německou dělnickou stranu, byla orientována proti marxismu a kapitalismu. Propagovala velkoněmeckou myšlenku, objevovali se u ní antisemitské tendence a zpochybňovala existenci Československa. Celou svou existenci se pohybovala na hraně zákona, až byla roku 1933, společně s nacionální stranou úředně zakázána. Strana se ale již před tím sama rozpustila poté, co bylo odhaleno propojení strany s nacistickými kruhy v Německu. Velká část členů následně odešla do Sudetoněmecké strany.

Do voleb roku 1920 kandidovala strana za Německou volební pospolitost (Deutsche Wahlgemeinschaft) společně s Německou nacionální stranou a Německou živnostenskou stranou. Společně získali 5,3 % hlasů. Ve volbách v roce 1925 došlo k poklesu na 2,4 % především tím, že kandidovala samostatně. Roku 1929 získala 2,8 % platných hlasů.⁴⁴

Sudetoněmecká strana (Sudetendeutsche Partei)

Strana byla založena 1. října 1933 pod názvem Sudetoněmecká vlastenecká fronta (Sudetendeutsche Heimatsfront). Vznikla v reakci na rozpuštění dvou nejradikálnějších

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

německých stran, nacionální a nacionálně socialistické. Pro stranu, v jejímž čele stál Konrad Henlein, znamenal největší zlom úspěch ve volbách roku 1935, kdy se ziskem 15,2 % hlasů stala těsně druhou nejsilnější stranou v Československu (67,2 % hlasů německým stranám)⁴⁵. Svůj program nikdy jasně nedefinovala, šlo ale o stranu krajně pravicovou, která neměla nikdy daleko k zákazu činnosti. V roce 1937 ale již jasně usilovala o přivtělení sudetských území k Německu, jak tajně informovala Hitlera. V těchto letech se také straně podařilo ovládnout prakticky celý politický život v pohraničí.

Komunistická strana Československa

Strana se ustavila na sjezdu v Praze ve na přelomu října a listopadu 1921 pod oficiálním názvem Komunistická strana Československa – Sekce třetí internacionály. Na rozdíl od ostatních stran v Československu si uchovala nadnárodní charakter a vystupovala na celém území jednotně. Vůdce českých komunistů byl při vzniku strany Bohumil Šmeral, představitelem německých Karel Kreibich, který zpočátku vystupoval ještě radikálněji než česká levice. Strana se překvapivě ihned zařadila mezi nejsilnější strany, což se prakticky nezměnilo ani po výrazných změnách po roce 1929, kdy se do vedení strany dostala skupina politiků, v čele s Klementem Gottwaldem.

Programově se strana odkazovala ke Komunistické internacionále, konkrétnější krátkodobou politiku upřesňoval akční program schválený vždy na sjezdu strany. Zejména to byly důsledné sociální požadavky a konečným cílem bylo vytvoření sovětského systému vlády v Československu.

Poprvé strana kandidovala ve volbách roku 1925 a hned zaznamenala výrazný úspěch. Získala celkem 13,1 % hlasů, přičemž největší podporu měla strana na venkově. V roce 1929 to bylo 10,2 % a volby roku 1935 kdy strana získala 10,3 % hlasů potvrdily, že strana měla skutečně věrné voliče.⁴⁶

⁴⁵ *Volby do Poslanecké sněmovny v květnu roku 1935.* Praha : Státní úřad statistický, 1936. 25*, 47 s.

⁴⁶ *Volby do Národního shromáždění v dubnu roku 1920 a všeobecné volby do obecních zastupitelstev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v červnu roku 1919.* Praha : Státní úřad statistický, 1922. 168 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v listopadu roku 1925. Praha : Státní úřad statistický, 1926. 24*, 69 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v říjnu roku 1929. Praha : Státní úřad statistický, 1930. 25*, 47 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v květnu roku 1935. Praha : Státní úřad statistický, 1936. 25*, 47 s.

8 Prostorová struktura volebního chování obyvatel Trutnovska a její změny v čase

Tato část práce se zabývá především výsledky voleb v jednotlivých soudních okresech politického okresu Trutnov, jejich komparaci s výsledky ve vyšších správních celcích a jejich strukturou na úrovni soudních okresů. V tabulkách jsou uvedeny výsledky v celém jejich rozsahu, nejvýše však na úroveň českých zemí, tj. Čech, Moravy a Slezska. Tyto výsledky sice nebyly rozhodující při přidělování mandátů jednotlivým stranám, poskytnou ale lepší představu o rozložení podpory stran. Výsledky totiž nejsou zkrusleny slovenskými a maďarskými stranami a absencí většího počtu německého voličstva na Slovensku a Podkarpatské Rusi. U celkových výsledků jsou strany v tabulkách seřazeny podle úspěšnosti v politickém okrese Trutnov.

Kvůli absenci datové pramenné základny k volbám roku 1920, není u těchto voleb provedena analýza struktury volebních výsledků. Pro volby v letech 1925, 1929 a 1935 je struktura voličské základny prezentovaná zvlášť za majoritně německé a majoritně české obce. De facto se v rámci německých obcí jedná o obce soudních okresů Maršov, Trutnov a Žacléř. České obce jsou zastoupeny pouze v soudním okrese Úpice. Struktura volebních výsledků z hlediska velikosti obcí nebyla vzhledem k malému počtu majoritně českých obcí v jejich případě provedena.

8.1 Volby v dubnu 1920

V politickém okrese Trutnov zvítězila výrazným rozdílem německá sociální demokracie a i zde potvrdila svou pozici nejsilnější německé strany v Československu. Na krajské úrovni poněkud zaostávala za úrovní v českých zemích, což bylo podmíněno menším podílem obyvatel německé národnosti ve volebním kraji. Relativní úspěch německých stran v českých zemích byl na celostátní úrovni sražen skutečností, že žádná z těchto stran nekandidovala na Slovensku. Na dalších dvou místech se v okrese umístily další německé politické subjekty: Německá volební pospolitost, což byla koalice Německé národní strany a německými národními sociály a dále Svaz zemědělců. Desetiprocentní hranici ještě překonala československá socialistická strana, především díky svému obrovskému úspěchu v SO Úpice. Díky převaze německého obyvatelstva v okrese uspěli i němečtí křesťanští sociálové. Ostatní české strany zaostaly hluboko za výsledky na krajské a vyšších úrovních. Nejmarkantnější rozdíly zaznamenali čeští agráři a českoslovenští sociální demokraté, kteří na krajské i celostátní úrovni zvítězili. Obě strany v okrese

zaostaly za krajskými výsledky o více než 12 procentních bodů. Na krajské úrovni zaznamenali velký úspěch především agráři, jejichž výsledek byl oproti českým zemím silně nadprůměrný a který byl snížen tím, že strana na Slovensku nekandidovala.⁴⁷

Tab. č. 3: Volební výsledky voleb do PS roku 1920 v českých zemích, Královéhradeckém volebním kraji, PO Trutnov a jeho SO⁴⁸

	Volební výsledky v %						
	České země	Královéhradecký kraj	PO Trutnov	SO Maršov	SO Trutnov	SO Žacléř	SO Úpice
DSDAP	14,2	12,8	36,9	44,0	41,5	65,6	0,2
DW20	6,8	5,9	13,6	26,6	16,5	8,3	0,4
BdL	5	5,6	11,0	6,4	15,5	11,3	0,3
ČSS	9,7	12,8	10,1	0,1	2,6	0,9	44,6
DCV	4,4	4,3	9,6	18,8	12,2	3,1	0,1
ČSDSD	22,2	18,3	6,0	1,0	4,4	9,0	11,4
ČSND	8	7,4	2,7	0,3	1,9	0,3	8,4
ČSL	9,6	8,2	2,7	0,1	0,5	0,0	12,5
DDFP	2,2	0,6	2,3	1,4	3,6	0,6	0,3
RSČV	12,4	18	2,3	0,1	0,2	0,1	11,3
ČSŽOSS	2,5	4,9	1,9	0,1	0,2	0,1	9,2
ŽS	0,7	0,4	0,5	0,2	0,7	0,2	0,3
SSČSLP	1,2	1	0,5	0,9	0,2	0,5	1,0

Soudní okres Maršov

V tomto okrese uspěla především německá sociální demokracie a poté německá volební pospolitost, která byla o 13 procentních bodů vyšší než na úrovni politického okresu, což předznamenalo budoucí silnou pozici stran této koalice ve zdejší regionu. Také výsledek německé lidové strany byl na značně vyšší úrovni než v ostatních okresech politického okresu. Kromě svazu zemědělců, kteří zde zaznamenali nejhorší výsledek z německých okresů regionu, se žádná další strana výrazněji neprosadila.

Soudní okres Trutnov

Výsledky v tomto okrese do jisté míry kopírují výsledky celého politického okresu. Na prvních čtyřech místech se s výrazným náskokem usadila čtyři nejsilnější německá politická uskupení, DSDAP, DW20, BdL a DCV. Poměrně velkého úspěchu zde dosáhla československá sociální demokracie, především díky početné české menšině v Trutnově.

⁴⁷ Volby do Národního shromáždění v dubnu roku 1920 a všeobecné volby do obecních zastupitelstev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v červnu roku 1919. Praha : Státní úřad statistický, 1922. 168 s.

⁴⁸ Volby do zákonodárných orgánů Československa a České republiky : 1920 - 2006. Praha : Český statistický úřad, 2008. 310 s.

Nadprůměrného výsledku se dostalo i německé svobodomyšlné straně. Z výsledku Židovské strany je patrná i menší židovská komunita sídlící v Trutnově.

Soudní okres Žacléř

V tomto okrese zvítězila s naprostou většinou německá sociální demokracie, podmíněno je to především průmyslovým charakterem Žacléřska a s tím souvisejícím velkým podílem dělnictva. S obrovským odstupem od vítězné strany se umístili na druhém místě němečtí agráři. Z německých stran uspěla ještě volební pospolitost, křesťanští sociálové se zde nijak výrazně neprosadili. Za pozornost stojí především velký úspěch ČSDSD, která se zařadila v převážně německém regionu na třetím místě. Je to dané především výraznému upřednostnění této strany u českých voličů.

Soudní okres Úpice

V jediném okrese s českou majoritou v regionu zvítězili pochopitelně strany československé. Na rozdíl od kraje a vyšších úrovní zde dosáhla velkého úspěchu socialistická strana a porazila o více než 23 % sociální demokracii, která na jiných úrovních přesvědčivě vítězila, zde jí zbylo až 3. místo. Před ní se dostala ještě strana lidová, a 10 % překonala ještě republikánská strana. Úspěšné byly také strany živnostensko-obchodnická a národní demokracie. Z německých stran žádná nezískala více než 0,5 % platných hlasů.

8.2 Volby v listopadu 1925

Volby do poslanecké sněmovny v politickém okrese Trutnov opět vyhrála DSDAP, avšak již s výrazně nižším náskokem než v předešlých volbách. Hlavní příčinou odlivu voličů byl vznik komunistické strany. Výrazný pokles zaznamenala strana i na krajské úrovni. Výrazně si ale polepšil svaz zemědělců, který poskočil na druhé místo a na krajské a celorepublikové úrovni se stal nejsilnější německou stranou. Uspěli také DCV a DNP, přičemž pro prvně jmenovanou stranu to byl posun výše. Německá národní strana ztratila naprosté minimum hlasů. Celkem byly tyto volby pro stranu úspěšné, protože tentokrát již kandidovala samostatně. Jejich bývalý koaliční partner zde dopadl podstatně hůře, což neplatilo na vyšších statistických úrovních. Viditelně se začíná projevovat větší diferenciaci německé voličské základny, neexistuje strana, která by dominovala takovým způsobem, jako DSDAP v předchozích volbách. Z československých stran opět uspěla především socialistická strana a nově kandidující strana komunistická, která odebrala značnou část hlasů sociální demokracii. Úspěch ČSS na úkor ČSDSD byl patrný i v krajských výsledcích

ve srovnání s českými zeměmi. Na krajské úrovni oproti nim ale ztrácela KSC, vzhledem zemědělskému charakteru většiny kraje, kde přesvědčivě zvítězila agrární strana. Ta v politickém okrese Trutnov propadla. Úspěšní byli i českoslovenští lidovci, kteří překonali 5% hranici a svůj výsledek z voleb roku 1920 téměř zdvojnásobili.

Tab. č. 4: Volební výsledky voleb do PS roku 1925 v českých zemích, Královéhradeckém volebním kraji, PO Trutnov a jeho SO⁴⁹

	Volební výsledky v %						
	České země	Královéhradecký volební kraj	PO Trutnov	SO Maršov	SO Trutnov	SO Žacléř	SO Úpice
DSDAP	7,5	7,5	21,8	22,9	25,6	38,7	0,4
BdL	7,9	8,5	17,3	20,6	21,9	21,5	0,2
DCV	5,8	5,9	13,8	26,7	17,6	6,9	0,2
DNP	4,4	3,2	11,7	22,4	15,0	5,3	0,5
ČSS	10,2	12,1	9,3	0,6	3,1	1,0	36,5
KSC	12,1	8,2	7,0	2,4	4,5	10,8	14,2
ČSL	12,3	12,0	5,3	0,1	0,8	0,1	23,9
DNSAP	3,1	2,3	4,7	3,4	5,9	8,1	0,0
ČSDSD	12,1	9,4	2,9	0,2	2,9	6,0	2,4
ČSŽOSS	5,0	7,0	2,0	0,1	0,3	0,1	9,0
ČSND	4,7	4,8	1,7	0,2	1,4	0,7	4,1
RSZML	12,6	16,6	1,3	0,1	0,1	0,0	6,1
NSP	1,6	1,4	0,6	0,1	0,2	0,4	2,0
ŽS	0,8	0,3	0,5	0,1	0,7	0,1	0,3
ČSAK	0,5	0,5	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2
Nkom	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1

Soudní okres Maršov

Zde se jasně vyčlenily 4 německé strany, které získaly více než 20 % hlasů. Za nimi tedy následují ostatní strany s velmi velkým odstupem. Nejlépe si zde vedli němečtí křesťanští sociálové, za nimi následovaly DSDAP, DNP a BdL. V horském prostředí zdejšího okresu jen s malými průmyslovými podniky se viditelně nedařilo socialistickým stranám. Se 17% odstupem tedy následovaly národní socialisté a komunisté. Největší vzestup zaznamenali němečtí agrárníci, jejichž podpora vzrostla o 14,2 procentních bodů a naopak sociální demokracii klesla podpora téměř na polovinu stavu z roku 1920. Vzhledem k nevýraznému výsledku KSC, ke které voliči DSDAP přecházeli nejčastěji se dá pozorovat výrazný odklon jejich voličů k občanským stranám.

⁴⁹ Volby do Poslanecké sněmovny v listopadu roku 1925. Praha : Státní úřad statistický, 1926. 24*, 69 s.

Soudní okres Trutnov

Volební výsledky z tohoto nejlidnatějšího okresu regionu se výrazně podepisují do výsledků pro celý politický okres. První 4 místa se tedy shodují s výsledky v politickém okrese. Nacionální socialisté se umístili na 5. místě stejně jako ostatní německé strany s nadprůměrným výsledkem oproti politickému okresu. To neplatí pro KSČ, která zde ztratila. Z československých stran uspěly především ČSS a ČSDSD.

Soudní okres Žacléř

Ve zdejší okrese výrazně uspěla německá sociální demokracie, i tento výsledek však znamenal pokles o téměř 27 procentních bodů ze stavu v minulých volbách. Podpora svazu zemědělců se naopak bezmála zdvojnásobila. Úspěch zaznamenali i komunisté, kteří překonali 10% hranici. Propadly DCV a DNP, které překonala DNSAP a potvrdila silnou pozici socialistických stran v tomto okrese. To potvrzuje i 6. místo československé sociální demokracie, která zde potvrdila svou dominantní pozici mezi československými stranami.

Soudní okres Úpice

Zde přesvědčivě potvrdila svou dominantní pozici československá socialistická strana. Její značný náskok z minulých voleb ale do jisté míry stáhla strana lidová, jejíž podpora stoupla na dvojnásobek. Velkého úspěchu zde dosáhla KSČ, která zde dosáhla nadprůměrného výsledku i z hlediska českých zemí, a výrazného nadprůměru v rámci kraje. Velmi dobrého výsledku zde dosáhla opět živnostenská strana. RSZML si ve zdejší okrese výrazně pohoršila, podobně jako národní demokraté. Československá sociální demokracie zde v tomto roce zcela propadla

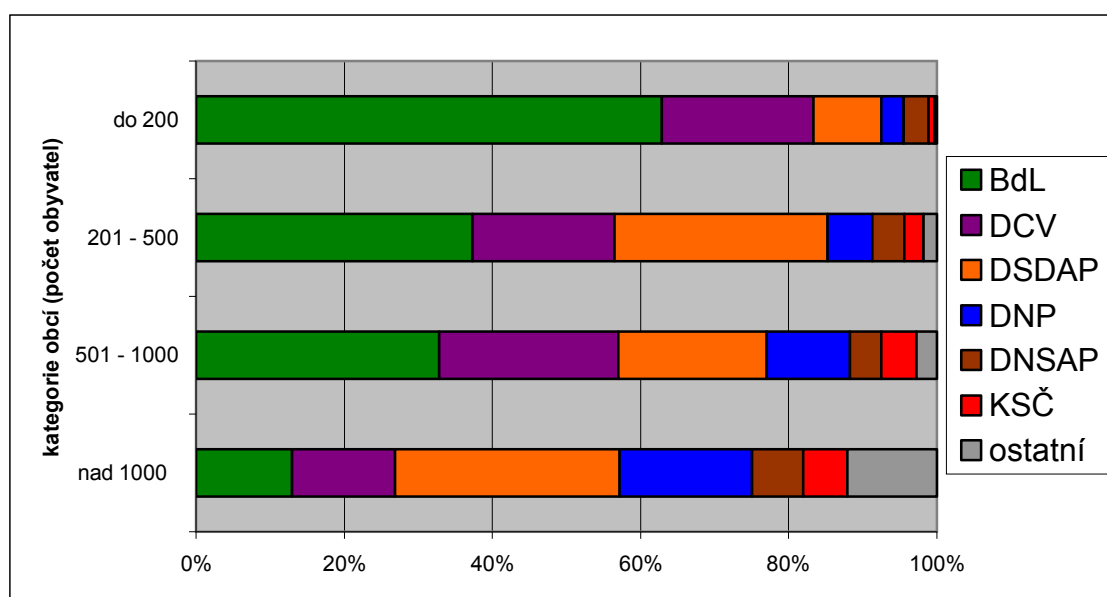
8.2.1 Struktura volebních výsledků v roce 1925

Německé obce

Struktura volebních výsledků v závislosti na velikosti obce potvrdila obecný trend u socialistických a agrární strany. Svaz zemědělců, prezentovaný jako venkovská strana také získal největší podíl hlasů v obcích do 1000 obyvatel. V případě obcí menších než 200 obyvatel, získal dokonce téměř 2/3 hlasů. Ve větších obcích strana již ztrácí, a nejvíce se tento stav projevuje ve městech. Například v Trutnově činí podpora BdL pouhých 6 %. Výsledek ale není překvapivý – šlo o výrazně „stavovskou“ stranu a proto její výsledek kopíroval podíl osob pracujících v zemědělství. Křesťanští sociálové mají volební podporu vcelku stabilní napříč tímto spektrem. V obcích nad 1000 obyvatel se nicméně určité ztráty

projevují. DSDAP se největší podpoře (30 %) těší v kategorii největších obcí a naopak nejmenší v obcích do 200 obyvatel. To je do značné míry dáno samotným charakterem strany, kde většinu tvoří dělníci soustředění ve městech a jejich okolí. Ve větších obcích mají příznivější bilanci také DNP a KSČ, němečtí národní socialisté nají svou podporu stabilní napříč všemi kategoriemi. Ve větších městech (např. Trutnov, Žacléř, Poříčí) mají díky početným českým menšinám také solidní podporu české strany, zde zahrnuté v kategorii „ostatní“.

Obr. č. 1: Volební výsledky podle velikostních kategorií německých obcí politického okresu Trutnov v roce 1925⁵⁰

Korelace mezi podílem Němců a jednotlivými stranami spíše prokázaly nepřímou závislost u československých stran než závislost s jednotlivými německými stranami. Neprokázané korelace u německých stran mají příčinu především v jejich pravidelně rozložené podpoře ve všech obcích, včetně těch s výraznější českou menšinou. U československých stran jsou korelace vcelku jasné, jelikož jejich voliči jsou v jasné přímé úměře s počtem obyvatel československé národnosti. Tento jev je patrný v celé šíři zkoumaných demografických charakteristik. V celkovém výsledku německých a českých stran jsou závislosti již zcela jasné. Při započtení výsledku KSČ k celkovým výsledkům je vidět náznak skutečnosti, že tuto stranu v německých obcích volili spíše voliči německé národnosti. Korelace u československé národnosti jsou podstatě inverzní ke korelacím

⁵⁰ Národní archiv ČR, Fond Ministerstva vnitra – Stará registratura, kart. 1137 *Statistický lexikon obcí v Čechách*. Praha : Státní úřad statistický, 1924. 598 s.

s Němci a jejich výsledky tak potvrzují. Situaci pravděpodobně způsobila neúplná sociální struktura českého obyvatelstva ve většinově německém prostředí – šlo o kvalifikované dělníky v průmyslu, příslušníky správního aparátu a policie (v roce 1925 ještě nebyla vyloučena z voleb), tj. skupiny, které zpravidla nemají tendenci volit antisystémové strany. Navíc české menšiny mohly vnímat tehdejší rétoriku komunistů za iredentistickou (v roce 1925 ještě KSČ odmítala československý stát a vyslovovala se pro jeho rozdělení podle národnostního hlediska).

Tab. č. 5: Korelační koeficienty mezi výsledky jednotlivých stran v německých obcích politického okresu Trutnov a vybranými demografickými ukazateli v roce 1925⁵¹

	Němci	Čechoslováci	římští katolíci	církev československá	bez vyznání
BdL	0,397	-0,365	0,495	-0,089	-0,348
DCV	0,126	-0,157	0,146	-0,084	-0,175
DNP	-0,133	0,086	-0,220	-0,038	0,023
DNSAP	-0,224	0,250	-0,253	0,226	0,249
DSDAP	-0,096	0,111	-0,196	-0,019	0,178
KSČ	-0,553	0,546	-0,545	0,213	0,670
ČSDSD	-0,774	0,790	-0,732	0,237	0,837
ČSL	-0,378	0,386	-0,237	0,256	0,127
ČSND	-0,730	0,758	-0,674	0,756	0,423
ČSS	-0,597	0,600	-0,388	0,321	0,226
ČSZOSS	-0,503	0,500	-0,497	0,501	0,207
RSZML	-0,393	0,432	-0,254	0,692	0,082
něm. strany	0,847	-0,851	0,773	-0,410	-0,788
něm. strany + KSČ	0,935	-0,950	0,808	-0,512	-0,698
čs. strany	-0,934	0,954	-0,800	0,526	0,713
čs. strany + KSČ	-0,837	0,844	-0,761	0,412	0,790

Korelace s římskými katolíky jsou do jisté míry podobné těm prvním. Za pozornost ale stojí poměrně nízká hodnota koeficientu u ČSL a RSZML, kde byla oproti jiným čs. stranám větší část voličů katolického vyznání. Závislost u československé církve je dle očekávání u německých stran minimální, nejvíce se projevila u národních demokratů, kteří měli tendenci vnímat katolicismus jako „prorakouský“ prvek, a nejnižší je u komunistů a sociálních demokratů. Nízká hodnota je taktéž u lidové strany, což je vzhledem k orientaci strany zcela pochopitelné. Největší závislost u obyvatel bez vyznání byla prokázána u KSČ a ČSDSD, větší hodnoty nabývá i korelace u ČSND.

⁵¹ Národní archiv ČR, Fond Ministerstva vnitra – Stará registratura, kart. 1137 *Statistický lexikon obcí v Čechách*. Praha : Státní úřad statistický, 1924. 598 s.

České obce

Tab. č. 6: Korelační koeficienty mezi výsledky jednotlivých stran v českých obcích politického okresu Trutnov a vybranými demografickými ukazateli v roce 1925⁵²

	Čechoslováci	Němci	římští katolíci	církev československá	bez vyznání
BdL	-0,365	0,397	0,495	-0,089	-0,348
DCV	-0,157	0,126	0,146	-0,084	-0,175
DNP	0,086	-0,133	-0,220	-0,038	0,023
DNSAP	0,250	-0,224	-0,253	0,226	0,249
DSDAP	0,111	-0,096	-0,196	-0,019	0,178
KSČ	0,546	-0,553	-0,545	0,213	0,670
ČSDSD	0,790	-0,774	-0,732	0,237	0,837
ČSL	0,386	-0,378	-0,237	0,256	0,127
ČSND	0,758	-0,730	-0,674	0,756	0,423
ČSS	0,600	-0,597	-0,388	0,321	0,226
ČSŽOSS	0,500	-0,503	-0,497	0,501	0,207
RSZML	0,432	-0,393	-0,254	0,692	0,082
něm. strany	-0,851	0,847	0,773	-0,410	-0,788
něm. strany + KSČ	-0,950	0,935	0,808	-0,512	-0,698
čs. strany	0,954	-0,934	-0,800	0,526	0,713
čs. strany + KSČ	0,844	-0,837	-0,761	0,412	0,790

Korelace národnosti s jednotlivými stranami jsou u stran, které získaly jen malou volební podporu poněkud zavádějící. Důvodem, proč některé československé strany dosahují dokonce záporných hodnot je především ten, že jádro volební podpory těchto stran bylo především ve velkých obcích, kde byla přítomna i německá menšina. Tak ani mezi součtem výsledků ryze československých stran nebyla nalezena závislost. Při započtení KSČ, která měla v úpíckém okrese nezanedbatelnou podporu, prokazuje korelační koeficient jasnou závislost. Údaje o národnosti jsou zde uváděny spíše pro doplnění.

Vzhledem k výrazně pestřejší náboženské struktuře v českých obcích jsou korelace v českých obcích a náboženského vyznání poněkud průkaznější, než tomu bylo v obcích německých. Dle očekávání byla prokázána závislost mezi ČSL a římskokatolickým vyznáním. Opačných hodnot nabývala korelace mezi voliči komunistické a socialistické strany. U údajů o československé církvi a obyvatelích bez vyznání, jsou nejprůkaznější opět data týkající se lidové strany, korelace zde nabývá výrazně záporných hodnot. Z řad voličů příslušejících k československé církvi čerpaly hlasy především socialisté a do jisté míry také komunisté, u nich ale většina voličů byla bez vyznání. Vzhledem k tomu, že i české

⁵² Národní archiv ČR, Fond Ministerstva vnitra – Stará registratura, kart. 1137
Statistický lexikon obcí v Čechách. Praha : Státní úřad statistický, 1924. 598 s.

obce byly většinou katolické, tak u součtu ryze českých stran je přímá závislost pouze u katolického vyznání.

8.3 Volby v říjnu 1929

V těchto volbách v politickém okrese Trutnov opět zvítězila německá sociální demokracie s náskokem téměř 10 procentních bodů před DCV. Pro obě strany to znamenalo posílení pozice. Naopak BdL který byl v těchto volbách součástí koalice, znamenaly tyto volby ztrátu, a to i v celorepublikovém měřítku. Svou velmi silnou pozici znovu potvrdili národní socialisté. KSČ se volební podpora mírně snížila, i když ne o tolik jako v rámci kraje a českých zemí. Mírně posílila pozice DNSAP, kdežto německá národní strana zaznamenala ohromný propad podpory, a to prakticky na polovinu původního stavu. Celkový pokles podpory této strany nebyl v českých zemích tak markantní, přesto činil zhruba čtvrtinu původní podpory. Podpora československých stran se nijak výrazně nezměnila, jen ČSL poněkud ztratila a sociální demokracie v rámci politického okresu mírně posílila.

Tab. č. 7: Volební výsledky voleb do PS roku 1929 v českých zemích, Královéhradeckém volebním kraji, PO Trutnov jeho SO⁵³

	Výsledky voleb v %						
	České země	Královéhradecký volební kraj	PO Trutnov	SO Maršov	SO Trutnov	SO Žacléř	SO Úpice
DSDAP	8,8	8,7	26,0	30,3	30,4	45,3	0,4
DCV	6,1	7,1	16,3	28,0	20,3	14,2	0,2
DW29	6,7	6,8	14,7	22,1	18,9	12,2	0,6
ČSNS	12,5	14,0	10,0	0,6	3,3	1,6	38,2
KSČ	9,9	6,2	6,4	3,1	5,1	10,6	9,1
DNSAP	3,6	2,9	6,0	3,8	8,0	8,7	0,2
DNP	3,3	1,5	5,7	11,0	7,7	1,1	0,1
ČSL	10,2	10,3	4,6	0,2	0,7	0,2	20,4
ČSDSD	14,1	13,1	3,8	0,3	3,1	5,5	6,5
ČSŽOSS	4,5	6,8	2,8	0,2	0,8	0,2	11,0
RSZML	13,2	16,5	1,7	0,1	0,2	0,1	7,9
ČSND	4,5	5,2	1,4	0,2	0,9	0,3	4,0
Liga	1,2	0,6	0,3	0,1	0,1	0,1	1,4
Polžid	1,0	0,2	0,3	0,0	0,5	0,1	0,1

Soudní okres Maršov

V tomto okrese posílila pozice DSDAP, která zde volby vyhrála, velmi silnou pozici si uchovala i DCV. Tato strana, která zde v minulých volbách zvítězila dokonce ještě mírně

⁵³ *Volby do Poslanecké sněmovny v říjnu roku 1929.* Praha : Státní úřad statistický, 1930. 25*, 47 s.

posílila. Německé volební společenství v čele se Svazem zemědělců zaznamenalo podobný úspěch jako v posledních volbách do Poslanecké sněmovny. Výrazně ztratila DNP, což byl ale všeobecný trend, nikoli jen lokální pokles preferencí. Je třeba zmínit ještě DNSAP a KSČ, které jen velmi mírně posílili, obě strany zde měly tradičně velmi nízkou podporu.

Soudní okres Trutnov

Pozice silných stran v tomto okrese obhájily DSDAP, DCV a DW29. Německá národní strana zaznamenala výrazný pokles, také zde se jednalo o ztrátu voličů téměř na polovinu stavu z roku 1925. Pozice DNSAP se naproti tomu zlepšila. Výsledek komunistů, národních socialistů a sociálních demokratů se nijak významně nezměnil.

Soudní okres Žacléř

Německá sociální demokracie opět ukázala, že na Žacléřsku se těší největší podpoře voličů v trutnovském politickém okrese. S obrovským náskokem (31,1 %) zde porazila DCV, která díky dvojnásobně podpoře voličů postoupila na druhé místo. Úspěšně si vedly také DW29, která zde ale ztrácela a KSČ, která svůj výsledek z předchozích voleb zopakovala. DNSAP zde byla neúspěšnější v celém politickém okrese a DNP zde naopak naprosto propadla. Z československých stran zde opět zvítězila sociální demokracie, národní socialisté posílili jen nepatrně.

Soudní okres Úpice

Již potřetí zde, žádnou stranou nijak výrazně ohrožena, zvítězila národně socialistická strana. Svou pozici ohájili i lidovci, kteří mírně ztratili. Přes 10 % se přehoupala i živnostenská strana a zaznamenala tak zde svůj dosud nejlepší výsledek. KSČ svůj úspěch v minulých volbách nezopakovala a zaznamenala ztrátu více než 5 procentních bodů. ČSDSD a RSZML mírně posílili, výsledek národních demokratů se prakticky nezměnil.

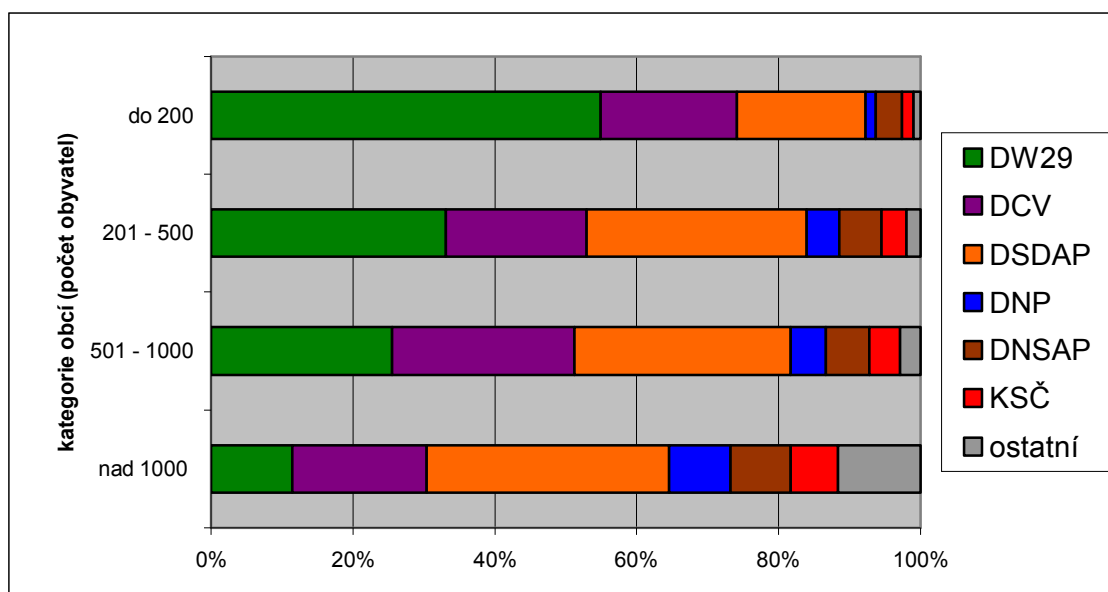
8.3.1 Struktura volebních výsledků v roce 1929

Německé obce

Struktura volebních výsledků v závislosti na velikosti obcí je do značné míry podobná struktuře z roku 1925. V obcích do 200 obyvatel dominuje Německé volební společenství, které ale ve všech kategoriích ztratilo. DSDAP je silnější ve větších obcích, v kategorii 201 – 500 obyvatel zaostává za DW29 jen o 2 % a ve vyšší kategorii již o 5 % vede. Největší podporu (34 %) má v nejvyšší kategorii. DCV má opět vcelku stabilní

podporu ve všech kategoriích. Největší je, podobně jako v předchozích volbách, v kategorii 501 – 1000 obyvatel, kde se těší 26% podpoře voličů. Viditelně nejvíce ztratila národní strana a to rovnoměrně v celém spektru obcí, největší podporu má stejně jako při minulých volbách v obcích nad 1001 obyvatel. Podpora ostatních stran se v porovnání s rokem 1925 prakticky nezměnila.

Obr. č. 2: Volební výsledky podle velikostních kategorií německých obcí politického okresu Trutnov v roce 1929⁵⁴

Korelace stran i jejich společných výsledků s národnostními charakteristikami (tabulka č. 8) jsou prakticky totožné s těmi z roku 1925, zejména je však patrný výrazně „německý“ charakter voličské základny KSČ.

U charakteristik náboženských se již několik změn projevilo. Především se objevil náznak korelace mezi voliči DSDAP a obyvateli bez vyznání. U komunistů korelace týkající se náboženství nejsou již tak jasné. Většina voličů českých stran pravděpodobně byla bez vyznání nebo vyznání československého. Vyšší korelace byly prokázány mezi československým vyznáním a voliči československých národních stran – demokratické a především socialistické. U katolíků byla nejvyšší korelací ta, týkající se Německého volebního společenství.

⁵⁴ Celkový přehled výsledků volby do Poslanecké sněmovny v roce 1929 v kraji III. (Hradec Králové). Praha : Státní úřad statistický, 1930. 43 s.
 Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha : Státní úřad statistický, 1934. 212 s.

Tab. č. 8: Korelační koeficienty mezi výsledky jednotlivých stran v německých obcích politického okresu Trutnov a vybranými demografickými ukazateli v roce 1929⁵⁵

	Němci	Čechoslováci	římští katolíci	církev československá	bez vyznání
DCV	0,043	-0,051	0,149	-0,050	-0,216
DNP	-0,234	0,158	-0,179	0,033	-0,046
DNSAP	-0,158	0,150	-0,250	0,113	0,260
DSDAP	-0,088	0,107	-0,246	-0,065	0,387
DW29	0,459	-0,446	0,534	-0,152	-0,513
KSČ	-0,307	0,321	-0,443	0,223	0,535
ČSDSD	-0,653	0,668	-0,602	0,308	0,707
ČSL	-0,332	0,331	-0,205	0,146	0,086
ČSND	-0,656	0,649	-0,521	0,514	0,160
ČSNS	-0,770	0,798	-0,659	0,738	0,391
ČSŽOSS	-0,548	0,560	-0,467	0,363	0,243
RSZML	-0,077	0,103	-0,003	0,188	-0,056
něm. strany	0,736	-0,757	0,747	-0,515	-0,716
něm. strany + KSČ	0,926	-0,947	0,790	-0,639	-0,629
čs. strany	-0,922	0,945	-0,788	0,643	0,636
čs. strany + KSČ	-0,726	0,748	-0,740	0,512	0,716

České obce

Výsledky korelací jednotlivých stran s národností (tabulka č. 9), jsou opět velmi podobné stavu z roku 1925. U některých československých stran se opět projevuje skutečnost, že ty strany, které mají větší podporu ve velkých obcích kde se nachází i německá menšina, dosahují dokonce i záporných hodnot. U RSZML, která měla hlavní podporu na venkově toto viditelně neplatí.

Největší korelace u katolíků dosahuje opět strana lidová a nejnižších hodnot strany národní a komunisté. Podporu katolíků měli také agráři. Nejpříznivějších hodnot u československé církve dosahují národní socialisté. U ČSL se zde projevuje nepřímá závislost, ale ještě ne tak markantně jako u obyvatelstva bez vyznání. U voličů bez vyznání měli největší úspěch komunisté a národní demokraté.

⁵⁵ Celkový přehled výsledků volby do Poslanecké sněmovny v roce 1929 v kraji III. (Hradec Králové). Praha : Státní úřad statistický, 1930. 43 s.
 Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha : Státní úřad statistický, 1934. 212 s.

Tab. č. 9: Korelační koeficienty mezi výsledky jednotlivých stran v českých obcích politického okresu Trutnov a vybranými demografickými ukazateli v roce 1929⁵⁶

	Čechoslováci	Němci	římští katolíci	církev československá	bez vyznání
ČSDSD	-0,429	0,441	0,005	-0,138	0,081
ČSL	0,053	-0,043	0,892	-0,394	-0,896
ČSND	-0,433	0,478	-0,381	-0,083	0,553
ČSNS	-0,137	0,025	-0,581	0,587	0,349
ČSŽOSS	-0,366	0,276	0,001	-0,007	-0,051
RSZML	0,836	-0,793	0,433	-0,244	-0,355
KSCČ	-0,090	0,058	-0,585	0,248	0,582
DCV	-0,255	0,273	-0,266	-0,070	0,386
DNP	0,323	-0,267	-0,066	0,378	-0,153
DSDAP	-0,182	0,227	0,242	-0,279	-0,149
DW29	-0,432	0,539	-0,563	0,164	0,613
čs. strany	0,204	-0,206	0,631	-0,258	-0,635
čs. strany + KSCČ	0,498	-0,629	0,350	-0,107	-0,377
něm. strany	-0,481	0,617	-0,344	0,108	0,372
něm. strany + KSCČ	-0,200	0,203	-0,634	0,260	0,637

8.4 Volby v květnu 1935

Ve volbách v tomto roce zvítězila Sudetoněmecká strana. Platilo to na všech sledovaných úrovních, politickým okresem počínaje. Zde získala podporu o 39 procentních bodů vyšší než druhá DSDAP. Na krajské úrovni zvítězila velice těsným rozdílem před československými agrárníky, na úrovni českých zemí před nimi zvítězila s náskokem více než 6 procentních bodů. Těsně porazila RSZML i na celostátní úrovni. SdP totiž ztratila tím, že nekandidovala ve většině Slovenských krajů, kde se nenacházela větší německá komunita.⁵⁷ Druhá sociální demokracie zaznamenala pokles téměř na polovinu stavu z předchozích voleb. ČSNS si znovu podržela obdobný výsledek jako v předchozích volbách. DCV a BdL klesly preference také na zhruba polovinu z roku 1929. Ztratili také komunisté, což ale neplatí pouze v kraji, kde mírně posílili. Výsledky ostatních stran se příliš nezměnily, především proto, že se jedná o československé strany, kde k výrazným změnám nedošlo, a to ani na celorepublikové úrovni. Výrazněji posílili pouze čeští fašisté, kteří významněji uspěli i v kraji, kde dosáhli nadprůměrného výsledku.

⁵⁶ *Celkový přehled výsledků volby do Poslanecké sněmovny v roce 1929 v kraji III. (Hradec Králové).* Praha : Státní úřad statistický, 1930. 43 s.

Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha : Státní úřad statistický, 1934. 212 s.

⁵⁷ *Volby do Poslanecké sněmovny v květnu roku 1935.* Praha : Státní úřad statistický, 1936. 25*, 47 s.

Tab. č. 10: Volební výsledky voleb do PS roku 1935 v českých zemích, Královéhradeckém volebním kraji, PO Trutnov jeho SO⁵⁸

	Volební podpora v %						
	České země	Královéhradecký volební kraj	PO Trutnov	SO Maršov	SO Trutnov	SO Žacléř	SO Úpice
SdP	19,4	16,1	42,8	66,3	53,9	40,6	1,0
DSDAP	4,7	4,7	13,8	11,6	15,2	32,2	0,3
ČSNS	11,0	12,2	9,0	1,0	3,5	2,9	31,7
DCV	2,6	2,8	7,0	11,3	9,1	4,6	0,2
BdL	2,3	3,3	6,1	4,8	8,5	6,0	0,1
KSČ	8,9	6,5	4,7	3,5	2,7	6,8	9,4
ČSDSD	13,0	11,7	4,2	0,4	3,6	4,9	7,3
ČSL	9,1	9,3	4,0	0,1	0,6	0,1	17,5
NOF	2,1	3,5	2,7	0,0	0,2	0,1	12,4
ČSZOSS	6,3	8,4	2,4	0,0	0,7	0,2	9,7
NárSj	6,4	5,4	1,8	0,5	1,4	0,9	4,0
RSZML	13,2	16,0	1,5	0,1	0,3	0,1	6,5
HSD	0,0	0,0	0,2	0,4	0,2	0,4	0,0

Soudní okres Maršov

V maršovském okrese dosáhla Sudetoněmecká strana nejvýraznějšího výsledku ziskem 2/3 platných hlasů. Prakticky shodného výsledku dosáhly DSDAP a DCV. Pro obě to znamenalo ohromný propad. Podobný osud postihl i Svaz zemědělců. Jedinou stranou, která si udržela svou pozici byla KSČ.

Soudní okres Trutnov

Nadpoloviční většinou zde zvítězila SdP, druhá byla německá sociální demokracie, které klesla podpora na polovinu. Podobně si pohoršili i křesťanští sociálové a BdL. Ve zdejších okrese klesla i podpora KSČ, která si jinde vedla dobře, a byla předstížena ČSDSD a ČSNS.

Soudní okres Žacléř

Dalo by se konstatovat, že v tomto okrese Sudetoněmecká strana příliš neuspěla. Získala totiž „pouhých“ 40,7 % hlasů, přesto, že se jedná o majoritně německý okres. Velmi silnou pozici i přes značnou ztrátu potvrdila v tomto regionu tradičně velmi silná německá sociální demokracie. Největší propad zaznamenala DCV a poté BdL, pravděpodobně především z těchto stran přecházelo nejvíce voličů s SdP. Nejúspěšnější československou stranou zde byla sociální demokracie, její dominanci ale narušila stále posilující národně socialistická strana.

⁵⁸ Tamtéž.

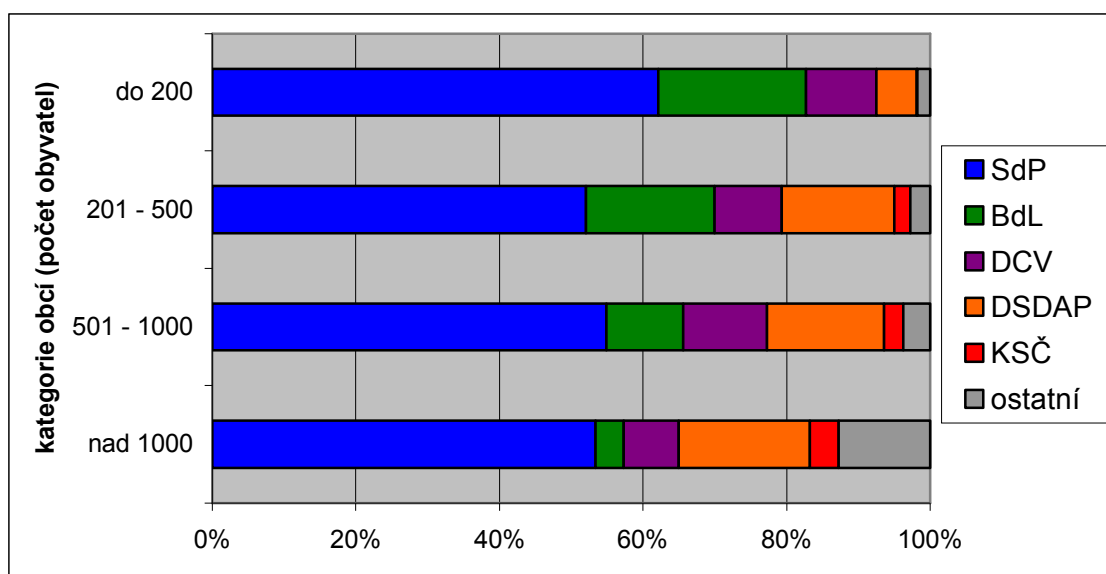
Soudní okres Úpice

Svou silnou pozici zde znovu obhájila ČSNS, přestože si o více než 6 procentních bodů pohoršila. Na druhé příčce se znovu usadila lidová strana, i pro ní však byly tyto volby poklesem. Markantně však vzrostla podpora Národní obce fašistické, která proti předešlým volbám zaznamenala vzestup o 11 procentních bodů. ČSŽOSS setrvala na podobné úrovni podpory jako v předchozích letech. I KSČ si svou pozici udržela. Republikánská strana mírně ztratila a národní strana si jako součást Národního sjednocení svou pozici uhájila.

8.4.1 Struktura volebních výsledků v roce 1935

Německé obce

Obr. č. 3: Volební výsledky podle velikostních kategorií německých obcí politického okresu Trutnov v roce 1935⁵⁹

SdP dosáhla napříč velikostním spektrem německých obcí vždy nadpoloviční podpory voličů. Největší podporu (63 %) získala strana v kategorii nejmenších obcí a odsunula v této kategorii doposud dominantní BdL na druhé místo. Je to způsobeno především velkým úspěchem strany v soudním okrese Maršov, kde se nachází většina obcí této kategorie. Pro Svaz zemědělců jako agrární stranu platí stále stejné trendy jako v předchozích letech, a tedy největší podpoře se těší na venkově. Největšího ohlasu se

⁵⁹ Celkový přehled výsledků volby do Poslanecké sněmovny v roce 1935 v kraji III. (Hradec Králové). Praha : Státní úřad statistický, 1935. 43 s.
Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha : Státní úřad statistický, 1934. 212 s.

straně tradičně dostalo v kategorii obcí do 200 obyvatel (20 %), ve vyšších kategoriích podpora značně klesá. Profil volební podpory DCV je velmi podobný předchozím volbám, s tím rozdílem, že se vše odehrává v mnohem menších hodnotách. DSDAP s pochopitelně nejnižší podporou v nejmenších obcích má v ostatních kategoriích poměrně vyrovnanou bilanci. I z tohoto grafu je patrný zjevný neúspěch komunistické strany. I když se nikdy v německých obcích (kromě Žacléřska) netěšila nijak výrazné podpoře, volby roku 1935 zkrátily její výsledek podobně jako u DCV na téměř polovinu. V kategorii ostatních stran, kde jsou započteny především strany československé se prakticky zachoval stav z roku 1929.

Tab. č. 11: Korelační koeficienty mezi výsledky jednotlivých stran v německých obcích politického okresu Trutnov a vybranými demografickými ukazateli v roce 1935⁶⁰

	Němci	Čechoslováci	římští katolíci	církev československá	bez vyznání
BdL	0,399	-0,359	0,444	-0,100	-0,384
DCV	0,173	-0,144	0,237	-0,086	-0,215
DSDAP	-0,135	0,146	-0,262	0,018	0,401
SdP	-0,006	-0,046	0,024	-0,049	-0,168
KSČ	-0,241	0,245	-0,395	0,002	0,558
ČSDSD	-0,749	0,765	-0,705	0,518	0,666
ČSL	-0,465	0,498	-0,282	0,432	0,077
ČSNS	-0,777	0,779	-0,668	0,546	0,540
ČSŽOSS	-0,593	0,600	-0,508	0,373	0,324
NárSj	-0,652	0,616	-0,539	0,348	0,239
NOF	-0,088	0,112	-0,027	-0,007	0,068
RSZML	-0,287	0,325	-0,252	0,247	0,152
něm. strany	0,817	-0,825	0,811	-0,473	-0,775
něm. strany + KSČ	0,938	-0,946	0,825	-0,638	-0,660
čs. strany	-0,938	0,946	-0,825	0,638	0,663
čs. strany + KSČ	-0,817	0,825	-0,811	0,473	0,773

Nejpříznivější korelaci má u německé národnosti opět Svaz zemědělců. Způsobeno je to především jeho vysokou podporou na venkově, kde je většinou není nijak významná menšina Čechoslováků. Výsledky u součtu výsledků národních stran jsou výsledky obdobné předchozím letem. U československé národnosti jsou korelace prakticky inverzní.

Opět u BdL je nejpatrnější korelace s katolíky, stejně tak tomu je u KSČ, ovšem v opačné pozici. U československé církve jsou kladné korelace pochopitelně u československých stran. Obyvatelé bez vyznání volili pravděpodobně sociální demokraty a komunisty.

⁶⁰ *Celkový přehled výsledků volby do Poslanecké sněmovny v roce 1935 v kraji III. (Hradec Králové).* Praha : Státní úřad statistický, 1935. 43 s.
Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha : Státní úřad statistický, 1934. 212 s.

České obce

U korelací s československou národností dosahuje nejprůkaznější kladné korelace RSZML. Většina ostatních československých stran má výsledky korelací poněkud zkreslené. U německé národnosti jsou korelace podstatě inverzní.

Největší podporu katolíků měly z československých stran NOF a ČSL, u které se hodnota korelace oproti minulým volbám snížila. Lze tedy předpokládat, že část voličů této strany volila v těchto volbách NOF. Tradičně mají určitou podporu mezi katolíky i agráři. Nejvýraznější podporu voličů z československé církve měli národní socialisté. Největší korelaci u voličů bez vyznání mají opět KSČ a ČSDSD. Vysokých korelací dosahují i ČSNS a Národní sjednocení. Lidovci a fašisté mají vzhledem k výsledkům u katolíků výrazně záporné hodnoty u voličů bez vyznání.

Tab. č. 12: Korelační koeficienty mezi výsledky jednotlivých stran v českých obcích politického okresu Trutnov a vybranými demografickými ukazateli v roce 1935⁶¹

	Čechoslováci	Němci	římští katolíci	církev československá	bez vyznání
ČSDSD	-0,501	0,534	-0,520	0,022	0,655
ČSL	-0,211	0,169	0,687	-0,121	-0,834
ČSNS	0,013	-0,020	-0,708	0,653	0,497
ČSŽOSS	-0,324	0,340	0,184	-0,098	-0,189
NárSj	-0,538	0,479	-0,310	-0,131	0,448
NOF	0,201	-0,214	0,710	-0,563	-0,562
RSZML	0,801	-0,717	0,377	-0,214	-0,294
KSČ	-0,192	0,147	-0,587	0,106	0,691
BdL	-0,386	0,458	-0,079	0,386	-0,176
DCV	-0,697	0,748	-0,111	0,135	-0,002
DSDAP	-0,146	0,238	-0,590	0,201	0,644
SdP	-0,713	0,672	0,044	-0,259	0,063
čs. strany	0,330	-0,306	0,670	-0,123	-0,781
čs. strany + KSČ	0,586	-0,655	0,490	-0,098	-0,547
něm. strany	-0,586	0,655	-0,490	0,098	0,547
něm. strany + KSČ	-0,330	0,306	-0,670	0,123	0,781

⁶¹ Celkový přehled výsledků volby do Poslanecké sněmovny v roce 1935 v kraji III. (Hradec Králové). Praha : Státní úřad statistický, 1935. 43 s.
Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha : Státní úřad statistický, 1934. 212 s.

9 Prostorová struktura volebních výsledků jednotlivých politických stran

Tato část bakalářské práce se zabývá prostorovou strukturou volební podpory jednotlivých politických stran a jejími změnami v čase. V části o vývoji volební podpory jsou popsány změny také ve volební podpoře na úrovni obcí ve volbách roku 1929 a 1935. U voleb v roce 1925 toto nebylo možno provést vzhledem k absenci podrobných dat k roku 1920. K názornějšímu vyjádření trendů vývoje volební podpory byly použity řetězové indexy, které vyjadřují v změnu hodnoty v procentech vztaženou k předchozím volbám.

V části o prostorové struktuře volební podpory jsou interpretovány mapové přílohy, ke kterým je vždy uveden odkaz. Zároveň jsou zde uvedeny extrémní hodnoty v daném regionu, případně i zvlášť pro české a německé obce.

Jádro volební podpory znázorňuje území, na které dotyčná strana získala největší podporu voličů. Konkrétně ukazuje území, kde získala 50 % svého celkového volebního zisku. Také většina jader volební podpory jsou zpracována v příloze.

Tab. č. 13: Vývoj počtu platných hlasů a volební neúčasti v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁶²

	1920	1925	1929	1935
	Počet platných hlasů			
SO Maršov	4 914	5 047	5 179	5 790
SO Trutnov	23 628	25 570	26 493	28 662
SO Úpice	7 958	9 179	9 691	10 549
SO Žacléř	5 246	5 520	5 651	6 078
PO Trutnov	41 746	45 316	47 014	51 079
	Řetězové indexy (%)			
SO Maršov	100,0	102,7	105,4	117,8
SO Trutnov	100,0	108,2	112,1	121,3
SO Úpice	100,0	115,3	121,8	132,6
SO Žacléř	100,0	105,2	107,7	115,9
PO Trutnov	100,0	108,6	103,7	108,6
	Volební neúčast (%)			
SO Maršov	8,2	5,9	6,4	4,2
SO Trutnov	10,0	9,0	8,2	6,7
SO Úpice	10,2	6,0	4,4	5,4
SO Žacléř	6,2	7,5	6,9	6,1
PO Trutnov	9,4	7,9	7,1	6,1

⁶² Volby do Národního shromáždění v dubnu roku 1920 a všeobecné volby do obecních zastupitelstev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v červnu roku 1919. Praha : Státní úřad statistický, 1922. 168 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v listopadu roku 1925. Praha : Státní úřad statistický, 1926. 24*, 69 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v říjnu roku 1929. Praha : Státní úřad statistický, 1930. 25*, 47 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v květnu roku 1935. Praha : Státní úřad statistický, 1936. 25*, 47 s.

Pro lepší ilustraci vývoje volební podpory jednotlivých politických stran je nutné zjistit, jak se vyvíjela voličská základna v regionu (tabulka č. 13). Je to potřebné zejména u srovnání s vývojem volební podpory jednotlivých stran. Jestli se voličská základna strany zvětšovala v podobném poměru, jako celková volební účast, a tedy podpora strany byla stabilní, či nikoli.

Počet odevzdaných platných hlasů se v průběhu let pozvolně zvyšoval. Nejdynamičtěji v soudním okrese Úpice a nejpomaleji v soudních okresech Maršov a Žacléř, které lze do jisté míry označit za periferní.

Údaje o neúčasti při volbách jsou doplňujícího charakteru, přičemž lze konstatovat, že volební účast se postupně mírně zvyšovala.

9.1 Německá sociálně demokratická strana dělnická

Tab. č. 14: Vývoj volební podpory DSDAP v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁶³

DSDAP	1920	1925	1929	1935
	Volební podpora (%)			
SO Maršov	44,0	22,9	30,3	11,6
SO Trutnov	41,5	25,6	30,4	15,2
SO Úpice	0,2	0,4	0,4	0,3
SO Žacléř	65,6	38,7	45,3	32,2
PO Trutnov	36,9	21,8	26,0	13,8
Počet hlasů				
SO Maršov	2 161	1 156	1 569	673
SO Trutnov	9 796	6 553	8 057	4 369
SO Úpice	17	35	43	29
SO Žacléř	3 441	2 138	2 559	1 960
PO Trutnov	15 415	9 882	12 228	7 031
Řetězové indexy (%)				
SO Maršov	100,0	53,5	135,7	42,9
SO Trutnov	100,0	66,9	123,0	54,2
SO Úpice	100,0	205,9	122,9	67,4
SO Žacléř	100,0	62,1	119,7	76,6
PO Trutnov	100,0	64,1	123,7	57,5

Vývoj volební podpory

Tato strana ve volbách do Poslanecké sněmovny v politickém okrese Trutnov zvítězila v letech 1920, 1925 a 1929. Pozici nejsilnější strany si zde uhájila i po celorepublikovém propadu volební podpory v roce 1925. Příčinou byl vznik komunistické strany a také přesun podpory voličů k BdL a DCV (v regionu především v soudním okrese

⁶³ Zdroje: viz tabulka č. 13.

Maršov, kde roku 1925 DSDAP skončila na druhém místě, za křesťanskými sociály). Přes tento pokles si strana uchovala svou dominantní pozici na Žacléřsku. Volby roku 1929 znamenaly pro sociální demokraty opětovné zlepšení. Ve všech německých okresech regionu zvítězila. Největším rozdílem tradičně v soudním okrese Žacléř (30,1 procentních bodů) a nejtěsnějším v soudním okrese Maršov (2,3 procentních bodů). Největší odliv voličů strana zaznamenala ve volbách roku 1935, přesto čelila konkurenční SdP nejlépe ze všech německých stran. K nejmarkantnějšímu úbytku hlasů došlo v maršovském okrese, kde strana získala pouhých 42,9 % hlasů ze stavu v předešlých volbách. A tedy pokles na pouhých 76,6 % stavu z předešlých voleb v okrese Žacléř znamenal pro stranu nesporný úspěch.

Ve volbách roku 1929 přibýlo nejvíce hlasů především ve městech. Především v Trutnově (588 hlasů), Žacléři (231), Poříčí a také v Pilníkově. Největšímu přírůstku podpory v relativních číslech se mohla strana těšit na Rýchorách (26,4 procentních bodů). K největšímu poklesu došlo ve Slavětíně, kde straně ubylo 31 hlasů oproti předchozím volbám. Ve volbách roku 1935 strana ztrácela v naprosté většině obcí, nejvíce opět ve městech. V Trutnově (-1 226 hlasů), Hořejším Starém Městě (-431), Poříčí a Mladých Bukách (shodně -352). Zisk byl zaznamenán naopak v obcích s českou většinou, konkrétně v Odolově, kde strana získala o 5 hlasů více. K největšímu úbytku hlasů vyjádřených procentními body došlo v soudním okrese Maršov, nejvýrazněji v Temném Dole (-33,8) a Maršově III. (-29,3).

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 4)

Ve volbách roku 1920 měla strana více než 40% podporu ve všech německých okresech. Nejvíce v okrese Žacléř kde získala podporu 65,6 % voličů.

V roce 1925 měla strana nejsilnější podporu opět na Žacléřsku a v severní a východní části soudního okresu Trutnov. V soudním okrese Maršov měla silnou pozici v jeho nejnižších partiích na jihu. Největší podporu (nad 60 %) měla strana ve Slavětíně a Maršově II. Naopak žádnou podporu (strana neobdržela ani jeden hlas) v Horních Lysečínách a 7 obcích soudního okresu Úpice.

Ve volbách roku 1929 DSDAP uspěla na prakticky totožném území jako v posledních parlamentních volbách. Podpora mírně stoupla okrese Maršov. Největší podporu strana měla v Maršově II. (63,2 %) a v Lamperticích (58,7 %). Nejmenší podporu z německých obcí měla strana ve Velké Úpě III. (6,1 %).

Ve volbách v roce 1935, kdy strana utrpěla porážku, měla silnou pozici, kromě Žacléřska na severu (oblast u Mladých Buků a Babí) a východě (okolí Chvalče) soudního

okresu Trutnov. Na jihu pouze v Radči strana překonala 20 %. Způsobeno je to zejména dělníky dojíždějícími do Úpice. Neúspěch naopak zaznamenala na většině území okresu Maršov, a jihozápadě okresu Trutnov. Nejvyšší podporu strana zaznamenala v Bečkově (47 %), Lamperticích (46,2 %) a Maršově II. (41,1 %). V německých obcích nezískala žádný hlas pouze v Horních Lysečínách.

Nejsilnější podporu měla strana v soudním okrese Žaclěř, kde zisk hlasů s výjimkou Prkenného Dolu v roce 1935 nikdy neklesl pod 20% hranici. To souvisí především s průmyslovým charakterem okresu. V Žaclěři a Lamperticích se nacházely černouhelné doly. Významným průmyslovým podnikem, kromě několika přádelen lnu zde byla porcelánka T. Pohla, která po roce 1934 zaměstnávala 750 dělníků.⁶⁴ Z uvedeného vyplývá, že zde bylo velmi početně zastoupeno dělnictvo, které obecně inklinuje k socialistickým stranám.

Jádro volební podpory (příloha č. 5)

V roce 1925 tvořilo jádro volební podpory 16 obcí. Z toho 7 v soudním okrese Trutnov, 5 v okrese Žaclěř a 4 v okrese Maršov. Z velkých obcí nad 1000 obyvatel do jádra volební podpory DSDAP patřilo Hořejší Staré Město, Mladé Buky, Maršov I., Chvaleč, Bernartice a Lampertice.

V roce 1929 jádro volební podpory tvoří již 20 obcí, v okrese Trutnov 8 obcí, Maršov 5 obcí a v okrese Žaclěř 7 obcí. V obcích nad 1000 obyvatel přibyl pouze Žaclěř. Těžiště volební podpory DSDAP je již jednoznačně na Žaclěřsku.

Ve volbách v roce 1935 tvořilo jádro volební podpory 17 obcí. 2 obce z okresu Maršov, 6 z okresu Trutnov a 9 v okrese Žaclěř. Jádro volební podpory se ještě výrazněji usazuje na Žaclěřsku, z velkých obcí ubylo Hořejší Staré Město.

Stabilní jádro volební podpory tedy tvoří 11 obcí. V maršovském okrese 2 obce, v trutnovském okrese 4 a v okrese Žaclěř 5. V Libči s početnější českou menšinou se stabilní jádro volební podpory překrývá s československou sociální demokracií. Zde se také nacházela přádelna lnu, která vzhledem k malé velikosti obce byla významným zdejším zaměstnavatelem.

⁶⁴ TICHÝ, Antonín. *Krkonoše : příroda, historie, život*. Praha : Baset, 2007. Výroba porcelánu, s. 517-518.

9.2 Německá křesťansko-sociální strana lidová

Tab. č. 15: Vývoj volební podpory DCV v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁶⁵

DCV	1920	1925	1929	1935
	Volební podpora (%)			
SO Maršov	18,8	26,7	28,0	11,3
SO Trutnov	12,2	17,6	20,3	9,1
SO Úpice	0,1	0,2	0,2	0,2
SO Žacléř	3,1	6,9	14,2	4,6
PO Trutnov	9,6	13,8	16,3	7,0
Počet hlasů				
SO Maršov	923	1 349	1 452	652
SO Trutnov	2 892	4 489	5 381	2 619
SO Úpice	9	17	15	16
SO Žacléř	163	381	804	280
PO Trutnov	3 987	6 236	7 652	3 567
Řetězové indexy (%)				
SO Maršov	100,0	146,2	107,6	44,9
SO Trutnov	100,0	155,2	119,9	48,7
SO Úpice	100,0	188,9	88,2	106,7
SO Žacléř	100,0	233,7	211,0	34,8
PO Trutnov	100,0	156,4	122,7	46,6

Vývoj volební podpory

Po relativním neúspěchu ve volbách roku 1920, kdy strana obsadila v rámci politického okresu až pátou příčku, volební podpora ve všech okresech výrazně stoupla. Vzestupnou tendenci si uchovala i v následujících volbách. V roce 1935 ale podpora voličů značně klesla, a to o více než polovinu. Nejlepších výsledků strana dosahovala v soudním okrese Maršov, kde dosáhla největší podpory (28 %) ve volbách roku 1929. Nejvýrazněji křesťanským sociálům stoupala podpora v žacléřském okrese, bylo to ale z velké části způsobeno poměrně malým počtem voličů. Zde také jejich podpora v roce 1935 nejvýrazněji klesla.

V roce 1929 vzrostla straně podpora nejvíce v Bobru (15,2 procentních bodů), Maršově IV. (13,1), Pilníkově (10,4) a Dolních Lysečínách (10,1). V počtu hlasů dominovala samozřejmě města: Trutnov, Žacléř a Mladé Buky. Největší úbytek hlasů byl v Horní a Dolní Malé Úpě (-29,2 a -21,9 procentních bodů; 69 a 61 hlasů) a v Nesyté (-26,8 procentních bodů; 39 hlasů). Ve volbách v roce 1935 strana výrazně ztrácela, obce kde se její podpora zvýšila byly pouze 4. Nejvíce hlasů přibýlo ve Studenci, bylo to ale pouhých 9 hlasů. Naopak v Trutnově ztratila 1 026 hlasů. V procentuálním vyjádření strana ztrácela

⁶⁵ Zdroje: viz tabulka č. 13.

především v maršovském okrese. Nejvýraznější úbytek hlasů byl opět v Horní a Dolní Malé Úpě, které ztratila 32,3 a 39,6 procentních bodů.

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 6)

Největší podpoře ve volbách v roce 1920 se strana těšila v maršovském okrese.

Ve volbách roku 1925 měla strana nejsilnější pozici ve většině maršovského okresu, kromě jeho východní části. V trutnovském okrese to byla jeho jihozápadní část, především okolí Německé Brusnice. V okrese Žacléř nepřekonal v žádné obci volební podpora strany 12 %. Největší podporu měla v Nesyté, kde získala 79,8 % platných hlasů. I v Horní a Dolní Malé Úpě podpora strany překonala 70 %. V německých obcích měla nejmenší podporu ve Sklenářovicích (1 %).

Pro výsledky voleb roku 1929 platí do jisté míry stejné rozložení volební podpory jako u předchozích voleb. Volební výsledky jsou již mnohem vyrovnanější a podpora stoupla výrazněji i v některých obcích Žacléřska. Ve volební podpoře byly na čele opět Nesytá (53 %) a Dolní Malá Úpa (52,1 %). Na opačném konci se nacházel Bezděkov (2,6 %) a Sklenářovice (3,2 %).

Ve volbách v roce 1935 nejmarkantněji klesla straně podpora v soudním okrese Maršov, kde větší než 20% podporu získala jen ve Velké Úpě II. Dále měla nadprůměrnou podporu v okolí Německé Brusnice na jihu a ve Vlčicích na západě okresu Trutnov. Nejvyšší podporu měli němečtí lidovci opět v Nesyté (42,1 %) a ve Studenci (39,9 %). Nejnižší podporu měli z německých obcí v Dolních Lysečínách (1,1 %) a v Bohuslavicích nad Úpou (1,2 %). Zajímavé je, že ve Sklenářovicích, kde měla strana tradičně nejmenší podporu, v tomto roce podpora DCV vzrostla na 6,2 %.

Jádro volební podpory (příloha č. 7)

Jádro volební podpory roku 1925 tvořilo 27 obcí. Jak je patrné, strana se těšila největší přízni na venkově. V okrese Maršov patřilo do volebního jádra 11 obcí v jeho severozápadní části, v okrese Trutnov 16 obcí především na jihozápadě. Z žacléřského okresu do jádra volební podpory nespádala žádná obec. Obcemi nad 1000 obyvatel, které sem patřily byly Svoboda nad Úpou, Staré Buky, Poříčí a Pilníkov.

V roce 1929 bylo jádro volební podpory tvořeno opět 27 obcemi. V maršovském okrese se v naprosté většině nic nezměnilo a tvořilo ho 11 obcí. Na Trutnovsku se jádro volební podpory tvořené 15 obcemi také příliš nezměnilo, pouze k velkým obcím přibyl Trutnov. 1 obec také přibyla na Žacléřsku.

Ve volbách roku 1935 patřilo do jádra volební podpory 25 obcí. 9 z okresu Maršov, 15 z okresu Trutnov a 1 z okresu Žacléř. Z jádra volební podpory vypadly především větší města jako Trutnov a Poříčí. Z významnějších obcí přibyly Mladé Buky.

Stabilní volební jádro je tedy na severu maršovského okresu a na jihozápadě okresu trutnovského, v okrese Žacléř nepřísluší k volebnímu jádru žádná obec.

8.3 Svaz zemědělců

Tab. č. 16: Vývoj volební podpory BdL v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁶⁶

	1920	1925	1929	1935
BdL	Volební podpora (%)			
SO Maršov	6,4	20,6	22,1	4,8
SO Trutnov	15,5	21,9	18,9	8,5
SO Úpice	0,3	0,2	0,6	0,1
SO Žacléř	11,3	21,5	12,2	6,0
PO Trutnov	11,0	17,3	14,7	6,1
	Počet hlasů			
SO Maršov	315	1 038	1 145	276
SO Trutnov	3 659	5 598	5 018	2 446
SO Úpice	26	21	58	9
SO Žacléř	595	1 185	689	367
PO Trutnov	4 595	7 842	6 910	3 098
	Řetězové indexy (%)			
SO Maršov	100,0	329,5	110,3	24,1
SO Trutnov	100,0	153,0	89,6	48,7
SO Úpice	100,0	80,8	276,2	15,5
SO Žacléř	100,0	199,2	58,1	53,3
PO Trutnov	100,0	170,7	88,1	44,8

Vývoj volební podpory

Ve volbách roku 1920 se Svaz zemědělců v německých okresech netěšil příliš velké přízni především v soudním okrese Maršov. V ostatních německých okresech již strana relativně uspěla. Následující volby v roce 1925 znamenaly pro BdL velký úspěch. Ve všech německých okresech stoupla podpora, nejmarkantněji na Žacléřsku, kde se její podpora zdvojnásobila a v okrese Maršov se více než ztrojnásobila. V roce 1929 strana již ztrácela. V soudním okrese Trutnov se o nijak dramatický pokles nejednalo, jinak tomu bylo v rámci okresu Žacléř, kde strana zaznamenala největší ztrátu. Mírně posílila v maršovském okrese. Největší propad voličské přízně znamenaly pro stranu volby roku 1935. Strana ztratila podobný počet voličů jako DCV, což znamenalo více než polovinu předešlého stavu. V okrese Maršov byl tento propad skutečně markantní, strana zde ztratila $\frac{3}{4}$ voličů.

⁶⁶ Zdroje: viz tabulka č. 13.

Největšímu nárůstu podpory v roce 1929 se strana mohla těšit v maršovském okrese. Došlo k němu zejména ve Velké Úpě II. (24,6 procentních bodů) a v Jánských Lázních (14,4). V 50 obcích okresu nicméně došlo k poklesu, byť většinou velmi malému. Nejvíce však v Horních Lysečínách, kde podpora strany klesla o 23,3 procentních bodů. V roce 1935 strana trčila ve všech obcích. Jedinou obcí kde její podpora vzrostla, byla paradoxně česká obec Havlovice, kde BdL dostala jeden hlas. Největší pokles nastal v Krkonoších, především v Horních Albeřicích (-68,8 procentních bodů; 92 hlasů) a Dolních Lysečínách (-52,2; 24 hlasů).

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 8)

V listopadu 1925 měla strana poměrně rovnoměrně rozloženou podporu. Nejintenzivnější podporu zaznamenala na jihozápadě a severovýchodě soudního okresu Trutnov, dále na východě okresu Maršov, kde ale naproti tomu bylo i několik obcí s minimální podporou. Je také jasně patrná nízká úspěšnost strany ve městech. Ve své podstatě je rozložení volební podpory do určité inverzní k výsledkům DCV, což ale naplatí ve venkovské oblasti na západě soudního okresu Trutnov a na Žacléřsku, kde měly obě strany poměrně nízkou úspěšnost. Nejdominantnější podporu Svaz zemědělců zaznamenal v Horních Lysečínách (87,2 %) a Sklenářovicích (85,4 %). Opačný extrém byl také v maršovském okrese: Velká Úpa I. (2,1 %), Velká Úpa II. a Svoboda nad Úpou (shodně 4,4 %).

Prostorové rozložení výsledků voleb v roce 1929 bylo velmi podobné těm předešlým. Je ale patrné poněkud rovnoměrnější rozložení podpory strany, rozdíly mezi jednotlivými obcemi nejsou již tak markantní. Na špici volební podpory byly opět Sklenářovice (79,8 %) a také Horní Albeřice (70,9 %) v Krkonoších. Nejnížší podpora v rámci německých obcí byla zaznamenána v Žacléři (3,7 %) a v Horní Malé Úpě (3,9 %).

Na výsledcích z roku 1935 je velmi patrný úspěch SdP na úkor Svazu zemědělců. Prakticky v celém okrese mu velmi klesla podpora a nejlepších výsledků strana dosáhla ve výše zmíněných oblastech se stabilně nadprůměrnou podporou. Nejlepšího výsledku strana dosáhla v Horním Žďáru (43,2 %) a Sklenářovicích (41,8 %). Naopak v Jánských Lázních a Velké Úpě I. neobdržela strana žádný hlas.

Jádro volební podpory (příloha č. 9)

Jádro volební podpory velmi dobře reflektuje všechny trendy ve vývoji volební podpory které byly popsány v předchozí podkapitole. Jelikož byl BdL jednoznačně politická strana s nejsilnější podporou na venkově, kde bylo vždy jen menší množství

potencionálních voličů, je jádro volební podpory vždy velmi rozsáhlé. Roku 1925 obsahovalo jádro volební podpory 8 obcí z okresu Maršov, 20 obcí z okresu Trutnov a pouhé 2 obce z okresu Žacléř, což pouze potvrzuje fakt, že zdejší voliči preferovali především socialistické strany. V následujících volbách přibýly především obce okresu Maršov. V roce 1935 je jádro velmi diferenciované, největší úbytek zaznamenal okres Maršov, kde z 11 obcí z předešlých voleb nyní do jádra volební podpory připadlo pouze 5 obcí ve východní části okresu.

Do stabilního jádra volební podpory spadá 5 obcí okresu Maršov, 15 obcí okresu Trutnov a 2 obce okresu Žacléř. Je velmi diferenciované a rozložené ve venkovských oblastech politického okresu s absencí významnějšího průmyslu. Jistou výjimkou jsou horské oblasti okresu Maršov, jelikož místní obyvatelstvo preferovalo jiná politická uskupení (zejména DCV). Kromě Pilníkova v roce 1929 nebyla v jádru podpory nikdy obec s více než tisícem obyvatel.

9.4 Německá nacionální strana

Tab. č. 17: Vývoj volební podpory DNP v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁶⁷

DNP	1920	1925	1929
	Volební podpora (%)		
SO Maršov	26,6	22,4	11,0
SO Trutnov	16,5	15,0	7,7
SO Úpice	0,4	0,5	0,6
SO Žacléř	8,3	5,3	0,1
PO Trutnov	13,6	11,7	5,7
Počet hlasů			
SO Maršov	1 309	1 131	572
SO Trutnov	3 897	3 825	2 044
SO Úpice	28	42	6
SO Žacléř	434	292	60
PO Trutnov	5 668	5 290	2 682
Řetězové indexy (%)			
SO Maršov	100,0	86,4	50,6
SO Trutnov	100,0	98,2	53,4
SO Úpice	100,0	150,0	14,3
SO Žacléř	100,0	67,3	20,5
PO Trutnov	100,0	93,3	50,7

⁶⁷ Zdroje: viz tabulka č. 13.

Vývoj volební podpory

Německá národní strana, jako jeden z nejradiálnějších negativistických politických subjektů na německé politické scéně v Československu měla v okrese Trutnov relativně vysokou podporu. To platilo především v první polovině 20. let. Největší podporu měla vždy v okrese Maršov a nejnižší v okrese Žacléř. V roce 1925 došlo k mírnému poklesu podpory, což ale bylo způsobeno tím, že ve volbách v roce 1920 kandidovala společně s Německou nacionálně socialistickou stranou. Opravdu velký propad podpory znamenaly pro DNP volby roku 1929, kdy jejich podpora v okrese klesla na polovinu; k největšímu propadu došlo na Žacléřsku, kde její podpora spadla na pouhou pětinu. Pozitivní bilanci si strana uchovala pouze 7 obcích, především v Horní Malé Úpě kde její podpora stoupla o 15,7 procentních bodů, což činilo 35 hlasů. Nejvíce strana ztratila ve Velké Úpě I. a II. (-45,2 a -37,9 procentních bodů; 150 a 128 hlasů). V absolutních číslech byla nejcitelnější ztráta 1 151 hlasů z Trutnova.

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 10)

Mapy volební podpory odhalují její značnou podporu v horských oblastech maršovského okresu a ve městech (zejména Trutnov a Poříčí). Naopak celkově nízkou podporu měla strana v jižní části okresu. Celkové rozložení je tedy v podstatě opačné k rozložení podpory BdL. Platí to pro všechny volby, jichž se DNP zúčastnila. Tato skutečnost ale do určité míry neplatí v soudním okrese Žacléř. V roce 1925 měla strana největší podporu voličů ve Velké Úpě I. (59,4 %) a vzhledem k velkému počtu voličů byl velmi významný i Trutnov samotný kde strana ziskem 28,5 % volby vyhrála. V Bečkově, Studenci, Dolních Lysečínách a Suchém Dole nezískala ani jeden hlas. V následujících neúspěšných volbách se největší podpoře těšila v Horní Malé Úpě (32,2 %) a Jánských Lázních (31,8 %). V 10 německých obcích nezískala DNP žádnou podporu.

Jádro volební podpory (příloha č. 11)

Do jádra volební podpory v roce 1925 spadalo 5 obcí z okresu Maršov (všechny části Velké Úpy, Jánské Lázně a Svoboda nad Úpou) a město Trutnov. V následujících volbách si Trutnov svou pozici podržel, ale v Krkonoších se jádro posunulo do jejich nejsevernější části. Stabilní jádro volební podpory je tak tvořeno pouhými 4 obcemi, což je způsobeno především přítomností Trutnova v jádře stabilní podpory.

9.5 Německá nacionálně socialistická strana dělnická

Tab. č. 18: Vývoj volební podpory DNSAP v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁶⁸

DNSAP	1920	1925	1929
	Volební podpora (%)		
SO Maršov	26,6	3,4	3,8
SO Trutnov	16,5	5,9	8,0
SO Úpice	0,4	0,0	0,2
SO Žacléř	8,3	8,1	8,7
PO Trutnov	13,6	4,7	6,0
Počet hlasů			
SO Maršov	1 309	171	197
SO Trutnov	3 897	1 505	2 112
SO Úpice	28	3	18
SO Žacléř	434	449	492
PO Trutnov	5 668	2 128	2 819
Řetězové indexy (%)			
SO Maršov	100,0	13,1	115,2
SO Trutnov	100,0	38,6	140,3
SO Úpice	100,0	10,7	600,0
SO Žacléř	100,0	103,5	109,6
PO Trutnov	100,0	37,5	132,5

Vývoj volební podpory

Výsledky z roku 1920 nejsou příliš relevantní, jelikož kandidovala za Německou volební pospolitost společně s DNP. Pro úplnost jsou zde však uvedeny. Skutečná volební podpora se nejspíše příliš nelišila od té z následujících voleb. O nějaké masové podpoře strany však nemůže být řeč. Nejvíce se straně dařilo v žacléřském soudním okrese, kde se její podpora v průběhu let příliš neměnila. V letech 1925 až 1929 podpora výrazněji stoupala v soudním okrese Trutnov. V posledních parlamentních volbách, ve kterých strana kandidovala, zaznamenala tedy mírný růst, čili opak vývoje u DNP, která v těchto volbách propadla. Největší vzestup podpory strany se uskutečnil v nejuvýchodnější části trutnovského soudního okresu, konkrétně ve Slavětíně (18,3 procentních bodů; 30 hlasů), Lhotě a Radvancích (cca 14 procentních bodů; 39 a 64 hlasů). Největšímu propadu podpory došlo na Rýchorách (-12,1 procentních bodů).

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 12)

V roce 1925 je patrná podpora strany na Žacléřsku a východní části okresu Trutnov. Kromě Rýchor neměla DNSAP prakticky žádnou podporu v Krkonoších a na venkově

⁶⁸ Zdroje: viz tabulka č. 13.

jihozápadně od Trutnova. V následujících volbách se tato prostorová struktura podpory strany pouze podtrhla. Jen velice mírně stoupla podpora strany v Krkonoších. Úspěch strany v německé části Jestřebích hor je nyní ještě patrnější. Tato podpora souvisí patrně s uhelnými doly v radvancích a textilkou ve Chvalči. V roce 1925 se největší přízni strana těšila v Bezděkově (23,9 %) a v pěti německých obcích strana nezískala žádný hlas. Většinou se jednalo o obce okresu Maršov, ale nacházel se mezi nimi i Slavětín, kde posléze podpora DNSAP stoupla na vysokou úroveň srovnatelnou s okolními obcemi v Jestřebích horách. Ve volbách měla strana nejvyšší podporu v Radvancích (31,4 %) a vysoko se umístili i okolní obce Bezděkov, Slavětín, Lhota a Petřkovice (všechny více než 17,8 %). Žádný hlas strana neobdržela v Suchém Dole, Horních Lysečínách a Studenci. Rozložení podpory strany je podstatě inverzní k rozložení podpory DNP.

Jádro volební podpory (příloha č. 13)

Jádra volební podpory jsou relativně rozsáhlá, protože nejvyšší podporu měla strana v obcích s malým počtem obyvatel. V roce 1925 se jádro podpory skládalo z 12 obcí: 2 v okrese Maršov, 7 v okrese Trutnov a 3 v okrese Žacléř. V následujícím roce se rozrostlo na 14 obcí, avšak jeho rozložení bylo poněkud jiné. V soudním okrese Maršov se již nenacházela žádná obec, v trutnovském 10 a žacléřském 4. V tomto roce je již patrná koncentrace voličů do východní části německé oblasti politického okresu Trutnov. Do stabilního jádra volební podpory spadají 2 obce ze Žacléřska a 5 obcí z trutnovského okresu. Z měst sem patří Trutnov, Poříčí a Žacléř.

9.6 Sudetoněmecká strana

Tab. č. 19: Volební podpora SdP v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1935⁶⁹

SdP	Počet hlasů	Volební podpora (%)
SO Maršov	3 840	66,3
SO Trutnov	15 445	53,9
SO Úpice	107	1,0
SO Žacléř	2 466	40,6
PO Trutnov	21 858	42,8

⁶⁹ Zdroje: viz tabulka č. 13.

Volební podpora

Nejsilnější volební podporu měla strana v soudním okrese Maršov, nadpoloviční většinu získala i v trutnovském okrese. Vzhledem k úspěchu sociálních demokratů na Žacléřsku zde SdP neuspěla v takové míře jako v ostatních německých okresech. V úpíckém okrese Sudetoněmecká strana získala 65,6 % ze všech hlasů německých stran.

Tento obrovský úspěch nemohl být způsoben pouze přechodem voličské základny zakázaných DNP a DNSAP, na které měla SdP přímou návaznost. Tyto strany volilo v roce 1929 pouze 11,7 % voličů. Na otázku, z jakých politických stran přecházelo nejvíce voličů ke straně Sudetoněmecké do jisté míry odpovídá tabulka č. 20. V ní jsou znázorněny korelační koeficienty mezi volební podporou SdP v německých obcích v roce 1935 a volební podporou jednotlivých německých stran a jejich kombinací v roce 1929. Jelikož situace v jednotlivých obcích vykazovala značné regionální odlišnosti, jsou uvedeny i výsledky v jednotlivých soudních okresech.

Tab. č. 20: Korelační koeficienty mezi volební podporou SdP v roce 1935 v německých obcích a kombinacemi volební podpory jednotlivých německých stran v roce 1929⁷⁰

kombinace výsledků jednotlivých stran v roce 1929	PO Trutnov	SO Maršov	SO Trutnov	SO Žaclěř
DNP	0,582	0,480	0,556	0,015
DNSAP	0,185	0,710	0,046	0,337
DNP+DNSAP	0,555	0,747	0,521	0,315
DCV	0,257	-0,297	0,611	0,412
DCV+DNP	0,440	-0,153	0,644	0,436
DCV+DNSAP	0,379	0,168	0,597	0,557
DCV+DNP+DNSAP	0,528	0,305	0,630	0,563
DW29	-0,022	-0,247	-0,043	-0,520
DW29+DNP	0,218	-0,151	0,252	-0,526
DW29+DNSAP	0,041	0,087	-0,040	-0,357
DW29+DNP+DNSAP	0,292	0,206	0,267	-0,357
DSDAP	-0,462	-0,039	-0,783	-0,227
DSDAP+DNP+DNSAP	-0,113	0,368	-0,451	-0,076
KSČ	-0,152	0,194	-0,234	0,517
KSČ+DNP	0,453	0,435	0,511	0,534
KSČ+DNSAP	0,056	0,716	-0,133	0,674
KSČ+DNP+DNSAP	0,451	0,475	0,751	0,671

Korelace u Německé nacionální strany je poměrně vysoká ve všech okresech kromě Žaclěře. Zde má lepší bilanci DNSAP, která má velmi vysokou korelaci v maršovském okrese. Korelace se součtem výsledků obou stran jasně prokazuje jejich souvislost s volební podporou SdP. Křesťanští sociálové dosahují vysokých korelací v okresech Trutnov

⁷⁰ Volby do Poslanecké sněmovny v říjnu roku 1929. Praha : Státní úřad statistický, 1930. 25*, 47 s.
Volby do Poslanecké sněmovny v květnu roku 1935. Praha : Státní úřad statistický, 1936. 25*, 47 s.

a Žacléř. V případě okresu Maršov dosahuje dokonce záporně hodnoty. Následné kombinace s výše zmíněnými stranami, přinášejí největší zvýšení korelací u součtu všech tří stran. Naproti tomu veškeré korelace se Svazem zemědělců prokázaly spíše nepřímou závislost u výsledků strany samotné i jejích kombinací s DNP a DNSAP. Nejvýraznější byla situace na Žacléřsku. Zdaleka nejmenší souvislost byla prokázána u DSDAP, v Trutnovském okrese nabyla příslušná korelace nejvýrazněji záporné hodnoty. Zde se ani nějaká souvislost neočekávala. Poměrně překvapivé jsou výsledky korelací u KSČ. Nejpříznivější korelace vykazuje okres Žacléř, naopak u trutnovského okresu, kde došlo k největšímu propadu volební podpory KSČ dochází dokonce náznak nepřímé závislosti. Tato skutečnost ale neplatí při započtení výsledků německých nacionalistických stran k výsledku KSČ. Korelace pak nabývá vůbec nejvyšší hodnoty v celé tabulce, a to právě v okrese Trutnov. Nezanedbatelné nejsou ani v ostatních okresech.

Určitý podíl na tomto úspěchu SdP měla i hospodářská krize, která postihla především pohraniční regiony a vidina prosperity v Německu, které se díky tamnímu režimu, s nezaměstnaností vypořádalo rychleji.⁷¹ Ve zkoumaném regionu došlo ke krachu hned několika textilních firem. Nejvýznamnější z nich byla firma J. Faltis, která měla provozovny v Mladých Bukách a Trutnově. Rozsáhlé propouštění se však dotklo prakticky všech průmyslových podniků.⁷²

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 14)

Nejsilnější podporu měla SdP v severozápadní části okresu Maršov. Oblast poměrně nízké podpory se vyčlenila na jihu a severu soudního okresu Trutnov. Podobně si strana vedla i ve většině žacléřského okresu. Největší podpoře voličů se mohla těšit v Horních Albeřicích (89,7 %) a Horní Malé Úpě (88,7 %). Velice vysokou podporu měla strana i v obcích mnohem blíže česko – německé jazykové hranice. Především v Bezděkově a Radvanicích, jednalo se snad o jakési „dědictví“ po DNSAP, která měla v těchto místech svou největší podporu. Nejmenší podporu v německých obcích měla SdP v Bečkově (14,8 %) kde výrazným rozdílem zvítězili sociální demokraté.

⁷¹ KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství? : Češi a Němci v československém státě (1918-1938)*. Praha : R, 1993. 272 s.

⁷² SMUTNÝ, Bohumír; LABOREWICZ, Ivo. *Krkonoše : příroda, historie, život*. Praha : Baset, 2007. Textilní výroba, s. 503-512.

Jádro volební podpory (příloha č. 11)

Do jádra volební podpory spadalo 14 obcí okresu Maršov, 9 z okresu Trutnov a jedna z okresu Žacléř, celkem tedy čítalo 24 obcí. Podtrhla se tak podpora strany v Krkonoších a v okolí Trutnova.

9.7 Komunistická strana Československa

Vývoj volební podpory

Volby v roce 1925 znamenaly pro komunistickou stranu velký úspěch. V úpickém okrese obsadila dokonce třetí příčku. Nejvíce voličů se nacházelo v trutnovském soudním okrese, což platilo i v následujících volbách. V okrese Maršov strana stále mírně posilovala, v okrese Trutnov se nejprve počet sympatizantů strany zvyšoval, aby se poté propadl na bezmála polovinu dřívějšího stavu. Pravděpodobně z velké části ve prospěch Sudetoněmecké strany. V okrese Úpice se ve volbách roku 1929 propadla podpora strany o třetinu, avšak poté mírně posílila. V okrese Žacléř si ve volbách v roce 1929 svou pozici udržela a pokles voličské přízně přišel až ve volbách roku 1935.

Tab. č. 21: Vývoj volební podpory KSČ v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁷³

KSČ	1925	1929	1935
	Volební podpora (%)		
SO Maršov	2,4	3,1	3,5
SO Trutnov	4,5	5,1	2,7
SO Úpice	14,2	9,1	9,4
SO Žacléř	10,8	10,6	6,8
PO Trutnov	7,0	6,4	4,7
Počet hlasů			
SO Maršov	120	162	202
SO Trutnov	1 144	1 347	774
SO Úpice	1 303	878	995
SO Žacléř	597	599	416
PO Trutnov	3 164	2 986	2 387
Řetězové indexy (%)			
SO Maršov	100,0	135,0	124,7
SO Trutnov	100,0	117,7	57,5
SO Úpice	100,0	67,4	113,3
SO Žacléř	100,0	100,3	69,4
PO Trutnov	100,0	94,4	79,9

Ve volbách v roce 1929 nejvíce KSČ posílila v Prkenném Dole (6,8 procentních bodů; 14 hlasů), nejvíce hlasů přibýlo v Mladých Bukách (110). Nejvíce strana ztrácela

⁷³ Zdroje: viz tabulka č. 13.

převážně českých obcích (Strážkovice -15,3 procentních bodů). V následujících volbách strana nejvíce získala v Suchovršicích (6,1 procentních bodů; 32 hlasů). Největší procentuelní ztrátu zaznamenala v Bohuslavicích nad Úpou (-15,5 procentních bodů; 50 hlasů). Největší absolutní ztráty se projevíly ve městech s německou majoritou (Trutnov - 177, Mladé Buky -98, Poříčí, Žacléř).

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 15)

Nejsilnější podpora KSČ byla především v obcích u řeky Úpy, kde byla soustředěna většina průmyslu (např.: papírna v Maršově a Svobodě nad Úpou; přádelny lnu v Mladých Bukách – J. Faltis, Hořejším Starém Městě a Trutnově– I. Erich, Poříčí – bratři Walzelové, A. Haase) a na Žacléřsku. Vysokou podporu měla také v oblasti černouhelných dolů na východě úpického okresu. V čase se rozložení volební podpory příliš neměnilo, pouze její intenzita slábla. S jedinými významnějšími změnami jsou především spojeny volby roku 1935, kdy podpora komunistů na Žacléřsku znatelně poklesla, velký pokles podpory v okolí Trutnova a především v Trutnově samotném.

V roce 1925 se největší podpoře strana těšila ve Strážkovicích (30,2 %) a Odolově (20 %). V 16 německých obcích strana neobdržela ani jeden hlas. Tyto obce se nacházely většinou v Krkonoších a na jihu soudního okresu Trutnov. Velice dobře tedy koreluje s podporou DCV. Ve volbách roku 1929 strana nejvíce uspěla v Bohuslavicích nad Úpou (19 %) a Krinsdorfu (18 %). V 10 německých obcích nezískala žádný hlas. Roku 1935 byla komunistická strana nejvíce úspěšná ve Strážkovicích (17,5 %) a Suchovršicích (16,8 %). V 18 německých obcích nezískala žádnou podporu voličů. Z českých obcí měla nejmenší podporu v Malých Svatoňovicích (1925 – 3,6 %, 1929 – 2 %) a v roce 1935 v Maršově (2 %).

Jádro volební podpory (příloha č. 16)

Jádro volební podpory bylo vždy velmi diferenciované a jeho podoba se velmi měnila. V roce 1925 obsahovalo 12 obcí, z toho 6 českých. Následujícího roku se zmenšilo na 10 obcí (3 české) ale jeho lokalizace se příliš nezměnila. Z velkých obcí přibyly Mladé Buky a Svoboda nad Úpou. V roce 1935 se naplno projevil pokles podpory KSČ v okolí Trutnova tím, že ze soudního okresu Trutnov nespádala do jádra volební podpory ani jedna obec. Nejvíce obcí přibylo v okrese Maršov. Jádro obsahovalo 12 obcí, z toho 7 českých. Do stabilního jádra volební podpory tak spadají pouze 4 obce. Mimo Úpici, Suchovršice a Strážkovice do něj náleží i Žacléř.

9.8 Československá strana národně socialistická

Tab. č. 22: Vývoj volební podpory ČSNS v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁷⁴

ČSNS	1920	1925	1929	1935
	Volební podpora (%)			
SO Maršov	0,1	0,6	0,6	1,0
SO Trutnov	2,6	3,1	3,3	3,5
SO Úpice	44,6	36,5	38,2	31,7
SO Žacléř	0,9	1,0	1,6	2,9
PO Trutnov	10,1	9,3	10,0	9,0
Počet hlasů				
SO Maršov	4	31	31	56
SO Trutnov	626	784	873	994
SO Úpice	3 551	3 352	3 705	3 344
SO Žacléř	45	54	90	179
PO Trutnov	4 226	4 221	4 699	4 573
Řetězové indexy (%)				
SO Maršov	100,0	775,0	100,0	180,6
SO Trutnov	100,0	125,2	111,4	113,9
SO Úpice	100,0	94,4	110,5	90,3
SO Žacléř	100,0	120,0	166,7	198,9
PO Trutnov	100,0	99,9	111,3	97,3

Vývoj volební podpory

ČSNS jako nejsilnější československá strana v regionu měla velice stabilní voličskou základnu. Volební podpora vyjádřena v procentech přesto mírně klesala, což bylo způsobeno růstem celkového počtu oprávněných voličů. Noví voliči poté pravděpodobně preferovali jiné strany, a přestože strana nikdy mnoho voličů neztratila, její podpora klesala. Jedinou výjimkou jsou volby roku 1929, kdy svou roli hrála pravděpodobně také hospodářská krize. V německých obcích naopak stále posilovala, nejmarkantnější byl tento trend na Žacléřsku, kde postupně ubírala hlasy konkurenční české sociální demokracii a snižovala její dominanci mezi československými voliči v regionu. Posilování pozice v německých okresech eliminovalo ztráty v úpickém okrese. V rámci okresů ČSR se byla podpora ČSNS v Úpickém okrese vždy jednou z nejvyšších.

V parlamentních volbách roku 1929 strana nejvíce posílila ve Strážkovicích (6,9 procentních bodů; pouze 8 hlasů) a Havlovicích (5,9 procentních bodů; 55 hlasů). Nejvíce ztratila v Odolově (-11,7 procentních bodů; -20 hlasů). V následujících volbách strana sice ztrácela, avšak ve většině obcí zaznamenala alespoň malé zlepšení. Nejvíce opět v malé obci Petrovice (13,8 procentních bodů, 12 hlasů). Nejvíce hlasů přibýlo v německých

⁷⁴ Zdroje: viz tabulka č. 13.

obcích. Například v Trutnově 84 hlasů což ale činilo pouhou pětinu procenta. K největším poklesu došlo v Maršově a Havlovicích (-19,3 a -17,3 procentních bodů; -35 a -90 hlasů). Nejvíce hlasů strana ztratila v Úpici (-304 hlasů).

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 17)

V roce 1925 měla podpora strany v okrese Úpice nejstabilnější územní koncentraci a její podpora se pohybovala od 33,6 % v Malých Svatoňovicích do 50,4 % v Odolově. Největší podpoře voličů v německých obcích se strana těšila ve městech, především v Trutnově (6,4 %). V dalších letech je vidět postupné ztrácení podpory především v západním výběžku okresu Úpice, kde straně ubírala hlasy Národní obec fašistická, a mírné posilování pozice strany v německých obcích s českou menšinou. Extrémem v roce 1929 jsou Havlovice (49 %), nejnižší podpora z českých obcí byla zaznamenána v Maršově (26,3 %) a nejvyšší podporu z obcí německých měla strana v Starém Sedloňově (7,5 %). Pro rok 1935 to jsou Petrovice (52,5 %), Maršov (7 %) a u německých obcí opět Trutnov (6,7 %).

Jádro volební podpory (příloha č. 13)

Jádro volební podpory ČSNS nikdy nepřesáhlo hranice úpického okresu. Roku 1925 čítalo 6 obcí, stejně jako v roce 1929, kdy ale z něho vypadla Rtyň v Podkrkonoší, která byla významná především svou velikostí. Největšího rozsahu dosáhlo jádro ve volbách roku 1935 kdy se rozrostlo na 9 obcí, především díky poklesu její podpory v okrese. Do stabilního jádra náležejí 4 obce: Úpice, Havlovice, Petrovice a Odolov.

Přestože byl stěžejní průmysl koncentrován v Úpici a ve Rtyni v Podkrkonoší, měla strana velice vysokou podporu i v typicky venkovských obcích. V menších obcích v okolí těchto center totiž byla soustředěna velmi významná část dělníků. Například v úpické firmě F. M. Oberländer kde pracovalo cca 700 dělníků pocházelo v období 1917-1925 více než 50 % z obcí v okruhu do 10 km od Úpice. Většina z nich pak do Úpice za práci docházela.⁷⁵ Například v Havlovicích v roce 1921 tvořilo dělnictvo více než 40 % ekonomicky aktivního obyvatelstva.⁷⁶ Podobná situace nastávala i v případě uhelných dolů ve Rtyňsko-Svatoňovické kotlině. V. Schreiber uvádí, že na Úpicku bylo roku 1921 na textilním

⁷⁵ VONDROVÁ, Iva. Seznamy dělnictva úpické firmy F. M. Oberländer jako pramen ke zjištění fluktučního pohybu textilního dělnictva. In *Krkonoše - Podkrkonoší 9*. Trutnov : Muzeum Podkrkonoší v Trutnově, 2009. s. 397-407.

⁷⁶ SCHREIBER, Vilém. *Sborník soudního okresu úpického : Popis, statistika i adresář*. Úpice : Knihtiskárna V. J. Ehl, 1929. 166 s.

průmyslu závislých 4 517 osob a na hornictví 2 053 osob. Jedná se i o příslušníky rodin dělníků a horníků.⁷⁷

9.9 Československá sociálně demokratická strana dělnická

Vývoj volební podpory

Přestože sociální demokracie roku 1920 na celostátní úrovni fenomenálně uspěla, v politickém okrese Trutnov se jí příliš nedařilo. Paradoxně neuspěla ani na většinově českém Úpicku. Nejlépe vypadala situace v okrese Žacléř, kde získala 83% podporu voličů československých stran. V následujících volbách došlo z razantnímu úbytku voličů, především v okresech Úpice kde jejich počet klesl na méně než ¼. Posléze již preference strany mírně stoupaly, kromě okresu Žacléř, kde její podpora klesala ve prospěch ČSNS.

K největšímu vzestupu podpory v roce 1929 došlo v Malých Svatoňovicích (8,7 procentních bodů; 61 hlasů) k poklesu došlo pouze v 11 německých obcích a nejednalo se o nijak významné změny. Roku 1935 nejvíce stoupla podpora v Odolově (8,7 procentních bodů; 10 hlasů).

Tab. č. 23: Vývoj volební podpory ČSDSD v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁷⁸

ČSDSD	1920	1925	1929	1935
	Volební podpora (%)			
SO Maršov	1,0	0,2	0,3	0,4
SO Trutnov	4,4	2,9	3,1	3,6
SO Úpice	11,4	2,4	6,5	7,3
SO Žacléř	9,0	6,0	5,5	4,9
PO Trutnov	6,0	2,9	3,8	4,2
Počet hlasů				
SO Maršov	51	12	15	26
SO Trutnov	1 049	740	831	1 040
SO Úpice	911	218	633	768
SO Žacléř	474	333	312	296
PO Trutnov	2 485	1 303	1 791	2 130
Řetězové indexy (%)				
SO Maršov	100,0	23,5	125,0	173,3
SO Trutnov	100,0	70,5	112,3	125,2
SO Úpice	100,0	23,9	290,4	121,3
SO Žacléř	100,0	70,3	93,7	94,9
PO Trutnov	100,0	52,4	137,5	118,9

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Zdroje: viz tabulka č. 13.

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 18)

V důsledku těžké porážky sociální demokracie v úpickém okrese, je největší koncentrace volební podpory soustředěná v německé části politického okresu. Nejvíce v okolí Žaclěře a ve městech v okolí Trutnova. Na Úpicku strana uspěla nejvíce v Malých Svatoňovicích (8 %) a nejméně v Odolově a Maršově, kde neobdržela žádný hlas. Největší podporu měla v Žaclěři (13 %). Následujícího roku došlo v okrese Úpice k výraznému zlepšení situace. Nejlepší výsledek sociální demokraté zaznamenali v Malých Svatoňovicích (16,7 %) a nejhorší v úpickém okrese v Maršově (2,2 %). V Žaclěři se strana stále těšila velké oblibě což dokazovala její 11,8% podpora. Ve volbách roku 1935 se situace příliš nezměnila. Nejvyšší podporu voličů měla ČSDSD opět v Malých Svatoňovicích (14,5 %) a nejnižší v Maršově (1 %). V německých obcích na tom byla tentokrát nejlépe v Bohuslavicích nad Úpou s podporou 11,3 %.

Jádro volební podpory (příloha č. 5)

Vzhledem k výsledku voleb v roce 1925 je jádro volební podpory velmi diferenciované. Tvoří ho pouhých 6 obcí (1 v SO Úpice, 3 v SO Trutnov, 2 v SO Žaclěř) a patří do něj města Trutnov a Žaclěř. Následujícího roku dochází díky stoupající podpoře strany v českých obcích k větší koncentraci jádra volební podpory. To je nyní tvořeno 11 obcemi, z toho 8 v okrese Úpice. Patří do něj nyní i město Úpice. V roce 1935 se situace opět mění. Jádro volební podpory je tvořeno 9 obcemi (5 v SO Úpice, 3 v SO Trutnov a 1 v SO Žaclěř). Opět se do jádra vrací Trutnov. Stabilní jádro je pak tvořeno 4 obcemi: Žaclěř, Malé Svatoňovice, Bohuslavice nad Úpou a Libeč, kde se kříží se stabilním jádrem volební podpory německé sociální demokracie. S ní se ještě v předchozích volbách křížila v Žaclěři a Lamperticích.

9.10 Československá strana lidová

Vývoj volební podpory

Po nevýrazném výsledku strany v roce 1920 se počet voličů lidové strany více než zdvojnásobil a dosáhl tak maxima. Poté se podpora strany mírně zmenšovala. Strana vždy v úpickém okrese obsazovala druhou příčku. V roce 1929 stoupla podpora strany v 15 obcích, většinou velmi mírně. Nejvíce strana ztratila v Libňatově (-10,8 procentních bodů; -34 hlasů). I v následujících volbách pokračovala strana v podobném trendu. Strana posílila pouze v 13 obcích, opět velmi nevýrazně. K největšímu úbytku volební podpory došlo v Maršově (-14,9 procentních bodů; -24 hlasů), kde se do voličské přízně dostala NOF.

Tab. č. 24: Vývoj volební podpory ČSL v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁷⁹

ČSL	1920	1925	1929	1935
	Volební podpora (%)			
SO Maršov	0,1	0,1	0,2	0,1
SO Trutnov	0,5	0,8	0,7	0,6
SO Úpice	12,5	23,9	20,4	17,5
SO Žacléř	0,0	0,1	0,2	0,1
PO Trutnov	2,7	5,3	4,6	4,0
Počet hlasů				
SO Maršov	3	7	10	6
SO Trutnov	121	195	179	177
SO Úpice	991	2 191	1 974	1 845
SO Žacléř	2	6	9	8
PO Trutnov	1 117	2 399	2 172	2 036
Řetězové indexy (%)				
SO Maršov	100,0	233,3	142,9	60,0
SO Trutnov	100,0	161,2	91,8	98,9
SO Úpice	100,0	221,1	90,1	93,5
SO Žacléř	100,0	300,0	150,0	88,9
PO Trutnov	100,0	214,8	90,5	93,7

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 19)

ČSL měla voličskou podporu velmi koncentrovanou v soudním okrese Úpice. V německých obcích s českou menšinou nikdy příliš neuspěla. Vliv strany postupně slábl, což je z mapy patrné především v roce 1935. Nejsilnější podporu měla ve všech volbách v Maršově (1925 – 48,4 %, 1929 – 41,9 %, 1935 – 27 %). I zde se ale projevuje slábnoucí postavení lidovců. Nejhorších výsledků v české části okresu strana dosahovala v Jestřebích horách. V roce 1925 v Odolově (5,6 %) a poté ve Strážkovicích (1929 – 5,3 %, 1935 – 2,8 %). V těchto obcích podobně jako v těch okolních, vzhledem k velkému počtu dělníků zaměstnaných v místních dolech, vítězily spíše socialistické strany.

Jádro volební podpory (příloha č. 7)

Jádro volební podpory bylo v roce 1925 vcelku kompaktní a pochopitelně se nacházelo pouze v soudním okrese Úpice. V následujících volbách pak vždy jedna obec z jádra ubyla. Do stabilního jádra volební podpory spadalo 6 obcí. Největší obcí byla Rtyně v Podkrkonoší. Úpice naopak do jádra podpory ČSL nikdy nepatřila.

⁷⁹ Zdroje: viz tabulka č. 13.

9.11 Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská

Tab. č. 25: Vývoj volební podpory ČSŽOSS v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁸⁰

ČSŽOSS	1920	1925	1929	1935
	Volební podpora (%)			
SO Maršov	0,1	0,1	0,2	0,0
SO Trutnov	0,2	0,3	0,8	0,7
SO Úpice	9,2	9,0	11,0	9,7
SO Žacléř	0,1	0,1	0,2	0,2
PO Trutnov	1,9	2,0	2,8	2,4
Počet hlasů				
SO Maršov	4	4	10	1
SO Trutnov	41	87	211	207
SO Úpice	731	827	1 065	1 027
SO Žacléř	3	6	9	13
PO Trutnov	779	924	1 295	1 248
Řetězové indexy (%)				
SO Maršov	100,0	100,0	250,0	10,0
SO Trutnov	100,0	212,2	242,5	98,1
SO Úpice	100,0	113,1	128,8	96,4
SO Žacléř	100,0	200,0	150,0	144,4
PO Trutnov	100,0	118,6	140,2	96,4

Vývoj volební podpory

Volební podpora živnostenské strany měla velmi vyrovnanou bilanci. K největšímu přírůstku do voličské základny došlo ve volbách roku 1929, přičemž největší díl hlasů pocházel z Úpice (185) a Trutnova (118). Největší procentuelní přírůstek byl zaznamenán v Libňatově (5,5 procentních bodů; 22 hlasů). Ztráty nebyly nijak výrazné. V dalších parlamentních volbách straně nejvíce stoupla podpora v Maršově (5,9 procentních bodů; 12 hlasů) a nejvíce ztratila v Úpici (-4,5 procentních bodů; -137 hlasů).

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 20)

Voličská základna byla v prostoru velmi stabilní a příliš se neměnila. Pouze v roce 1935 došlo u některých obcí k menšímu poklesu volební podpory. Nejlepšího výsledku v roce 1925 strana dosáhla v Malých Svatoňovicích (11,6 %) a Rtyni (11,2 %). Nejnižší podporu v okrese Úpice měla strana v Petrovicích (1,9 %). V následujících volbách se největší přízvi voličů strana těšila v Úpici (14,3 %) a v Petrovicích naopak neobdržela ani jeden hlas. V Trutnově strana získala 2 % hlasů, což bylo nejvíce v německých obcích.

⁸⁰ Zdroje: viz tabulka č. 13.

Největší podpoře v roce 1935 se jí dostalo ve Rtyni v Podkrkonoší (14,3 %) a nejmenší v opět v Petrovicích (2 %). V Trutnově získala tohoto roku 1,8 % hlasů.

Jádro volební podpory

Díky tomu, že strana měla největší podporu především ve městech a velkých obcích, nebylo příliš rozsáhlé a nikdy nepřesáhlo hranici 4 obcí. Do stabilního jádra volební podpory spadá pouze Rтынě v Podkrkonoší.

9.12 Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu

Tab. č. 26: Vývoj volební podpory RSZML v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁸¹

RSZML	1920	1925	1929	1935
	Volební podpora (%)			
SO Maršov	0,1	0,1	0,1	0,1
SO Trutnov	0,2	0,1	0,2	0,3
SO Úpice	11,3	6,1	7,9	6,5
SO Žacléř	0,1	0,0	0,1	0,1
PO Trutnov	2,3	1,3	1,7	1,5
Počet hlasů				
SO Maršov	3	4	3	5
SO Trutnov	55	34	45	81
SO Úpice	899	561	765	684
SO Žacléř	5	1	3	4
PO Trutnov	962	600	816	774
Řetězové indexy (%)				
SO Maršov	100,0	133,3	75,0	166,7
SO Trutnov	100,0	61,8	132,4	180,0
SO Úpice	100,0	62,4	136,4	89,4
SO Žacléř	100,0	20,0	300,0	133,3
PO Trutnov	100,0	62,4	136,0	94,9

Vývoj volební podpory

Přestože agrární strana byla jednou z nejsilnějších v politických stran v Československu, v okrese Úpice se nikdy významné voličské podpory netěšila. Největšího úspěchu dosáhla hned v prvních parlamentních volbách. Poté početnost její voličské základny poklesla o třetinu a další vývoj byl kolísavý. Přestože v posledních parlamentních volbách roku 1935 v úpickém okrese podpora republikánů mírně klesla, ale především v Trutnově se naopak téměř zdvojnásobila. V Maršově došlo v roce 1929 k největšímu nárůstu podpory (15,5 procentních bodů; 28 hlasů) a k žádných významnějším poklesům

⁸¹ Zdroje: viz tabulka č. 13.

nedošlo. V následujících volbách strana nikde příliš nezískala, největší ztrátu voličské přízně ale zaznamenala v Libňatově (-6,4 procentních bodů; -19 hlasů).

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 21)

Již z programu strany je patrné, že nebude mít příliš velké zastoupení ve velkých obcích a že těžiště její volební podpory bude mít na venkově. To platí i v případě úpického okresu, přičemž největší podporu měla v tomto případě v západním výběžku okresu. Největší podporu v roce 1925 měla v Libňatově (16,8 %) a nejnižší v Úpici (0,7 %) a Malých Svatoňovicích (0,9 %). V roce 1929 byl extrémem Maršov (28,5 %) a Úpice (1,3 %). 4% podpora v Nesyté byla nejvyšším ziskem v rámci německých obcí. Roku 1935 byla největší volební podpora zaznamenána opět v Maršově (26,5 %) a nejmenší v Úpici (0,8 %).

Jádro volební podpory (příloha č. 9)

Jádro volební podpory RSZML nikdy nepřesáhlo hranice soudního okresu Úpice. Soustředěno bylo především ve venkovských obcích. V roce 1925 bylo tvořeno 5 obcemi na jihu okresu, v roce 1929 7 obcemi s diferenciovaným rozložením. Roku 1935 jej tvořilo 6 obcí v západním výběžku a ve vrcholových partiích Jestřebích hor. Do stabilního jádra volební podpory náleží 4 obce: Maršov, Libňatov, Havlovice a Strážkovice.

9.13 Československá strana národně demokratická

Vývoj volební podpory

Na svůj počáteční úspěch z roku 1920 národní demokraté nedokázali navázat. Hned v následujících volbách jejich podpora o třetinu klesla, a mírný pokles pokračoval i ve volbách roku 1929. Po sloučení s Národní jednotou podpora strany poměrně výrazně stoupla. Způsobeno to bylo především velmi výrazným posílením strany v německé části okresu. Ve většině voleb také zhruba polovina hlasů pocházela od voličů pocházela právě odsud. V roce 1929 nedošlo k žádným výrazným přesunům hlasů. Nejvíce však strana ztratila v Trutnově (-101 hlasů). V dalších volbách přibýlo straně nejvíce hlasů v Trutnově (128) a Úpici (98).

Tab. č. 27: Vývoj volební podpory ČSND v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁸²

ČSND	1920	1925	1929	1935
	Volební podpora (%)			
SO Maršov	0,3	0,2	0,2	0,5
SO Trutnov	1,9	1,4	0,9	1,4
SO Úpice	8,4	4,1	4,0	4,0
SO Žacléř	0,3	0,7	0,3	0,9
PO Trutnov	2,7	1,7	1,4	1,8
Počet hlasů				
SO Maršov	17	10	9	30
SO Trutnov	445	346	238	406
SO Úpice	665	374	385	420
SO Žacléř	15	41	18	55
PO Trutnov	1 142	771	650	911
Řetězové indexy (%)				
SO Maršov	100,0	58,8	90,0	333,3
SO Trutnov	100,0	77,8	68,8	170,6
SO Úpice	100,0	56,2	102,9	109,1
SO Žacléř	100,0	273,3	43,9	305,6
PO Trutnov	100,0	67,5	84,3	140,2

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 22)

Podpora ČSND roku 1925 byla především v severovýchodní části okresu Úpice a v soudním okrese Trutnov především při jeho hranici s úpickým okresem. Největší voličskou podporu strana měla v Malých Svatoňovicích (7,8 %) a v Libňatově a Maršově si nezískala žádného voliče. Nejlepších výsledků v německých obcích strana dosáhla ve Starém Sedloňově (4,1 %) a Trutnově (3,3 %). V následujících volbách se podpora národní demokracie koncentrovala ve větší míře, než tomu bylo doposud. Strana tedy uspěla v menším počtu obcí, zato však větším podílem hlasů. Největšího úspěchu dosáhla v Malých Svatoňovicích (11,9 %) a v Maršově opět nikdo z místních voličů neodevzdal straně svůj hlas. V německé části okresu nejlépe uspěla na Černé Hoře (2,5 %) a ve Starém Sedloňově (2,4 %). Ve volbách se zvýšila podpora strany v německých obcích. Nejlepšího výsledku dosáhla v Úpici (6,9 %) a v Maršově a Petrovicích nezískala žádnou podporu. Na Černé Hoře získala největší podporu z německých obcí (3,8 %).

Jádro volební podpory

Stabilním jádrem volební podpory byla v případě ČSND pouze Úpice a Malé Svatoňovice. Jádra volební podpory byla velmi proměnlivá. V roce 1925 do něj patřilo 5 obcí (kromě již zmíněné Černé Hory, Strážkovic a Trutnova), v roce 1929 4 obce (navíc

⁸² Zdroje: viz tabulka č. 13.

Starý Sedloňov a Trutnov) a v roce 1935 opět 4 obce (navíc Odolov a Rtyně v Podkrkonoší).

9.14 Národní obec fašistická

Tab. č. 28: Vývoj volební podpory NOF v PO Trutnov ve volbách do Poslanecké sněmovny⁸³

NOF	1929	1935
	Volební podpora (%)	
SO Maršov	0,1	0,0
SO Trutnov	0,1	0,2
SO Úpice	1,4	12,4
SO Žacléř	0,1	0,1
PO Trutnov	0,3	2,7
	Počet hlasů	
SO Maršov	3	2
SO Trutnov	15	46
SO Úpice	136	1 303
SO Žacléř	4	8
PO Trutnov	158	1 359
	Řetězové indexy (%)	
SO Maršov	100,0	66,7
SO Trutnov	100,0	306,7
SO Úpice	100,0	958,1
SO Žacléř	100,0	200,0
PO Trutnov	100,0	860,1

Vývoj volební podpory

V prvních volbách ve kterých strana kandidovala nezanechala příliš velkou stopu. V následujících volbách ale značně uspěla. Jen v úpickém okrese svůj předešlý výsledek zvýšila téměř desetkrát a stala se tak po ČSNS a ČSL třetím nejsilnějším politickým uskupením ve zdejších soudním okrese. K největšímu vzestupu došlo v Libňatově (30,6 procentních bodů; 125 hlasů) a k největšímu přílivu hlasů v Úpici (14,2 procentních bodů; 633 hlasů). O 20,3 procentních bodů si strana pohoršila na Odolově. Jak vyplývá z rozdílu počtu hlasů ve volbách roku 1929 a 1935, nejvíce Gajdovi fašisté posilovali na úkor ČSNS a ČSL.

Prostorové rozložení volební podpory (příloha č. 14)

Největší přízni v roce 1929 se strana těšila na severu soudního okresu Úpice. Poté, co se podpora strany výrazně zvýšila, přesunulo se těžiště podpory do jihozápadní části

⁸³ Zdroje: viz tabulka č. 13.

soudního okresu. Největší podporu voličů v roce 1929 strana měla v Odolově (24,3 %) a v Suchovršících, Havlovicích, Libňatově a Maršově nedostala Liga proti vázaným kandidátním listinám žádný hlas. Roku 1935 si strana nejlépe vedla v Libňatově (30,6 %) a Maršově (29,5 %) a nejhůře ve Strážkovicích (0,9 %).

Jádro volební podpory

Vzhledem k velmi nevyrovnaným výsledkům strany jsou jádra volební podpory velice odlišná. Stabilní jádro volební podpory tak vůbec nelze stanovit. Do jádra z roku 1929 patří 5 obcí z okolí Malých Svatoňovic a Černá Hora. Vzhledem k velmi malému počtu hlasů toto jádro nemá nijak velkou vypovídající hodnotu. V roce 1935 do něj patřil Maršov, Libňatov a Úpice.

10 Diskuze a závěr

Cílem této bakalářské práce byla analýza volebního chování obyvatel trutnovského politického okresu a nalézt jeho obecné trendy. Bylo provedeno několik analýz zaměřených na jeho prostorové a časové aspekty. Vzhledem k počáteční neznalosti stavu pramenné základny, je struktura práce poněkud jiná, než jak je uvedeno v jejím zadání.

Politický okres Trutnov byl z hlediska volebního chování velmi diferenciované území. Nejvýraznějším faktorem ovlivňujícím výsledky voleb, je národnostní složení regionu. Obyvatelé německé národnosti volili německé strany a Češi strany československé. Toto tvrzení ovšem neplatí vždy, určitou výjimkou byli komunisté, kteří si po celou dobu uchovali nadnárodní charakter. Nejúspěšnějšími stranami v trutnovském okrese byly strany socialistické, což bylo ovlivněno výrazně průmyslovým charakterem většiny jeho území. Jednalo se především o velké množství podniků orientovaných na textilní průmysl a doly ve Svatoňovicko-žacléřské uhelné pánvi, na které bylo vázáno velké množství místního obyvatelstva.

V majoritně německé části regionu uspěly socialistické strany (DSDAP, DNSAP) hlavně na Žacléřsku, kterého se radikalizace německého obyvatelstva v první polovině třicátých let dotkla nejméně, a na Trutnovsku v blízkosti řeky Úpy, na kterou byl místní průmysl vázán. Německé občanské strany (BdL, DCV) získávaly podporu především na venkově a v Krkonoších. Nejvýraznější byla právě podpora DCV v nejvyšších partiích Krkonoš. Zde také měla největší podporu nacionalisticky orientovaná DNP. Po nástupu velké hospodářské krize a jejím velkým dopadu na pohraničí se němečtí voliči postupně radikalizovali a začali preferovat SdP s iredentistickými tendencemi. Tato strana v regionu roku 1935 přesvědčivě zvítězila. Jádrem její podpory bylo především v okrese Maršov, který byl nejvíce vzdálený česko-německé jazykové hranici. Kromě bývalých voličů DNP a DNSAP, podpořili Sudetoněmeckou stranu také z velké části dřívější voliči DCV a KSČ.

V české části regionu, reprezentované úpickým okresem, ze socialistických stran vždy se značným náskokem vítězila ČSNS, jejíž podpora zde byla abnormálně vysoká. Naopak ČSDSD, která byla v celostátním měřítku silnější, měla nejvyšší podporu u české menšiny v německé oblasti. Z českých občanských stran si zde nejlépe vedla ČSL, agrární strana zde vzhledem k jednoznačné průmyslové orientaci regionu nikdy neuspěla tak, jako na celostátní úrovni. Ve třicátých letech došlo díky velkému úspěchu NOF na Úpícku také do jisté míry k radikalizaci voličů.

Byla také prokázána souvislost mezi obyvatelstvem katolického vyznání a katolickými stranami (DCV a ČSL). Vysokou míru korelace s katolíky vykazovali také

agrárníci (BdL a RSZML) a NOF. S československým vyznáním korelovala především ČSNS. Nejvíce obyvatelstva bez vyznání volila socialistické strany (DSDAP, ČSDSD a KSČ).

Politický okres Trutnov byl tedy regionem, který se v politických preferencích výrazně lišil od průměru ČSR. Svou roli zde hrálo několik faktorů. Vedle národnostního rozložení, které bylo de facto přesně opačné než v celostátním měřítku, to bylo i ekonomické zaměření obyvatelstva, které majoritně pracovalo v sekundéru a od toho se odvíjely jeho zájmy. Potvrdil se také obecný trend, že radikální nacionální strany nemívají příliš velkou podporu v oblastech s výraznější národnostní menšinou, ale v oblastech národnostně homogenních.

Summary

The aim of this bachelor's work was to analyze the electoral behavior of citizens and the political district of Trutnov find the general trends.

District of Trutnov in terms of the electoral behavior of the highly differentiated. The most prominent factor influencing the election results was the ethnic composition of the region. Germans voted for the German parties and Czechs of the Czechoslovak parties. This statement is not always the truth, an exception were the Communists, who had transnational character. The most successful parties in the Trutnov district were socialist parties, which was influenced by strongly industrial character of most of its territory.

In majority-German part of the region had success the socialist parties (DSDAP, DNSAP) mainly around Žacléř and Trutnov. German civil parties (BdL, DCV) had support especially in rural and Giant mountains. After the onset of the Great Depression and her large impact on the border regions, German voters gradually radicalized and began to prefer the SdP with irredentistic tendencies. This party in the region in 1935 won convincingly. The core of her support was in the district Maršov that was furthest from the Czech-German linguistic frontier.

In the Czech part of the region represented by judicial district of Úpice, the socialist party, who always won by ČSNS, whose support there was abnormally high. Conversely ČSDSD, which was stronger on a national scale, had the highest support from the Czech minority in the German region.

District of Trutnov was region, where the political preferences differed markedly from the overall situation in Czechoslovakia. Some role was played by several factors. Besides the ethnic distribution, it was also the economic interests of the population that mostly worked in industry and since it is made their interests.

Key words: elections, elections results, german parties, czechoslovak parties, nationalism, Trutnov

Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura

BRÁZDIL, Rudolf, et al. *Statistické metody v geografii : cvičení*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně, 1981. 177 s.

BROKLOVÁ, Eva. *Československá demokracie*. Praha : Sociologické nakl., 1992. 168 s.

BROKLOVÁ, Eva. *Politická kultura německých aktivistických stran v Československu 1918-1938*. Praha : Karolinum, 1999. 144, 48 s.

ČSÚ. *Volby do zákonodárných orgánů Československa a České republiky : 1920 - 2006*. Praha : Český statistický úřad, 2008. 310 s.

ČSÚ. *Volby do Národního shromáždění Československé republiky : Historický přehled výsledků voleb za období 1920-1935*. Praha : Český statistický úřad, 2006. 60 s.

FILIP, Jan; SCHELLE, Karel. *Vývoj a současnost voleb a volebního práva v ČSFR*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1992. 128 s.

FLOUSEK, Jiří, et al, eds.: *Krkonoše : příroda, historie, život*. Praha : Baset, 2007. 863 s.

FŇUKAL, Miloš; PTÁČEK, Pavel. *Využití moderních metod a technických pomůcek při terénním cvičení ze socioekonomické geografie* [online]. Olomouc : Katedra geografie, Univerzita Palackého v Olomouci, 2005 [cit. 2010-05-06]. Dostupné z WWW: <http://geography.upol.cz/soubory/lide/fnukal/KGG_TCSG_01.pdf>.

FSÚ. *Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970 : II. díl svazek 1.* Praha : Federální statistický úřad, 1978. 633 s.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; JANÁK, Jan; DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích : od počátků státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 568 s.

JANÁK, Jan. *Vývoj správy v českých zemích v epoše kapitalismu : I. Období 1848-1918*. Praha : SPN, 1965. 189 s.

KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé (1867-1939)*. Praha : Dokořán, 2008. 502 s.

KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. Praha : Professional Publishing, 2006. 481 s.

KNAP, Ladislav, et al. *Historický přehled výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Československé republiky - Liberecký kraj*. Liberec : Český statistický úřad Liberec, 2008. 211 s.

KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství? : Češi a Němci v československém státě (1918-1938)*. Praha : R, 1993. 272 s.

MALÍŘ, Jiří, et al. *Politické strany : Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2005. 1021 s.

SCHELLE, Karel. *Vývoj správy v předválečném Československu : I. část (1918 - 1927)*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1991. 244 s.

SCHELLE, Karel. *Vývoj správy v předválečném Československu : II. část (1928 - 1939)*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1991. 263 s.

SCHREIBER, Vilém. *Sborník soudního okresu úpického : Popis, statistika i adresář*. Úpice : Knihtiskárna V. J. Ehl, 1929. 166 s.

SÚS. *Statistický lexikon obcí v Čechách*. Praha : Státní úřad statistický, 1924. 598 s.

SÚS. *Statistický lexikon obcí v zemi české*. Praha : Státní úřad statistický, 1934. 212 s.

SÚS. *Volby do Národního shromáždění v dubnu roku 1920 a všeobecné volby do obecních zastupitelstev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v červnu roku 1919*. Praha : Státní úřad statistický, 1922. 168 s.

SÚS. *Volby do Poslanecké sněmovny v listopadu roku 1925*. Praha : Státní úřad statistický, 1926. 24*, 69 s.

SÚS. *Volby do Poslanecké sněmovny v říjnu roku 1929*. Praha : Státní úřad statistický, 1930. 25*, 47 s.

SÚS. *Volby do Poslanecké sněmovny v květnu roku 1935*. Praha : Státní úřad statistický, 1936. 25*, 47 s.

SÚS. *Celkový přehled výsledků volby do Poslanecké sněmovny v roce 1929 v kraji III. (Hradec Králové)*. Praha : Státní úřad statistický, 1930. 43 s.

SÚS. *Celkový přehled výsledků volby do Poslanecké sněmovny v roce 1935 v kraji III. (Hradec Králové)*. Praha : Státní úřad statistický, 1935. 43 s.

VETEŠKA, Jaroslav. *Úpicko : tenkrát a dnes*. Praha : Ostrov, 2004. 143 s.

Články

KVAČEK, Robert. Poctivost i v politice : Předčasné volby v roce 1925. *Dějiny a současnost*. 2006, č. 5, s. 38-41.

VONDROVÁ, Iva. Seznamy dělnictva úpické firmy F. M. Oberländer jako pramen ke zjištění flukтуаčního pohybu textilního dělnictva. In *Krkonoše - Podkrkonoší 9*. Trutnov : Muzeum Podkrkonoší v Trutnově, 2009. s. 397-407.

Akademické práce

REIL, Roman. *Správní vývoj okresu Trutnov po roce 1848*. Olomouc, 2001. 76 s.
Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra historie.

Internetové zdroje

KRULIŠ, Jan. *Zaniklé obce po roce 1945* [online]. 17.2.2006 [cit. 2010-05-05]. Sklenářovice (Glasendorf). Dostupné z WWW: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=1934>>.

Mapy a atlasy

BOCK, Jiří, et al. *Trutnov*. Praha : Historický ústav Akademie věd České republiky, 2005. 42 listů

Prameny

Národní archiv ČR, Fond Ministerstva vnitra – Stará registratura, kart. 1137

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Správní členění politického okresu Trutnov
- Příloha č. 2: Národnostní složení politického okresu Trutnov
- Příloha č. 3: Náboženská struktura politického okresu Trutnov
- Příloha č. 4: Volební podpora DSDAP v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 5: Jádra volební podpory DSDAP a ČSDSD v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 6: Volební podpora DCV v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 7: Jádra volební podpory DCV a ČSL v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 8: Volební podpora BdL v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 9: Jádra volební podpory BdL a RSZML v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 10: Volební podpora DNP v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 11: Jádra volební podpory DNP a SdP v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 12: Volební podpora DNSAP v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 13: Jádra volební podpory DNSAP a ČSNS v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 14: Volební podpora NOF a SdP v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 15: Volební podpora KSČ v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 16: Jádra volební podpory KSČ v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 17: Volební podpora ČSNS v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 18: Volební podpora ČSDSD v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 19: Volební podpora ČSL v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 20: Volební podpora ČSŽOSS v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 21: Volební podpora RSZML v politickém okrese Trutnov
- Příloha č. 22: Volební podpora ČSND v politickém okrese Trutnov

PŘÍLOHY

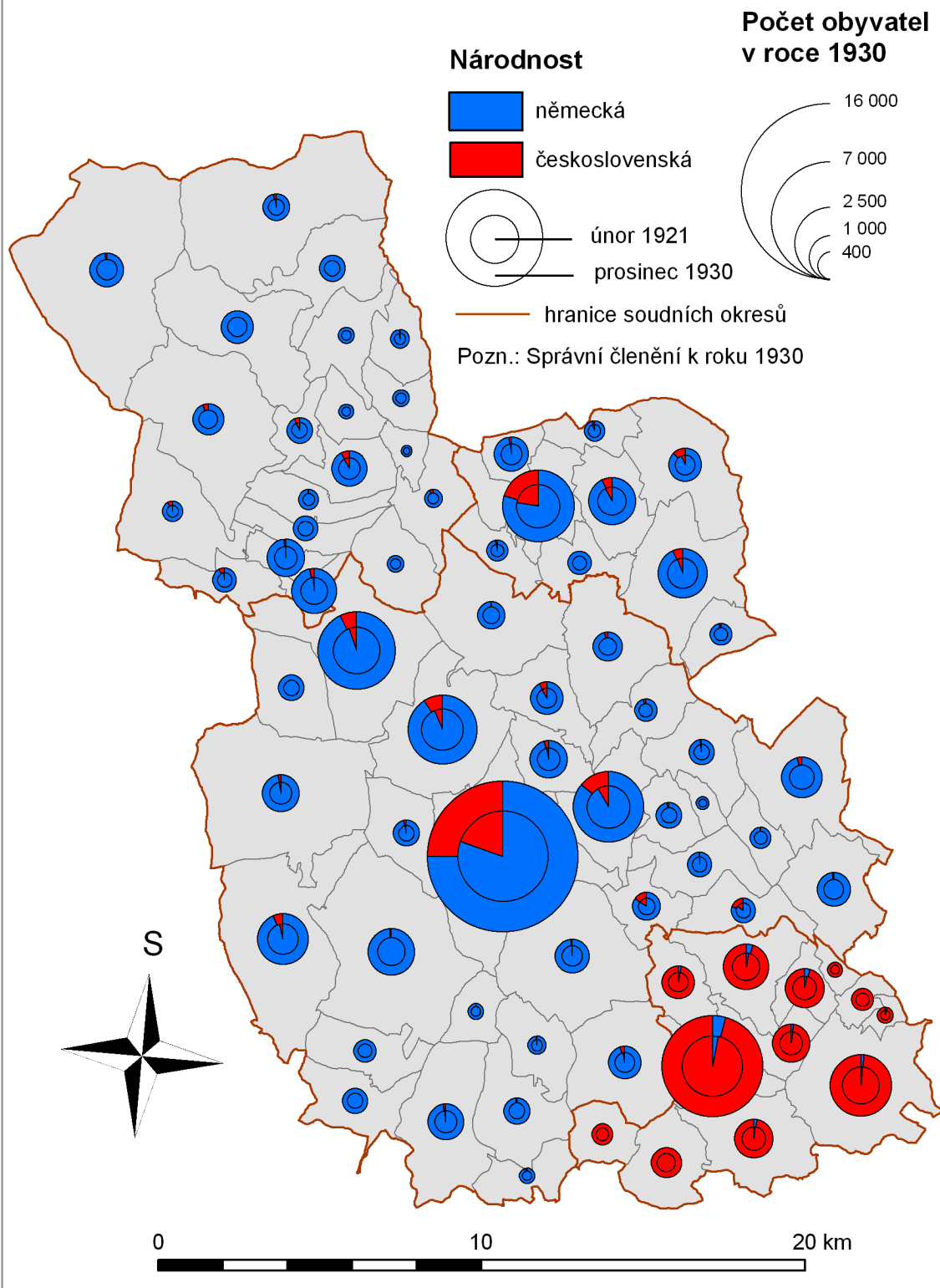
SPRÁVNÍ ČLENĚNÍ POLITICKÉHO OKRESU TRUTNOV

1922 - 1938

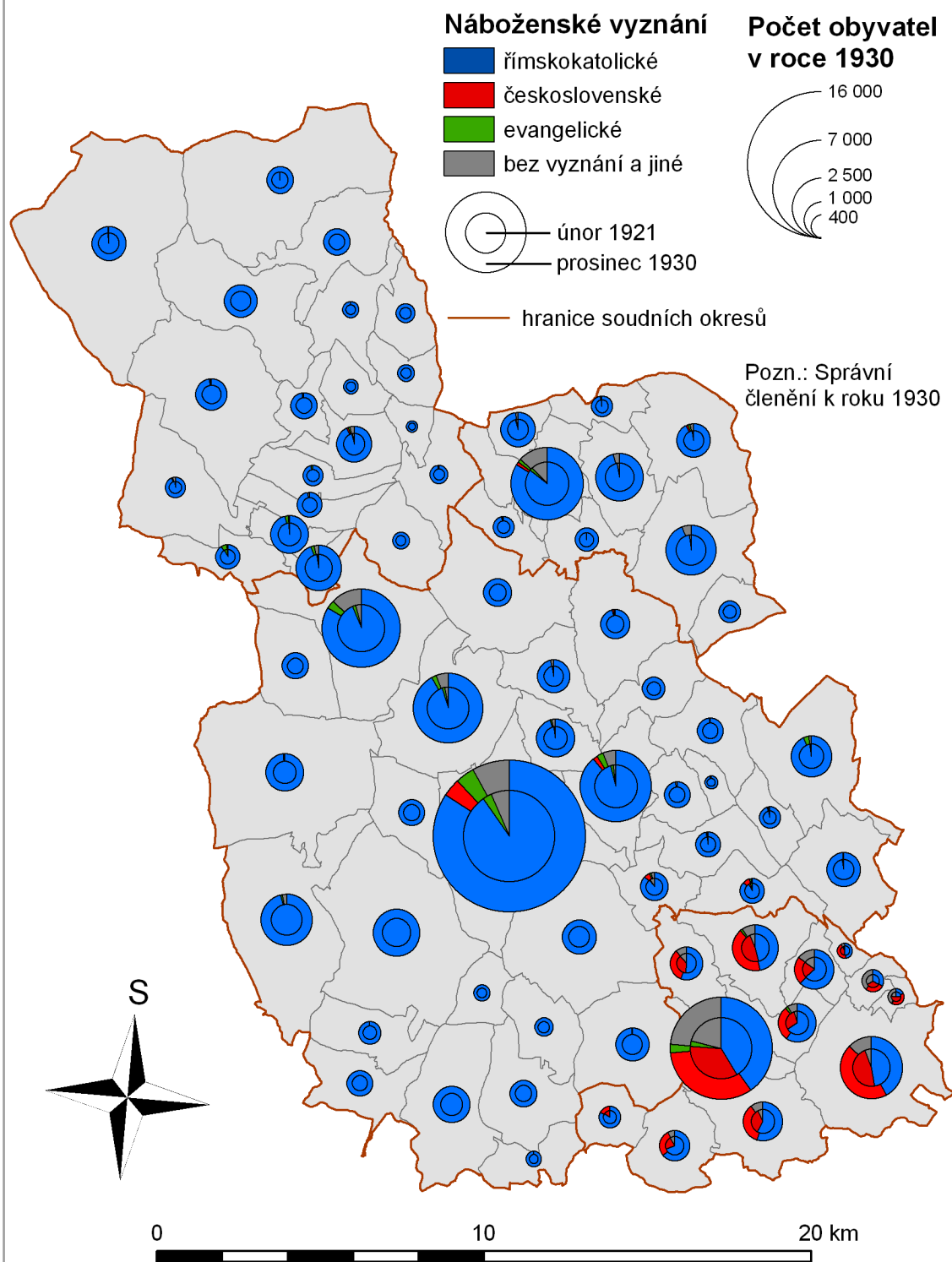
NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ POLITICKÉHO OKRESU TRUTNOV

Sčítání lidu v letech 1921 a 1930

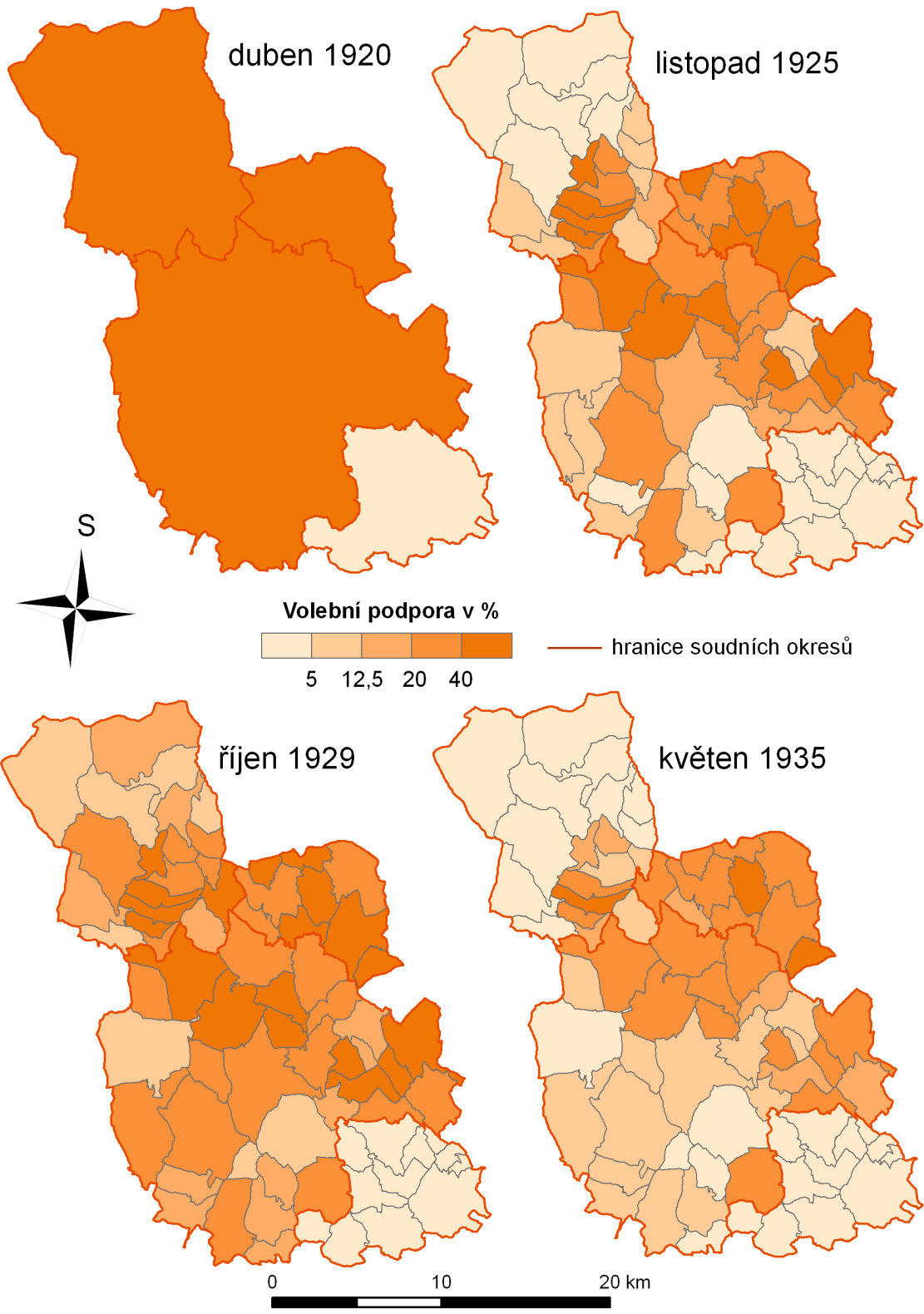
NÁBOŽENSKÁ STRUKTURA POLITICKÉHO OKRESU TRUTNOV

Sčítání lidu v letech 1921 a 1930

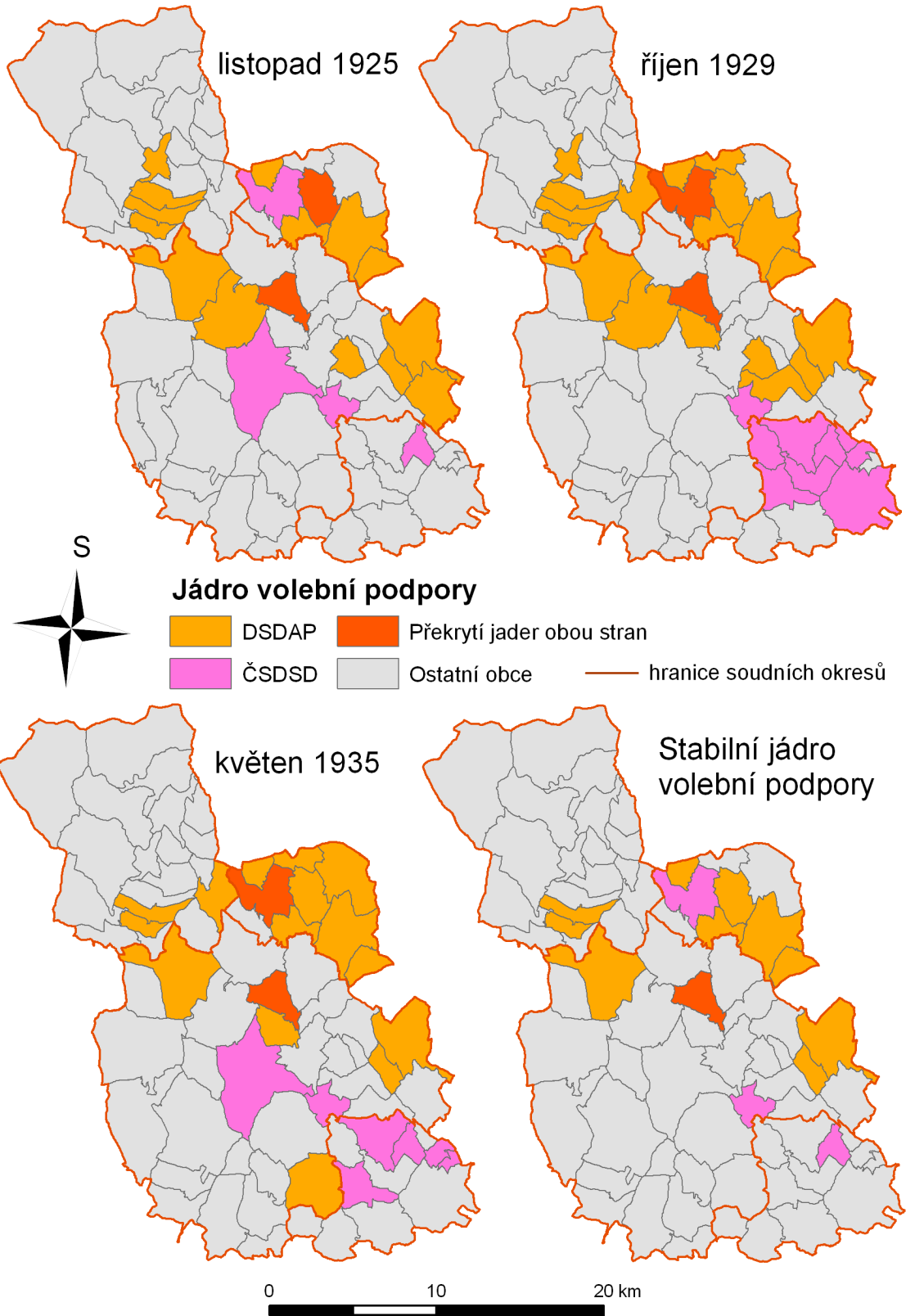

VOLEBNÍ PODPORA DSDAP V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

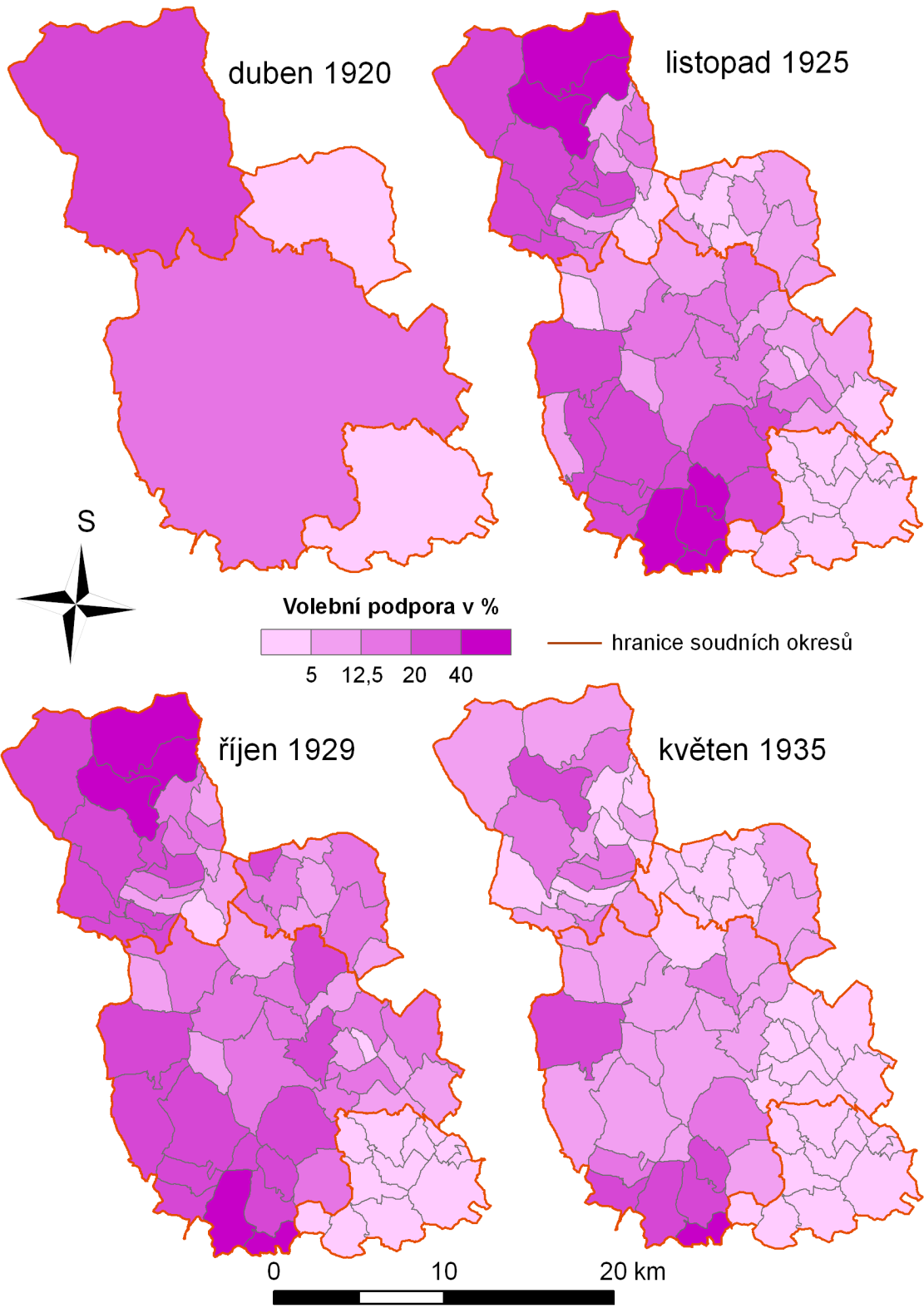

JÁDRA VOLEBNÍ PODPORY DSDAP A ČSDSD V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV Volby do Poslanecké sněmovny

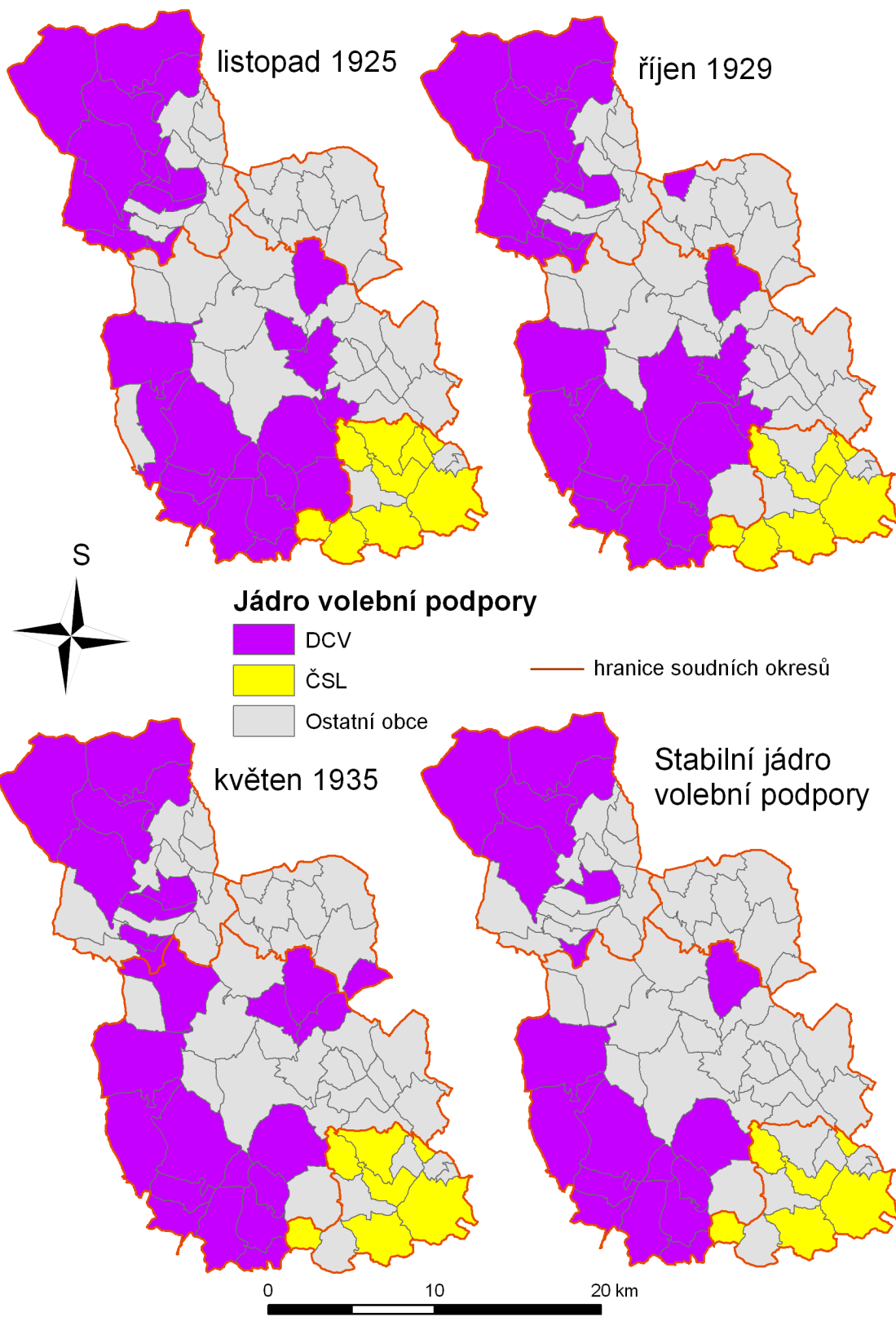
VOLEBNÍ PODPORA DCV V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

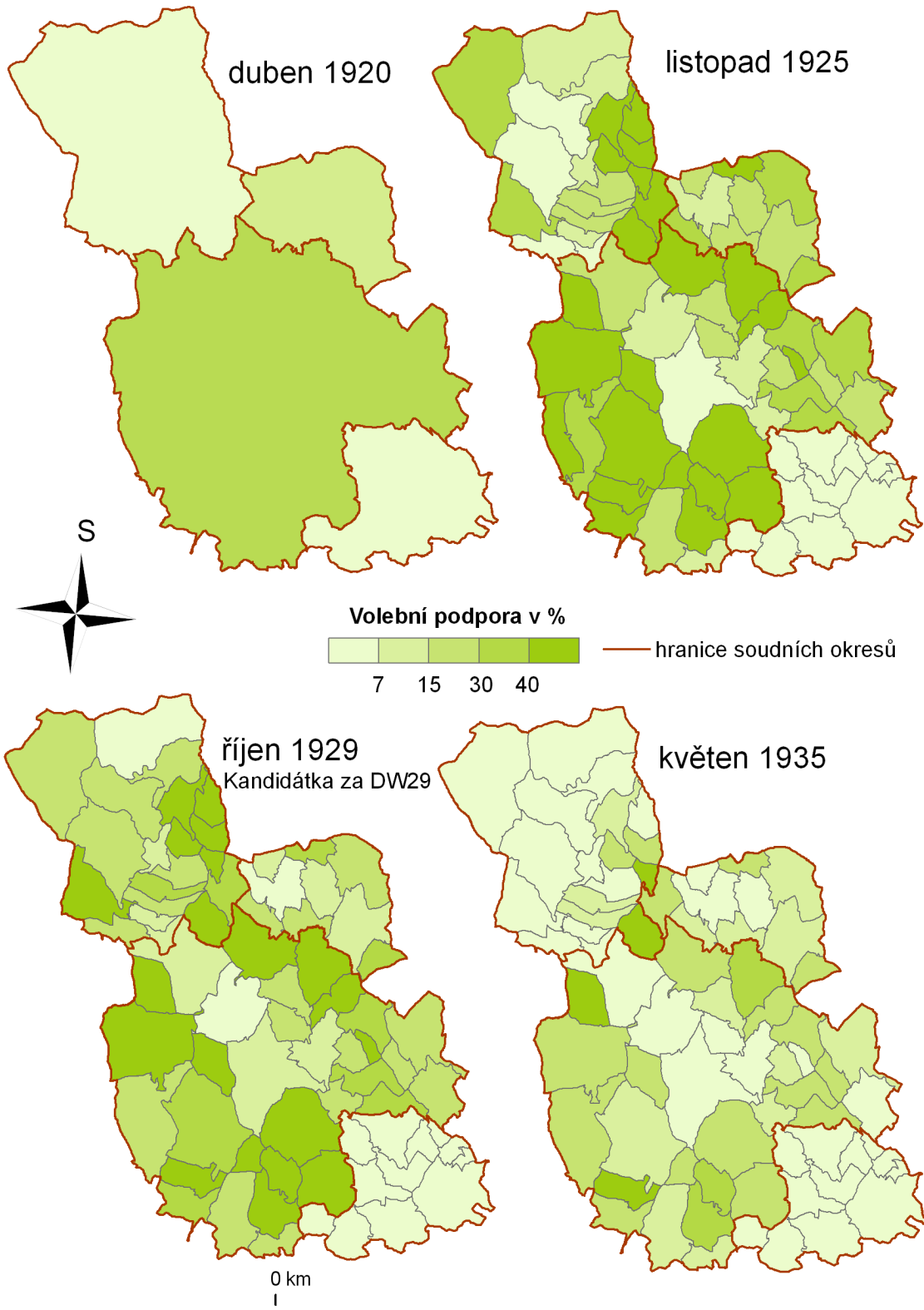
JÁDRA VOLEBNÍ PODPORY DCV A ČSL V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

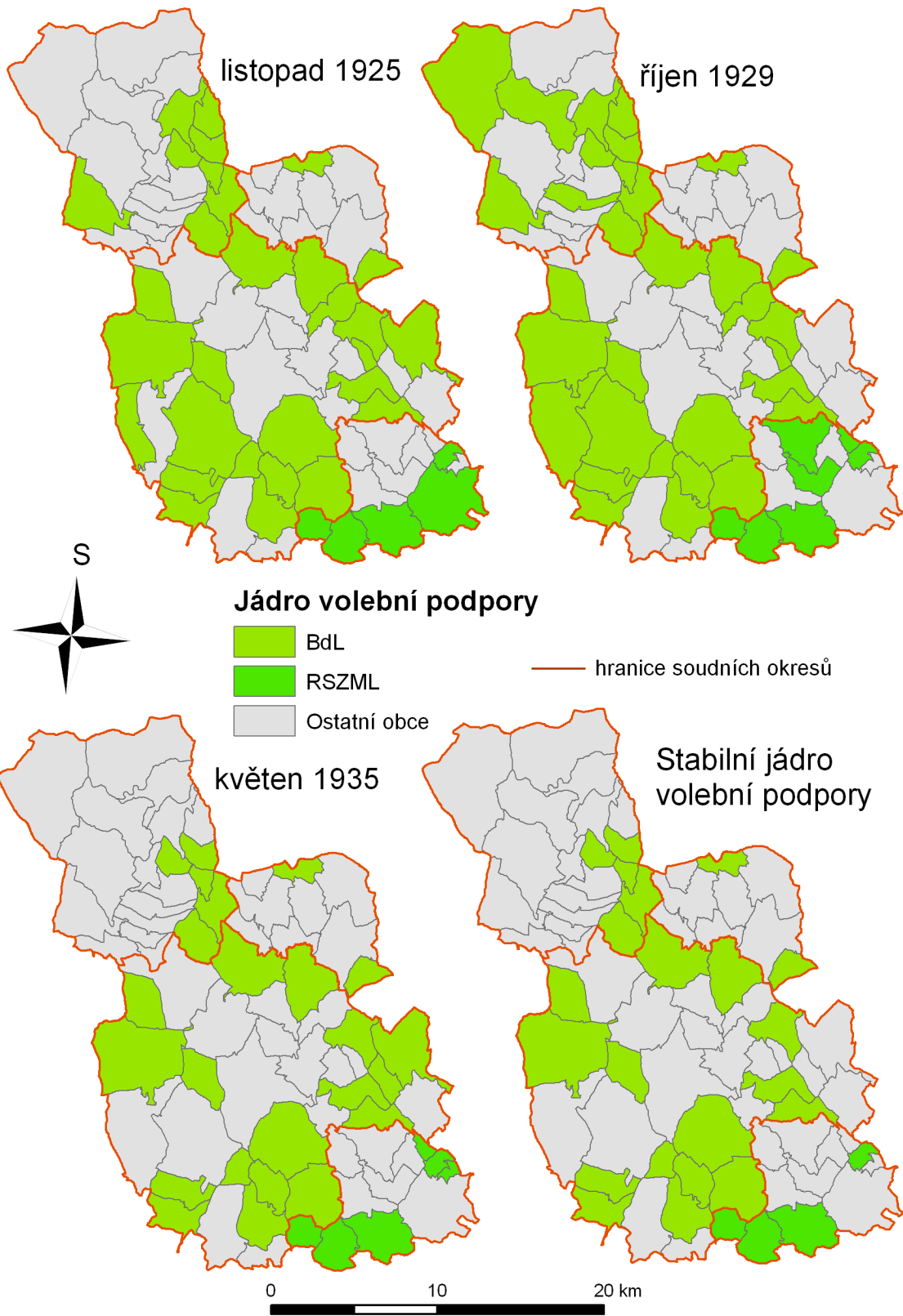
VOLEBNÍ PODPORA BdL V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

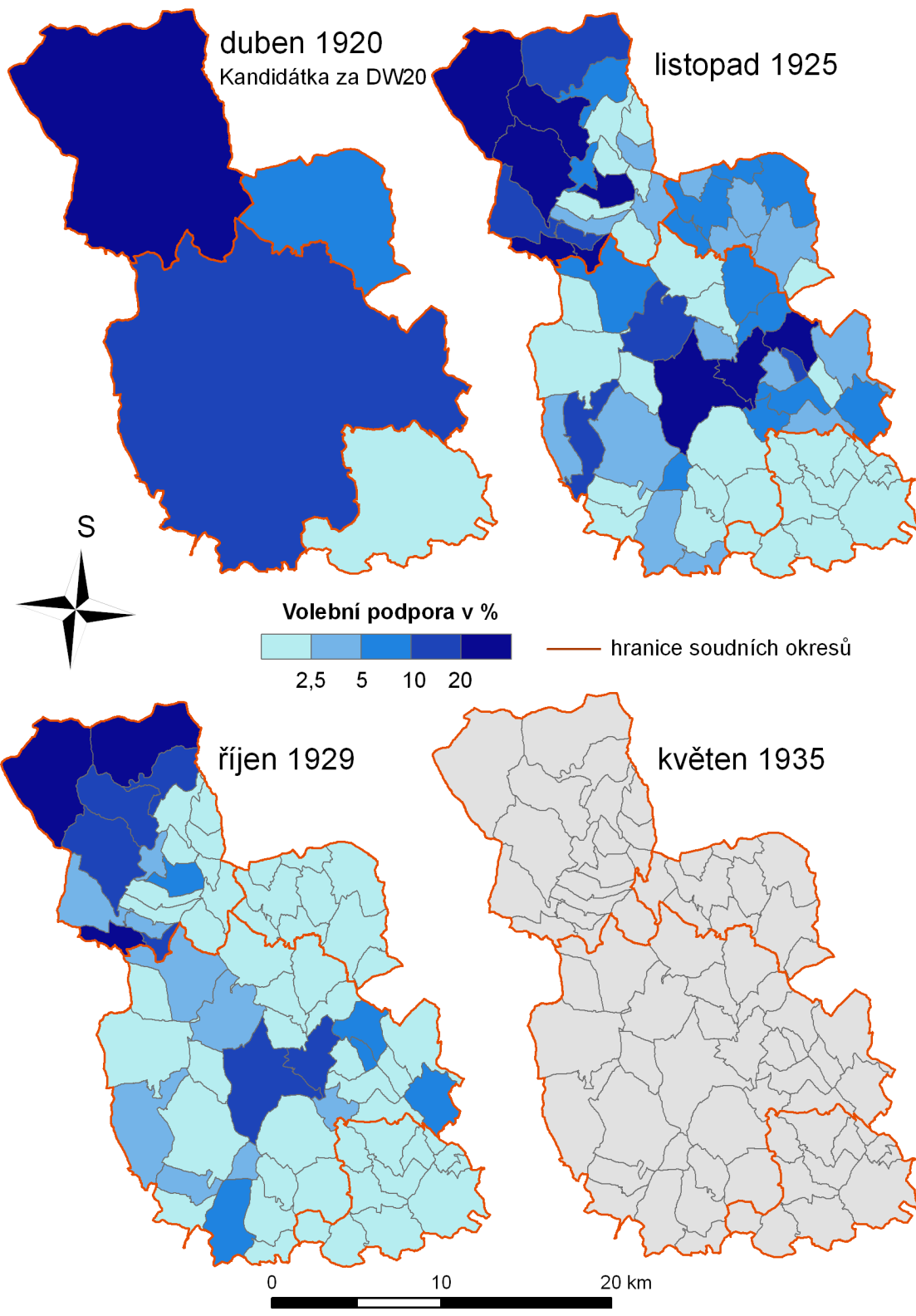
JÁDRA VOLEBNÍ PODPORY BdL a RSZML V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

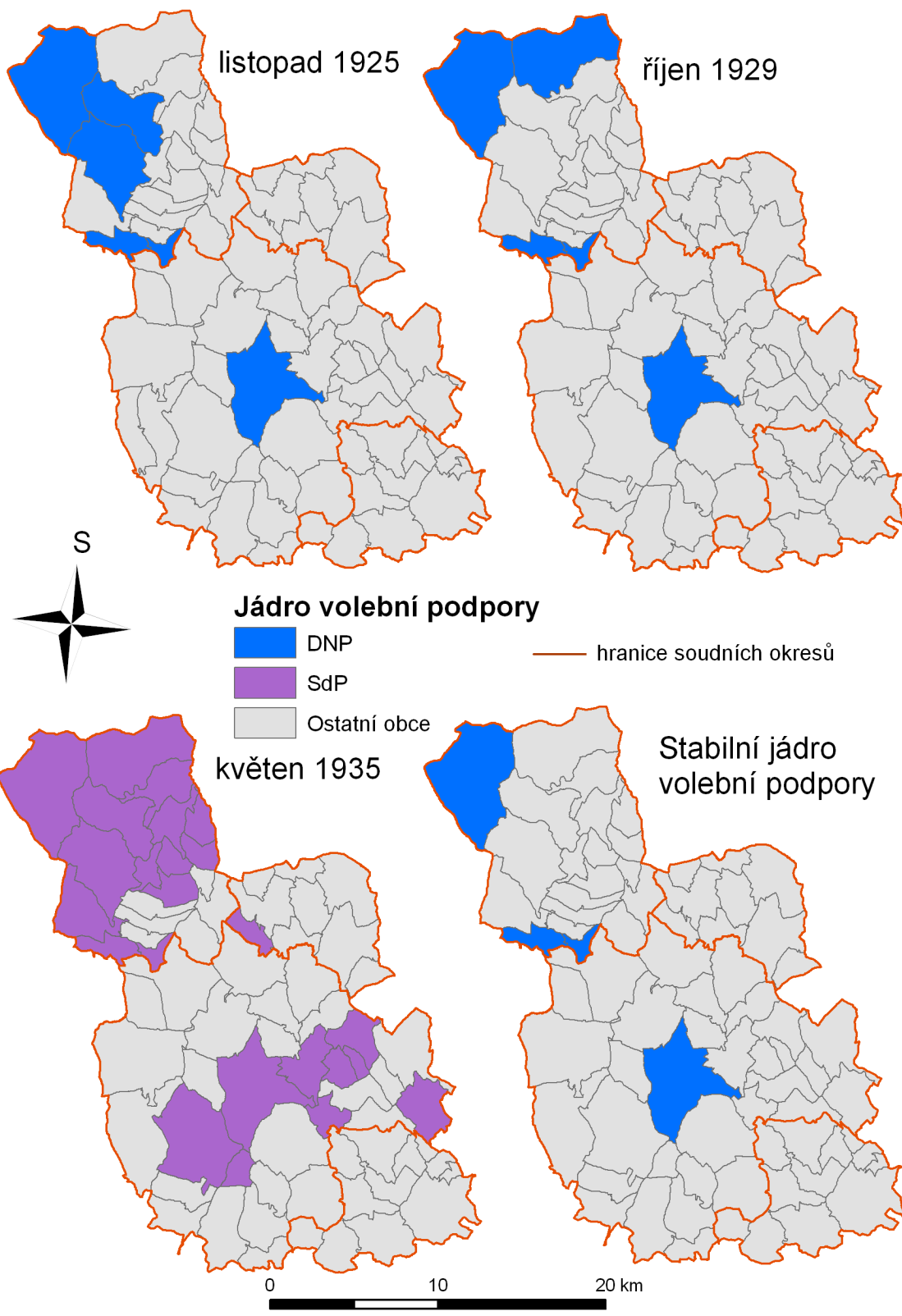

VOLEBNÍ PODPORA DNP V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

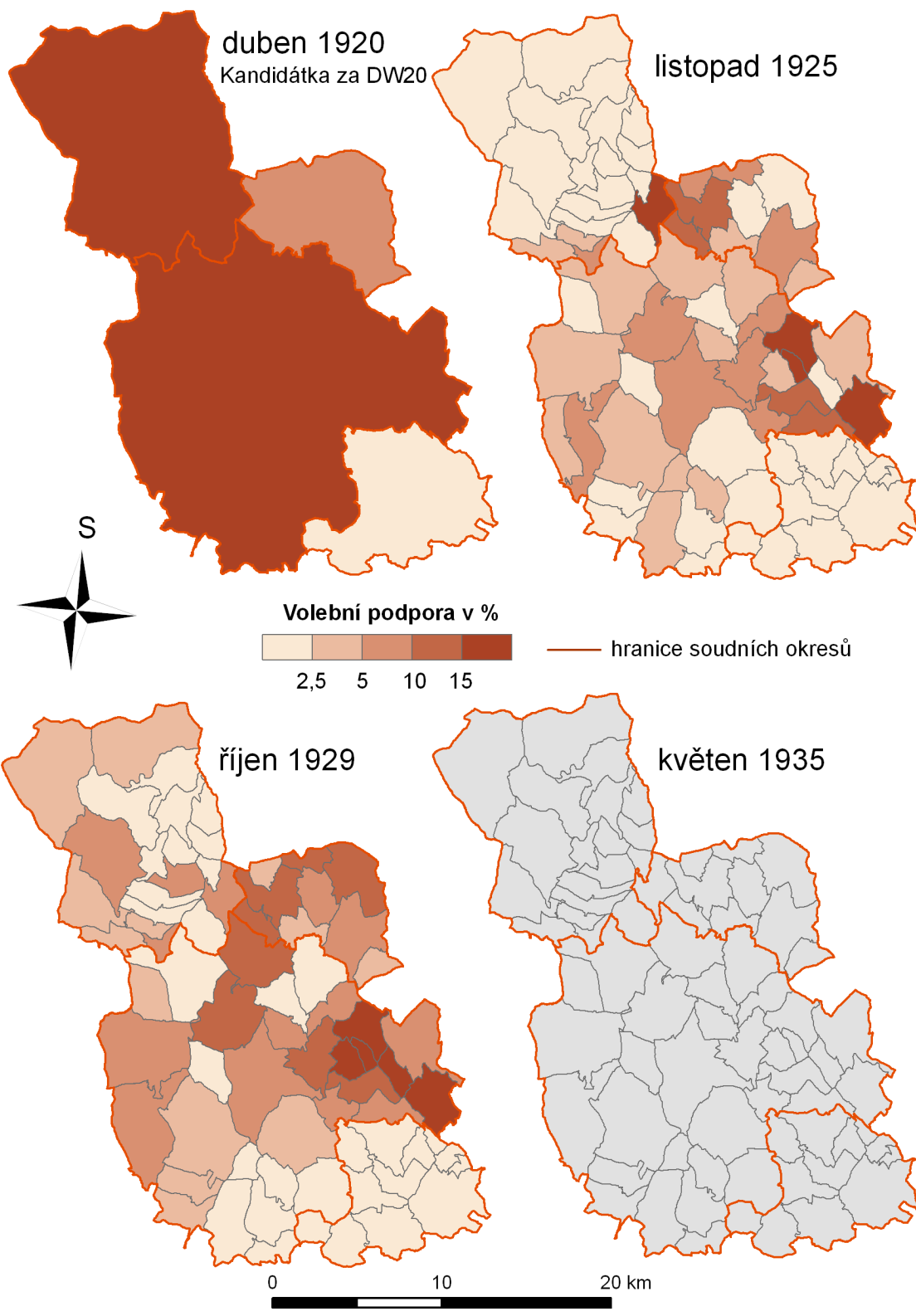

JÁDRA VOLEBNÍ PODPORY DNP A SdP V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV Volby do Poslanecké sněmovny

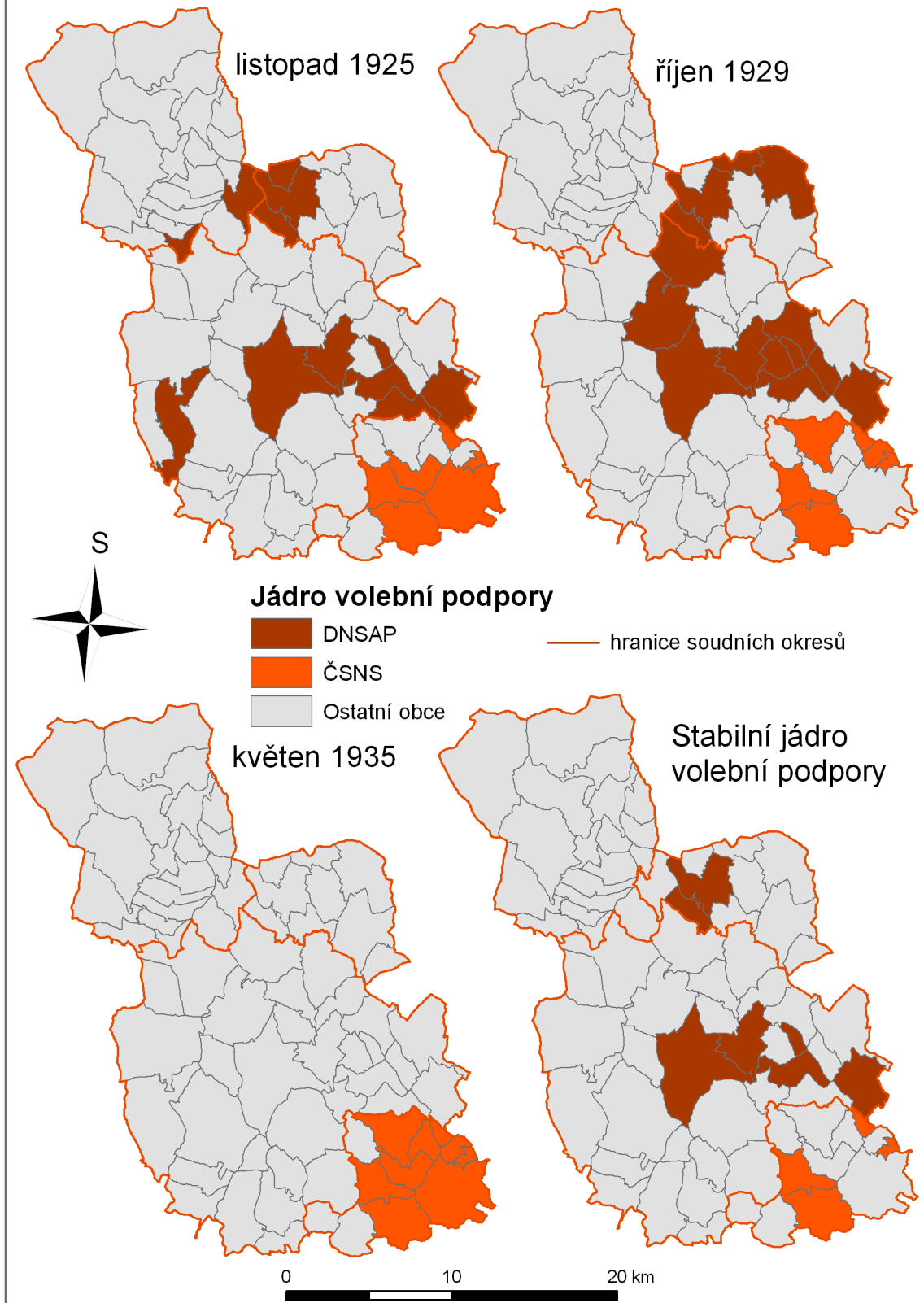
VOLEBNÍ PODPORA DNSAP V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

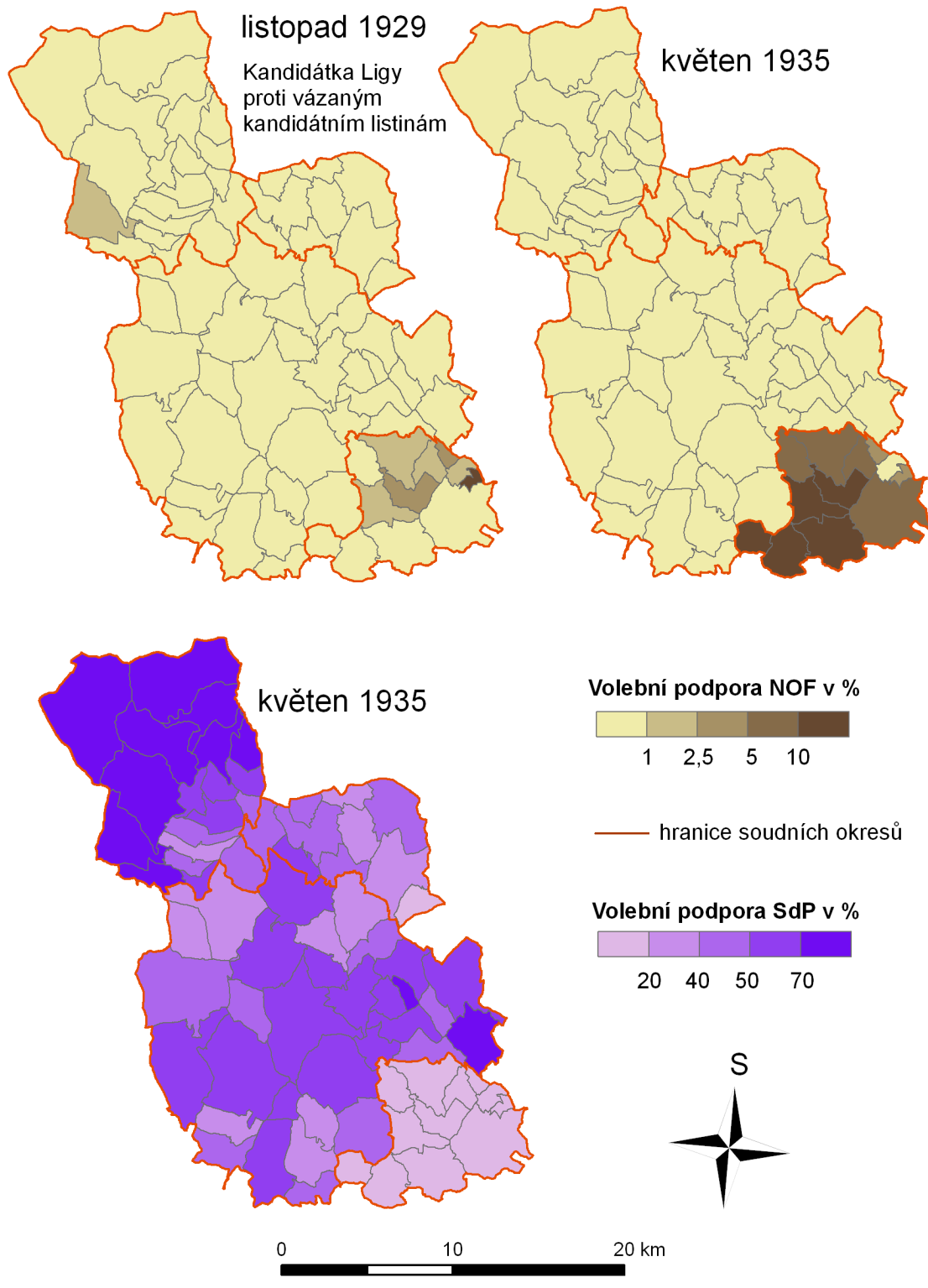
JÁDRA VOLEBNÍ PODPORY DNSAP A ČSNS V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

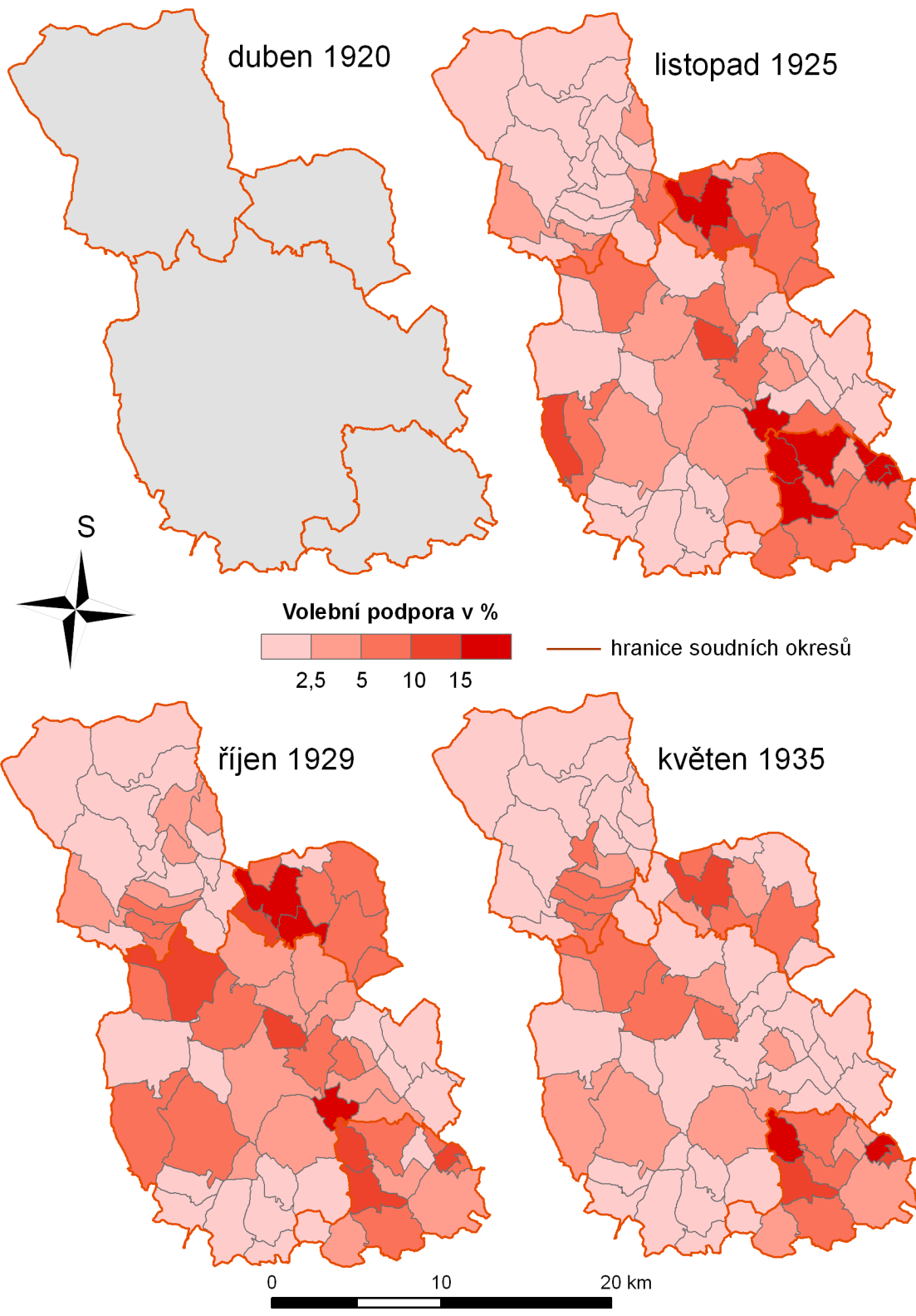
VOLEBNÍ PODPORA NOF a SdP V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

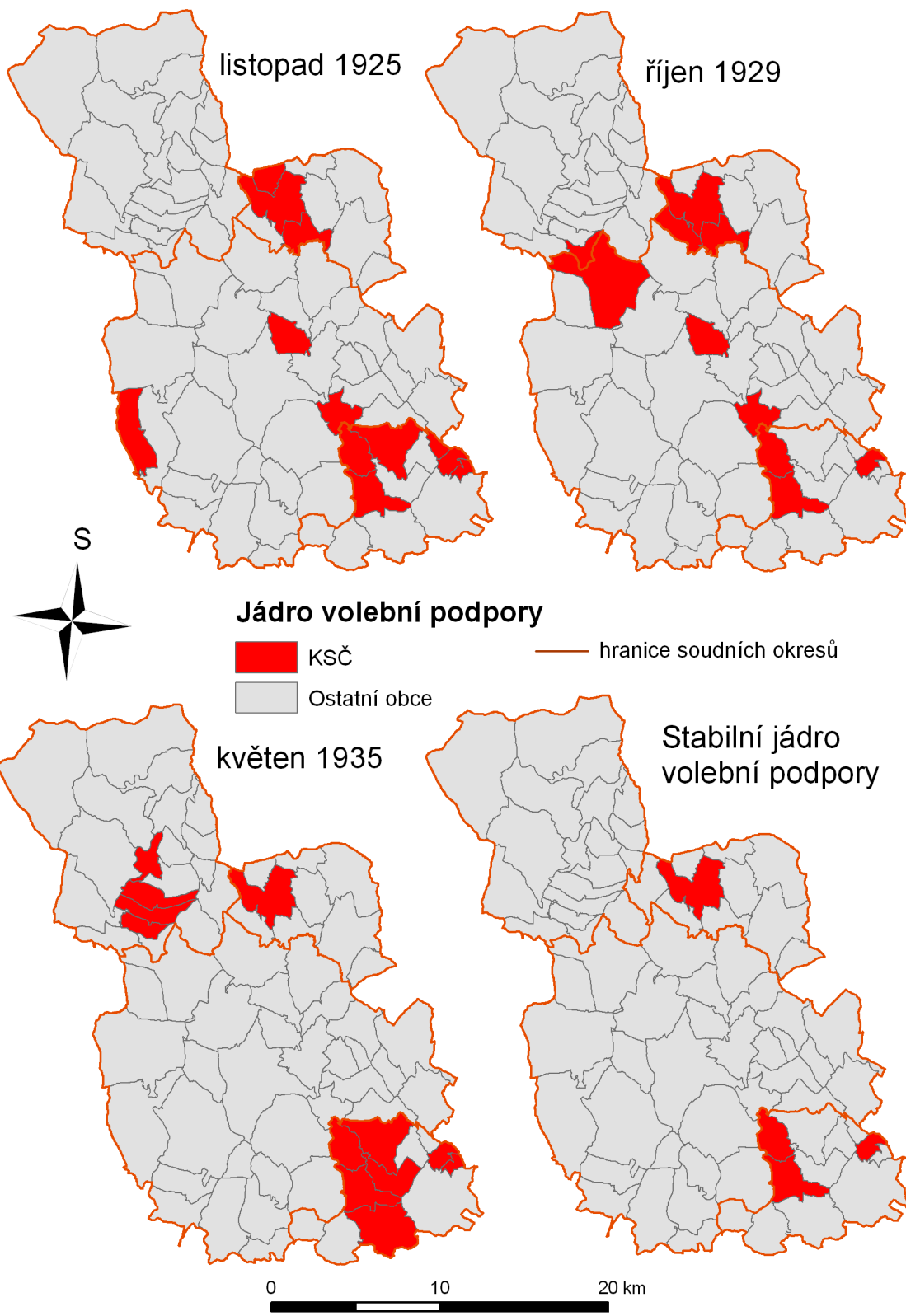
VOLEBNÍ PODPORA KSČ V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

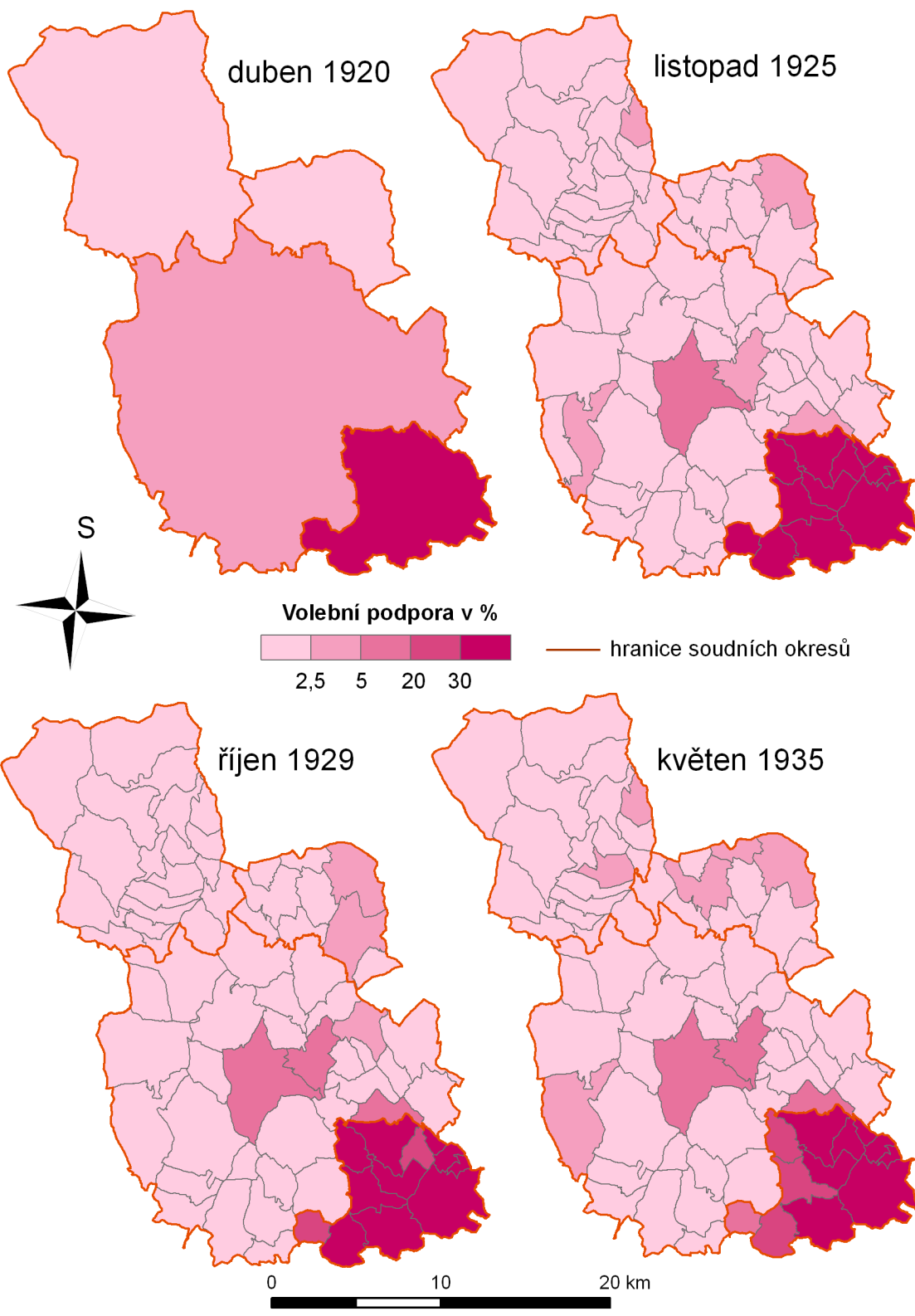
JÁDRA VOLEBNÍ PODPORY KSČ V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

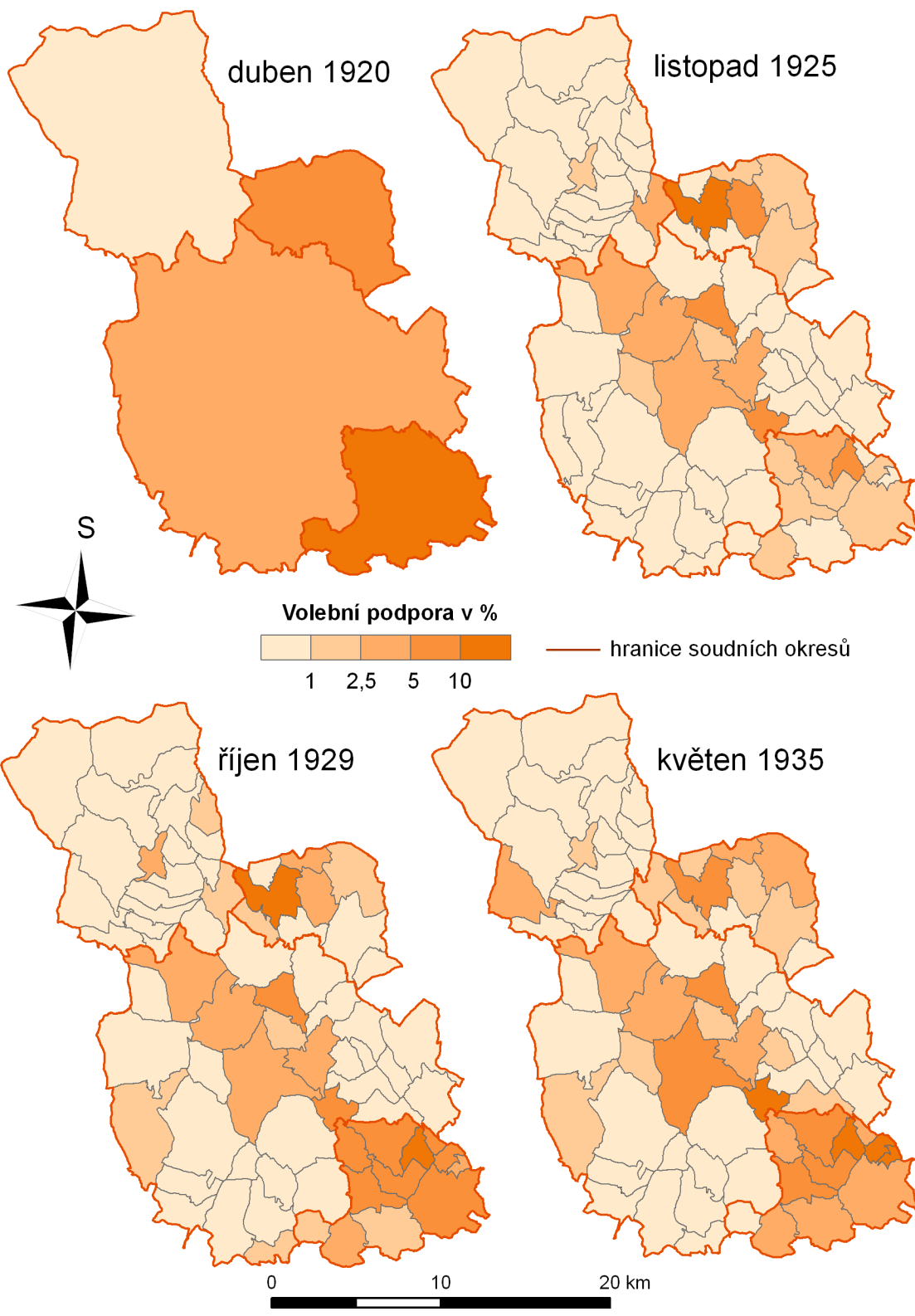
VOLEBNÍ PODPORA ČSNS V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

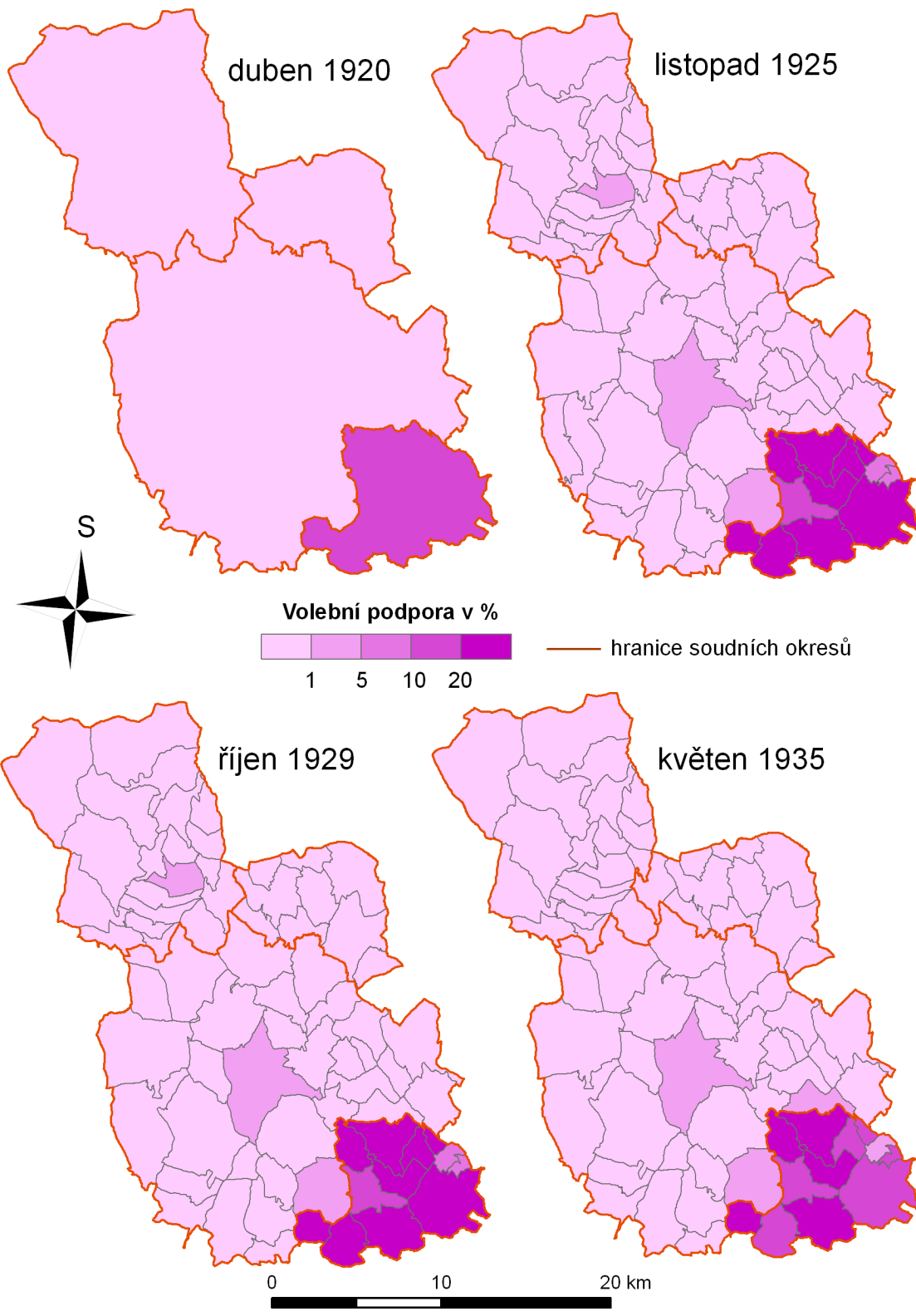
VOLEBNÍ PODPORA ČSDSD V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

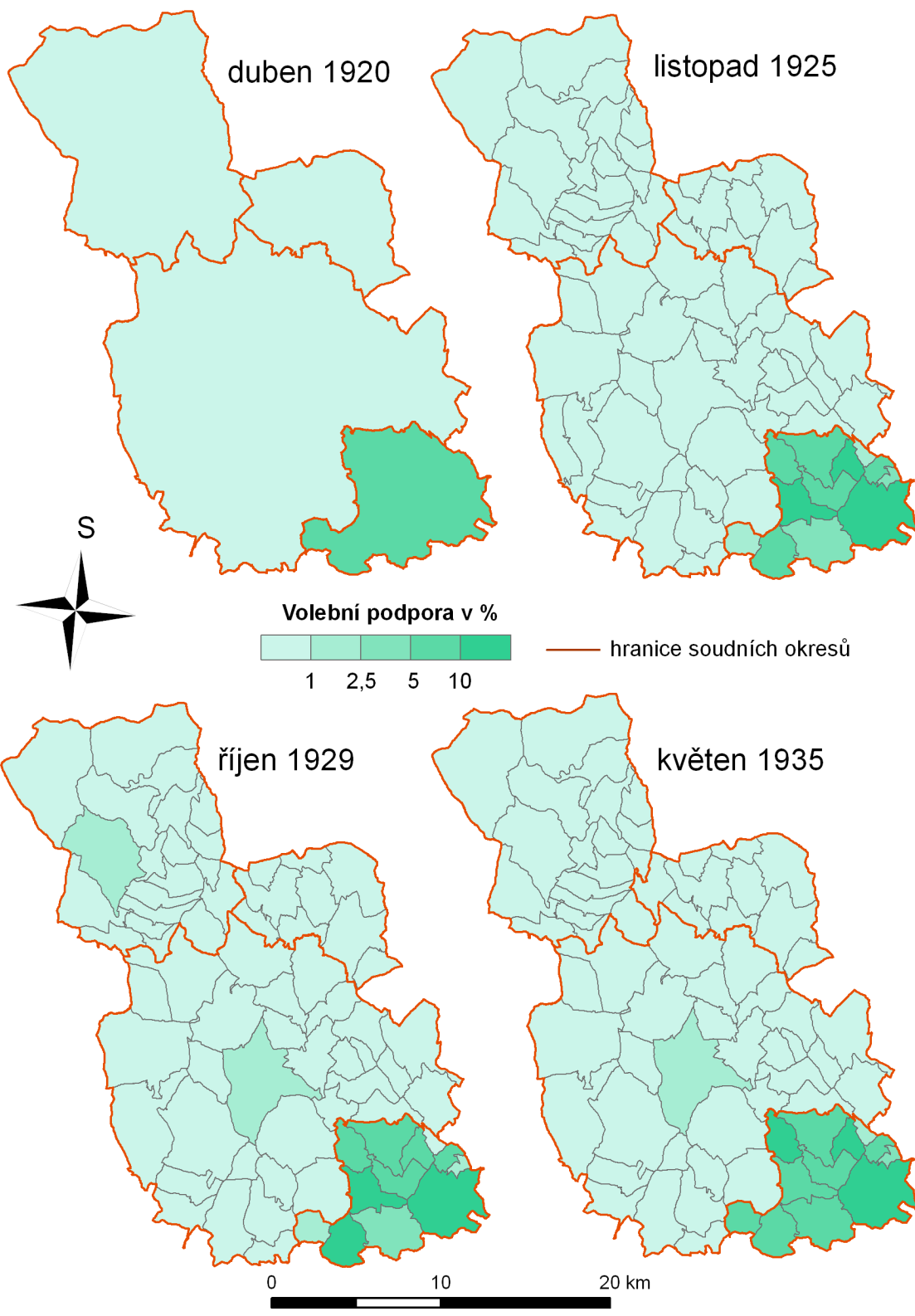
VOLEBNÍ PODPORA ČSL V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

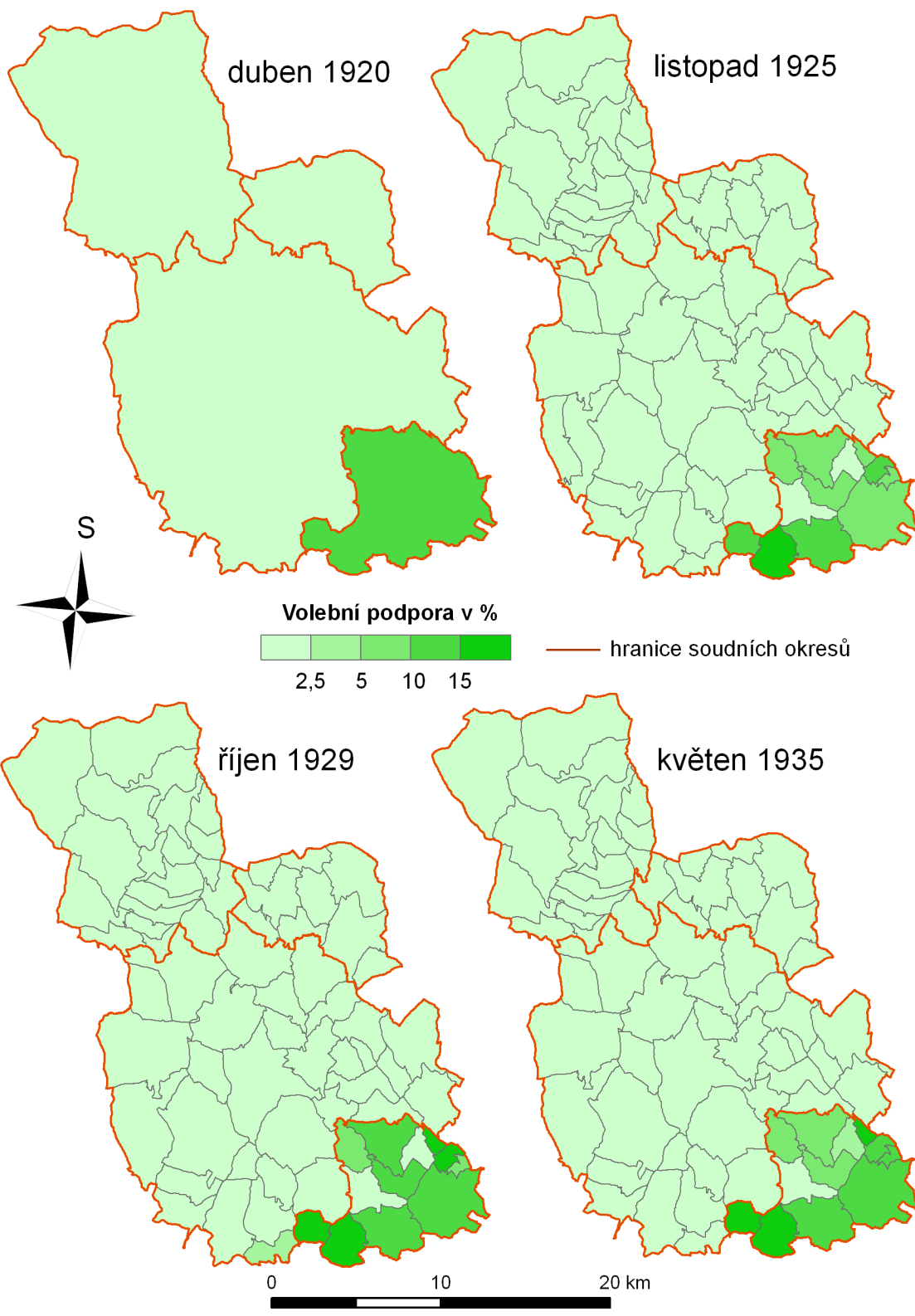
VOLEBNÍ PODPORA ČSŽOSS V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

VOLEBNÍ PODPORA RSZML V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

VOLEBNÍ PODPORA ČSND V POLITICKÉM OKRESE TRUTNOV

Volby do Poslanecké sněmovny

